

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Vladimír Král

Právní postavení a činnost České národní banky

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Pavlína Vondráčková, Ph.D.

Katedra finančního práva a finanční vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 22. 6. 2017

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Vladimír Král

V Praze dne 27.6.2017

Obsah

1 Úvod	4
2 Právní postavení ČNB	5
2.1 Ústavní zakotvení	6
2.2 Základní ustanovení zákona o ČNB	11
2.3 Úprava organizace	17
2.3.1 Bankovní rada	17
2.3.2 K jmenování členů bankovní rady	21
2.3.3 Členění ústředí a pobočky	24
2.4 ČNB na evropské a mezinárodní úrovni	26
2.5 Vztah ČNB k orgánům veřejné moci a veřejnosti	27
2.6 Hospodaření ČNB	30
3 Činnost ČNB	31
3.1 Banka státu	31
3.2 Banka bank	34
3.3 Systém mezibankovního platebního styku	35
3.4 Devizová činnost	36
3.5 Emise bankovek a mincí	38
3.6 Měnová politika	41
3.6.1 Operace na volném trhu	42
3.6.2 Automatické facility	43
3.6.3 Úrokové sazby	44
3.6.4 Devizové intervence	45
3.6.5 Povinné minimální rezervy	48
3.7 Dohled obecně	49
3.7.1 Dohled nad bankami	51
3.7.2 Dohled nad spořitelnými a úvěrními družstvy	57
3.7.3 Dohled nad pojišťovnami, zajišťovnami a dalšími osobami v oblasti pojišťovnictví	59
3.7.4 Dohled nad subjekty kapitálového trhu	63
3.7.5 Dohled v oblasti kolektivního investování	65
3.7.6 Dohled nad penzijními společnostmi	67
3.7.7 Dohled nad osobami podle zákona o platebním styku	68
3.7.8 Dohled nad směnářskou činností	69
3.7.9 Dohled nad nebankovními poskytovateli spotřebitelských úvěrů	70
3.7.10 Ochrana spotřebitele	76
3.8 Orgán příslušný k řešení krize	76
3.9 Makrobezpečnostní politika	79
3.10 Centrální registr úvěrů	83
3.11 Centrální evidence účtů	84
3.12 Statistická činnost	85
3.13 Bankovní databáze kybernetických bezpečnostních incidentů	85
4 Připravovaná novela zákona o ČNB	86
5 Závěr	88
Použité prameny a literatura	92
Seznam zkratk	103
Klíčová slova	105
Shrnutí	106
Summary	108

1 Úvod

Česká národní banka (dále také jen jako „ČNB“) je důležitou veřejnoprávní právnickou osobou České republiky. Její rozhodnutí mají někdy méně, jindy více pocíťovaný dopad na její občany. Lze ji označit jako osobu veřejného práva *sui generis*, protože nenajdeme vzhledem k jejímu unikátnímu postavení v rámci veřejného práva kategorii, kterou by mohla sdílet s dalšími subjekty.

ČNB plní v národním hospodářství České republiky roli centrální banky (pro tuto kategorii se také používají označení cedulová banka anebo, ostatně činí tak i Ústava, ústřední banka). Ve 20. století došlo světově k velkému rozšíření počtu centrálních bank. Dnes jsou centrální banky instituce s velkým významem pro ekonomiky jejich zemí, zvláště v období finanční nestability. Pro centrální banky ekonomicky významných států, případně společenství států, navíc platí, že jejich počínání má vliv i na další země. Funkce současných centrálních bank jsou podle Revendy takovéto: emise bankovek a mincí, měnová politika, devizová činnost, regulace a dohled bankovního systému, banka bank, banka státu a reprezentace státu v měnové oblasti.¹

Práce je v duchu svého názvu rozdělena na dvě nosné kapitoly. První z nich se zaměřuje na právní postavení České národní banky. V tomto ohledu je ústředním tématem její nezávislost, která není nikde výslovně stanovena, ale prolíná se právní úpravou České národní banky. Analyzuji tak její postavení, jak je koncipováno ústavní zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dál jen „Ústava“), v zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance (dále jen „zákon o ČNB“) a dopad, který měla rozhodnutí Ústavního soudu. V druhé části se věnuji mapování jejich činností, tak jak plyne ze zákona o ČNB a zvláštních zákonů. Jejich výčet v podstatě plně překrývá výčet výše zmíněných funkcí centrálních bank, avšak tvoří ještě o něco širší množinu. Značně rozsáhlou škálou činností se ČNB zvláště vyznačuje. Jejich rozdílná povaha pak staví před zákonodárce úkol nejen vytvořit právní rámec pro jejich realizaci, ale také vytvořit vhodnou právní koncepci samotné jimi pověřené osoby, což zapříčiňuje nejednoduché vymezení povahy ČNB. Z důvodu rozsáhlé dohledové působnosti zaujímá rozsáhlou část druhé kapitoly pojednání o dohledové činnosti ČNB.

¹ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011, ISBN 978-80-7261-230-7, s. 33.

Jedná se o téma široké, proto nelze v rámci jednotlivých částí zacházet do velkých detailů, přesto se v práci budu snažit o co nejvíce vyčerpávající pojednání o právní úpravě ČNB a její činnosti v rámci svěřené působnosti, popsat je a analyzovat s ohledem na současný vývoj. Vynechám obecnější pojednání o centrálním bankovníctví a jeho historii na našem území, resp. obecnosti jen příležitostně stručně zmíním v jednotlivých pasážích. Taktéž jde o téma v rámci kvalifikačních prací již dříve zpracované, nicméně tato oblast se vyznačuje určitou dynamikou vývoje. V nedávné době přibyly další činnosti vykonávané Českou národní bankou, které jsou předmětem pro nové pojednání v rámci tohoto tématu. Také zákon o ČNB zaznamenal některé změny v důsledku novely provedené zákonem č. 227/2013 Sb. a v současné době je v legislativním procesu návrh dalšího novelizujícího zákona. Novým výzvám v uplynulých letech čelila i měnová politika. Ekonomická situace při dosažení limitů standardních měnověpolitických nástrojů klade před její tvůrce v České republice (jakož i v jiných zemích a Eurozóně), tak aby mohla být efektivně prováděna, potřebu zvolit nástrojů nestandardních.

2 Právní postavení ČNB

Zásadním prvkem právního postavení ČNB je její nezávislost, jejíž prvky nalezneme v pozitivní právní úpravě, byť nikde není výslovně jmenována, a ani právní naukou není zpochybňována. Koncept nezávislé centrální banky odpovídá na empirii založeném trendu moderní ekonomické teorie. V opozici k nezávislosti stojí princip, který je základním kamenem demokracie a to, že zdrojem veškeré moci ve státě je lid – orgán vykonávající veřejnou moc musí mít legitimitu, která je dána tak, že jeho vytvoření a složení musí být odvozeno od vůle lidu. Členové orgánu nebo orgán sám musí tedy být přímo voleni lidem, nebo jmenováni jiným orgánem, který se volbou konstituuje, příp. je také odvozen od jiného orgánu, ale na začátku musí vždy být rozhodnutí lidu. Čím příměji do konstituování orgánu zasáhla, tím legitimnější je. Hovoří se o tzv. legitimizačním řetězu.² Ten může být různě dlouhý, ale legitimita každého jeho dalšího článku se snižuje.

² WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7, s. 28.

U některých orgánů, včetně centrálních bank je však na základě historických okolností svědčících pro nezávislost trendem prosazení nezávislosti nad demokratičností. Ty pak staví svou legitimitu na expertnosti a nezávislosti.³ Myslím však, že u ČNB nelze hovořit o nějakém výraznějším demokratickém deficitu, když členové bankovní rady jsou jmenováni přímo voleným prezidentem republiky. V tomto ohledu zavedení přímé volby prezidenta republiky přineslo zkrácení legitimizačního řetězu o jeden článek. Zajímavé je, že i přes slabší demokratickou legitimitu se však ČNB u veřejnosti těší větší důvěře než přímo volené zákonodárné komory a to i v období jejího propadu po zahájení devizových intervencí.⁴

2.1 Ústavní zakotvení

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dál jen „Ústava“) pamatuje na ČNB v šesté hlavě v čl. 98 příznačně nadepsaném „Česká národní banka“. Samo oddělení ČNB do samostatné hlavy je výmluvné. Zejména v situaci, kdy tato hlava v Ústavě následuje po hlavách denominovaných po každé ze tří státních mocí, které také každá výlučně upravuje. Ústava tím říká, že ČNB nespadá do rámce ani jedné z těchto mocí a otevírá prostor k teoretickým úvahám, jestli ČNB konstituuje jako nositele dalšího druhu státní moci. Hřebejk v této souvislosti říká, že Ústava nevytváří prostor pro konstituování tzv. „*moci bankovní*“ nebo „*moci finanční*“⁵ stojící vedle tradiční mocenské tripartity, ale že však „*zpochybňuje dogma o výlučnosti tripartitní dělby státní moci*“⁶. Ústavní soud v tomto ohledu zase hovoří o přirozeném „*rozšiřování počtu pilířů státní moci*.“⁷

Konceptuálním východiskem pro úpravu dělby moci ve státě je Montesquieuovská dělba moci z 18. století s tripartitní větvením státní moci. Moderní demokratické státy z ní vycházejí a

³ RYCHETSKÝ, Pavel et al. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3, s. 1033.

⁴ Nejnovější dostupné údaje jsou k lednu 2014. Důvěra ČNB viz: Důvěra v ČNB a banky obecně. *STEM Ústav empirických výzkumů, z.ú.* [online]. 17.2.2014 [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/duvera-v-cnb-a-banky-obecne-2330>. Důvěra ostatním ústavním institucím viz: Důvěra ústavním institucím v lednu 2014. *Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR* [online]. 3.2.2014 [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1695/f9/pi140203.pdf.

⁵ Vzhledem k tomu, že je ČNB dnes orgán dohledu nad finančním trhem a své pravomoci vykonává nad množstvím jeho subjektů a ne jen nad bankami, považují druhé jmenované při těchto úvahách za výstižnější.

⁶ PAVLÍČEK, Václav, et al. *Ústavní právo a státověda*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015, s. 1018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-084-0.

⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 59/2000.

rovněž Ústava z ní vychází výslovně v článku 2.⁸ Tento svým taxativním výčtem formálně doslovně vyloženo opravdu neponechává prostor pro další moc. Ale nelze opominout následující obsah Ústavy a koncepci jeho systému. Nelze ani opominout vývoj, kterým společnost od té doby prošla. Ústava je základním normativním dokumentem společnosti:

- která považuje ekonomickou prosperitu a finanční stabilitu a za zásadní⁹ pro řádné fungování společnosti, resp. státu a vůbec plnění jeho funkcí,
- kde jsou popsány ekonomické zákonitosti a jsou známy mechanismy na ovlivnění ekonomických procesů,
- kde zároveň stát zajišťuje více funkcí prostřednictvím mnohem více institucí (v tomto případě centrální bankou) než v dobách, kdy byly artikulovány zásady dělby moci,
- z tohoto důvodu si vytvořila autoritativní instituci (centrální banku) ovlivňující (a regulující) ekonomické procesy,
- má historickou zkušenost s tendencemi vládních garnitur ovlivňovat centrální banku, aby konala v souladu s jejich momentálními zájmy, což mnohdy nebylo z měnově-politického hlediska žádoucí, a proto
- považuje jako žádoucí nezávislost a oddělení centrálního bankovníctví od volených orgánů, zejména exekutivy.

Na tento posun je podle mého názoru třeba brát zřetel a právní řád, zde konkrétně Ústava, na něj musí reagovat. Ústavní soud v tomto duchu výstižně uvedl, že „vývoj práva musí reagovat na vývoj reálného života.“¹⁰

Domnívám se, že s přesvědčivou propracovaností pojednává o vzniklé situaci Pomahač, který říká, že Ústava „konstitovala ústřední banku jako moc svého druhu“ a že „z hlediska dělby moci se jedná o typ, delimitaci moci výkonné.“ Dále ji nazývá „samostatnou bankovní mocí“ a uvádí, že ani nezmínění v článku 2 odst. 1 Ústavy tomu neodporuje. A nakonec: „Ústava

⁸ Čl. 2. Odst. 1 Ústavy.

⁹ Jsem toho názoru, že ekonomická témata hrají prim při politickém soupeření a jsou akcentována napříč obyvatelstvem.

¹⁰ Též náleží Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 59/2000.

sice ČNB jako druh moci nepojmenovává, ale exkluzivita veřejnoprávní funkce a zejména rozhodovací nezávislost ji vyděluje jako samostatný typ orgánu moci.“¹¹

Otázkou je také vhodnosti umístění ustanovení o ČNB přímo do Ústavy. Ústavní zakotvení centrální banky však není vlastní jen české Ústavě. Jde o trend, který se projevuje i v jiných zejména novějších ústavách. Domnívám se, že to projev významné úlohy, kterou centrální banky v současné době v zemích s tržní ekonomikou mají. Dobrým příkladem jsou ústavy postsocialistických zemí. Nicméně způsob úpravy se zpravidla přece jen liší. Ústavy Estonska (1992), Litvy (1992), Polska (2004), Slovenska (1992) a Slovinska (1992), které centrální banky zakotvují, činí tak v částech, které se zabývají veřejnými financemi a krom centrální banky zpravidla pojednávají ještě o státním rozpočtu, daních, státních půjčkách, aj. Celkově je centrální banka zmíněná v 27 evropských ústavách.¹²

Samotný článek 98 zní:

(1) „Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.

(2) Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.“

Ustanovení je poměrně lakonické. Původní cíl měnová stabilita byl při sladování s evropským (komunitárním) právem ústavním zákonem č. 448/2001 Sb. nahrazen stabilitou cenovou. Cenová stabilita jako hlavní cíl také lépe odpovídá kurzovému režimu řízeného floatingu, na nějž ČNB přešla v roce 1997 po opuštění režimu kurzového pásma pro obtíže s jeho udržitelností. Cenová stabilita je pojímána jako užší než měnová.¹³ Jde o poměrně úzce vymezený cíl, když cenová stabilita je jen jedním z vrcholů tzv. magického čtyřúhelníku a některé centrální banky mají mandát širší.

Z ustanovení plyne, že plní funkce centrální banky, nicméně artikulaci, které to konkrétně jsou a v jakém rozsahu ponechává na zákonné úpravě, stejně tak jako další vymezení jejího postavení. Stanovuje možnost zasahovat do činnosti ČNB pouze na základě zákona. Zákon však nesmí narazit na silně nezávislé postavení ČNB, které brání jakékoliv možnosti

¹¹ KLÍMA, Karel, et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3, s. 770.

¹² RYCHETSKÝ, Pavel, et al. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3, s. 1034.

¹³ Cenová stabilita spolu s kurzovou stabilitou tvoří měnovou stabilitu.

zasahovat do měnové politiky, jak plyne z výkladu v nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2001 ve věci Pl. ÚS 59/2000. Ústavní soud v této oblasti dovedl nezávislost ČNB, jak uvádí v nálezu, „*historickým výkladem okolností přijetí Ústavy, teleologickým výkladem pojmu „péče o stabilitu měny“ a systematickým výkladem zvláštní hlavy VI. Ústavy.*“

Tento nálezn je tak významný pro to, že autoritativně, zevrubně a přímo pojednává o nezávislosti ČNB. V této kauze prezident republiky napadl znění některých ustanovení zákona o ČNB ve znění zákona č. 442/2000 Sb. Jako rozporné s textem Ústavy shledal Ústavní soud změnu hlavního cíle a změnu způsobu jmenování členů bankovní rady. Dále pro ohrožení nezávislosti při plnění hlavního cíle, shledal jako protiústavní nově zavedené: schvalování části rozpočtu, která nesouvisí se zabezpečováním hlavního cíle, Poslaneckou sněmovnou a povinnost dohody s vládou při stanovování inflačního cíle. Z odůvodnění Ústavního soudu:

„Historická zkušenost ukazuje, že oslabování demokracie způsobené nadměrným posilováním vládní moci je možné i cestou měnových manipulací. Klasický příklad překonávání finančních potíží vlád prostřednictvím inflačních emisí peněz má v moderní historii mnoho dalších variant. Reakcí na tyto zkušenosti je oddělování rozhodovacích procesů o měnových otázkách od exekutivy. Tento vývoj začíná fakticky převládat ve všech demokratických státech s tržním hospodářstvím.

Ústava v roce 1992 reagovala na poznatky ekonomické teorie, podle které je úspěšnost ústřední banky státu při zajišťování stability měny, jejího kursu a kontroly míry inflace výrazně ovlivněna její nezávislostí na exekutivě, která je zpravidla jednou za tři až čtyři roky nucena ucházet se o znovuzvolení před voliči.“

Jestliže jsem hovořil o samostatné hlavě v Ústavě ve smyslu konstituování nové moci ve státě, šlo o otázku teoretickou. Praktickou implikací samostatné hlavy je nezávislost ČNB, z čehož Ústavní soud vycházel při systematickém výkladu. Vezmeme-li v úvahu, že hlava o ČNB stojí vedle hlav o moci výkonné, zákonodárné a soudní, přičemž tyto moci jsou od sebe pevně odděleny, systematický výklad jasně implikuje oddělenost od ostatních mocí i zde a tedy nezávislost na nich.

Po dovození nezávislosti Ústavní soud stanovil i mantinely pro možnost zasahovat do její činnosti zákonem:

„Zásahy do jejího postavení sice Ústava připouští (čl. 98 odst. 1 věta druhá in fine), ale podle názoru Ústavního soudu nelze dovodit, že by zákon mohl přijmout řešení, které by bylo zásahem nebo které by bylo možno vykládat jako zásah do nezávislosti banky v oblasti plnění její hlavní ústavní funkce. Tím by ústavní úprava postavení ústřední banky ztratila svůj původně zamýšlený účel.“

Což se samozřejmě vztahuje na stanovení povinnosti dohody s vládou při stanovování inflačního cíle. Dále se to pro jeho „ovlivňovací“ potenciál uplatní na stanovení pravidla, že část rozpočtu schvaluje Poslanecká sněmovna.

„Ponecháme-li stranou otázku oddělitelnosti dvou rozpočtů pro hospodaření téže instituce, jakmile bude i jeden z těchto rozpočtů schvalován někým jiným než centrální bankou, bude vždy snadnější třeba nepřímou ovlivňovat rozhodovací procesy v bance, a tak omezovat její nezávislost.“

Nezávislost ČNB koresponduje s celosvětovým trendem nezávislých centrálních bank,¹⁴ byť míra nezávislosti se různí. Pro úplnost ještě dodám, že stojí i vedle hlavy upravující Nejvyšší kontrolní úřad (dále jako „NKÚ“), který se nachází ve velmi obdobné situaci a v rovině úvah je v souvislosti s ním používán termín „moc kontrolní“, ale s tím významným rozdílem, že NKÚ je výslovně označen za nezávislý.

Bohužel důvodová zpráva k důvodům pro umístění do samostatné hlavy i k tématu nezávislosti mlčí.¹⁵ Jedinou zmínku dokumentující důvod umístění do samostatné hlavy při tvorbě textu Ústavy, kterou jsem našel, je úsměvná vzpomínka Miroslava Syllly, člena vládní komise pro přípravu Ústavy (členem byl mj. soudce zpravodaj citovaného nálezu Vojtěch Cepl): *„Nesedělo to do triády moci: výkonná, zákonodárna, soudní. Nakonec – řekl bych proto, že nikdo si nevěděl rady – se ČNB objevila ve zvláštní hlavě. A po čase jsem se pak*

¹⁴ V roce 1980 mělo nezávislou centrální banku 20 zemí. V roce 2014 160 zemí. Viz: *What's gone wrong with the democracy?* Economist. 2014(3), s. 46.

¹⁵ Vládní návrh Ústavy ČR: Důvodová zpráva. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1992cnr/tisky/t0152_03.htm

*bavil nad zasvěcenými komentáři, jak to bylo moudré rozhodnutí.*¹⁶ Ani údajný autor článku 98 Ústavy Dušan Hendrych¹⁷ o tom v komentáři ničeho neuvádí.¹⁸

Atributy nezávislosti jsou:

1. nezávislost personální (členy bankovní rady jmenuje pouze prezident na funkční období delší než u volených činitelů a jen on je smí za splnění zákonných podmínek odvolat)
2. nezávislost institucionální (ČNB je samostatná právnická osoba, jejíž postavení je nezávislé na jiných institucích, zejména exekutivních a při své činnosti ČNB nesmí přijímat pokyny jakéhokoliv orgánu nebo osoby)
3. nezávislost funkční (ČNB autonomně formuluje inflační cíl a nástroje jeho dosahování)
4. nezávislost finanční (ČNB nesmí financovat stát ani jiné osoby veřejného práva)
5. nezávislost rozpočtová (ČNB hospodaří s vlastním rozpočtem odděleným od rozpočtů veřejných)

Česká národní banka má své místo v Ústavě ještě v článku 62 vypočítávajícím pravomoci prezidenta republiky, k nimž není potřeba kontrasignace předsedy vlády:

„Prezident republiky

k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.“

O sporu ohledně jmenování guvernéra a viceguvernéra bankovní rady, jenž byl předmětem řízení před Ústavním soudem, je pojednáno v části týkající se organizace ČNB.

2.2 Základní ustanovení zákona o ČNB

Zákonem upravujícím postavení, působnost a další podrobnosti je již zmíněný zákon o ČNB. Další dílčí zákonná úprava, zejména působnost a nástroje k jejímu plnění jsou dále upraveny v mnohých zvláštních zákonech, z nichž některé zmíním v dalších částech.

¹⁶ NĚMEČEK, Tomáš. *Vojtěch Cegl: život právníka ve 20. století*. Praha: Leges, 2010. Extra (Leges). ISBN 978-80-87212-58-5, s. 96.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ HENDRYCH, Dušan, Cyril SVOBODA, et al. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: C.H. Beck, 1997. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-717-9084-2. Komentář zpracovali tvůrci Ústavy, přičemž každý pojednával o pasážích, které napsal.

Ustanovení § 1 zní:

- (1) „Česká národní banka je ústřední bankou České republiky, orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem a orgánem příslušným k řešení krize.
- (2) Česká národní banka je právnickou osobou veřejného práva se sídlem v Praze.
- (3) České národní bance jsou svěřeny kompetence správního úřadu v rozsahu stanoveném tímto zákonem a jinými právními předpisy.“

Stejně jako Ústava, označuje ČNB za centrální banku České republiky, čímž dává najevo, jak už jsem zmínil dříve, že vykonává v České republice činnosti centrální banky (emise oběživa, měnová politika, devizová činnost, banka státu, banka bank, reprezentace státu v měnové oblasti a příp. regulace a dohled bankovního systému). Zatímco v některých státech působí jako orgán dohledu specializovaná instituce odlišná od centrální banky, ČNB má naopak širokou dohledovou působnost, pro niž je označována jako sjednocený orgán dohledu nad finančním trhem. Od roku 2016 je i orgánem příslušným k řešení krize, jehož zřízení je požadavkem vyplívající z legislativy Evropské unie.

ČNB je právnickou osobou veřejného práva založená zákonem, které je zákonem svěřena rozsáhlá působnost a s ní související pravomoc (vydávat podzákonné právní předpisy, správní akty, a další), ale není správním úřadem. Správní úřad je organizační jednotka zřízená zákonem, jejíž působnost je stanovena zákonem (čl. 79 odst. 1 Ústavy), která vystupuje navenek prostřednictvím svých orgánů nebo zástupců, kteří jednají jménem subjektu či za subjekt (např. stát)¹⁹, jehož je správní úřad organizační součástí (organizační složkou). Zjednodušeně řečeno, úřad je organizační složka státu nadaná určitou kompetencí. Tedy osoba odlišná od státu nemůže být správním úřadem v institucionálním pojetí. Úkoly státní správy (tj. věcná působnost upravená v zákonech) nejsou svěřeny organizační složce státu, ale delegované na ČNB jako na samostatnou osobu, tedy slovy zákona jsou jí svěřeny kompetence správního úřadu. Dále z toho tedy vyplývá, že zákon pracuje s pojmem správní úřad v jeho institucionálním pojetí (neboť při funkčním pojetí je správním úřadem ona kompetence svěřená organizační složce či jiné osobě). Kompetence správního úřadu dávají

¹⁹ HENDRYCH, Dušan, et al. *Správní právo: obecná část*. 8. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-254-3, s. 100.

ČNB možnost vydávat právní předpisy (vyhlášky), je-li k tomu konkrétně zákonem zmocněna (čl. 79 odst. 3 Ústavy)

Kompetence je termín, jenž nemá v českém právu jednotně pojímaný obsah, někdy je vnímán úžeji (jako věcná působnost např. v nálezu Ústavního soudu IV. ÚS 150/01), někdy širěji (jako pravomoc a působnost např. v zákoně č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů).

Ustanovení neznamena interpretací problém, za přesnější bych ale považoval tuto formulaci:

„Česká národní banka vykonává působnost správního úřadu a další úkoly veřejné správy v rozsahu stanoveném tímto zákonem a jinými právními předpisy.“

Teorie rozeznává při výkonu veřejné správy mezi *dominium* a *imperium*.²⁰ Zatímco k dosažení cílů veřejného zájmu v rámci *dominia* jsou zakládány právní vztahy, které jsou soukromoprávní povahy a jsou realizovány pomocí soukromoprávních nástrojů, subjekty jsou tedy navzájem v právně rovném postavení a typickým právním jednáním je smlouva. V rámci *imperia* je používáno k dosažení vymezené působnosti používáno nástrojů veřejného práva v rámci veřejnoprávních vztahů, jeden subjekt rozhoduje o právech a povinnostech druhého jednostranně z pozice autority typicky rozhodnutím. ČNB vykonává jak *dominium* - při provádění monetární politiky, která je prostředkem dosahování jejího hlavního cíle je využívána ekonomická motivace k zakládání nebo právě nezakládání soukromoprávních vztahů s ČNB, tak *imperium* - udělování povolení, souhlasů, ukládání opatření, apod.

Abych zachoval vazbu na čl. 79 odst. 3 Ústavy, zachoval jsem pojem správní úřad pro úkoly, jež vykonává v rámci *dominia*. Z důvodu neurčitěho pojmu pod termínem kompetence jsem použil termínu působnost. Jelikož to představuje jen díl její působnosti a další spadá do oblasti ostatní veřejné správy,²¹ přidal jsem tyto činnosti pojímající formulaci, že „vykonává další úkoly veřejné správy.“

Závěrem chci podotknout, že vzhledem ke snaze o koncepci její co největší samostatnosti, je zajímavě pojata odpovědnost podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu

²⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3., aktualiz. a upr. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-002-8, s. 24, 25.

²¹ HENDRYCH, Dušan, et al. *Správní právo: obecná část*. 8. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 978-80-7179-254-3, s. 167.

způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. ČNB jedná za stát ve věcech odpovědnosti za újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nezákonným úředním postupem České národní banky. Byť je tedy samostatnou právnickou osobou, odpovědný za újmu, kterou způsobila, je stát.²²

Ustanovení § 2 odstavec 1:

„Hlavním cílem činnosti České národní banky je péče o cenovou stabilitu. Česká národní banka dále pečuje o finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v České republice. Pokud tím není dotčen její hlavní cíl, Česká národní banka podporuje obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu a obecné hospodářské politiky v Evropské unii se záměrem přispět k dosažení cílů Evropské unie. Česká národní banka jedná v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství.“

Ustanovení § 2 odst. 1 zákona o ČNB v první větě opakuje Ústavu a stanovuje hlavní cíl – péči o cenovou stabilitu. Jako cíl činnosti ČNB bych spíše než činnost – péče o cenovou stabilitu – považoval vhodnějším stav – cenovou stabilitu. Jen pokud tím není dotčen hlavní cíl, podporuje obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k hospodářskému růstu (a hospodářskou politiku Evropské unie), což je záležitostí spíše fiskální politiky, potažmo legislativy (vytvořit podpůrný právní rámec). Novelou provedenou zákonem č. 227/2013 Sb. byla na základě doporučení ohledně vytvoření mandátu pro makrobezpečnostní politiku na národní úrovni Evropské rady pro systémová rizika²³ ESRB/2011/3²⁴ přidána druhá věta.

*„ČNB definuje finanční stabilitu jako situaci, kdy finanční systém plní své funkce bez závažných poruch a nežádoucích důsledků pro současný i budoucí vývoj ekonomiky jako celku a zároveň vykazuje vysokou míru odolnosti vůči šokům.“*²⁵ Tuto definici přijala ČNB už v roce 2004.²⁶ Evropská centrální banka (dále také jako „ECB“) na svých webových stránkách

²² Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.04.2009, sp. zn. 25 Cdo 1011/2007.

²³ Označil bych jej jako kvazizávazný dokument. Funguje na principu „comply or explain“, kdy adresát nemá přímo povinnost vyhovět, ale pakliže nevyhoví, musí své nekonání náležitě zdůvodnit ESRB.

²⁴ Rozhodnutí Evropské rady pro systémová rizika ze dne 25. března 2011, kterým se přijímá kodex chování Evropské rady pro systémová rizika (ESRB/2011/3).

²⁵ Finanční stabilita. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/.

²⁶ FRAIT, Jan a Zlataše KOMÁRKOVÁ. Finanční stabilita, systémové riziko a makrobezpečnostní politika. In: Zpráva o finanční stabilitě 2010/2011 [online]. s. 96-110 [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2010-2011/fs_2010-2011.pdf.

poněkud stručněji uvádí: „*Finanční stabilita je stav, který brání vzniku systémového rizika.*“²⁷ Pro doplnění, finančním systémem se rozumí veškeré finanční instituce, trhy, produkty a tržní infrastruktury.²⁸

Zatímco hlavní cíl míří na měnovou politiku, cíl finanční stability a bezpečného fungování finančního systému míří v první řadě na makrobezpečnostní politiku. Dále však i na měnovou politiku a dohled (jestliže makrobezpečnostní politiku pojmáme jako kategorii tyto činnosti nezahrnující, k tomu viz dále v části o makrobezpečnostní politice). K finanční stabilitě nepochybně přispívá absence deflace nebo přílišné inflace a zdravá a stabilní jednotlivých komponent finančního systému sledovaná dohledem, navíc rozhodující část jeho zdrojů je věnována systémově nejvýznamnějším oblastem.²⁹ Nadto přispívání ke stabilitě finančního systému jako celku bylo dříve spolu s dohledem uvedeno v § 2 odst. 2 písm. d) zákona o ČNB. Frait a Komárková hovoří o makrobezpečnostní politice jako o hlavní, ale ne jediné složce politik zaměřených na prosazování cíle finanční stability. Dalšími nástroji podporu finanční stability jmenují nástroje mikrobezpečnostní regulace a dohledu a nástroje měnové, (a také fiskální i daňové) politiky.³⁰ ČNB na svých webových stránkách dokonce o cenové stabilitě dosažené měnovou politikou a zdravém vývoji finančních institucí dosaženém dohledem hovoří jako o klíčových předpokladech pro plnění tohoto cíle.³¹ Kumulace rolí vykonavatele měnové a makrobezpečnostní politiky a orgánu sjednoceného dohledu v jedné osobě vlastně dává ČNB unikátně širokou paletu nástrojů k přispívání k finanční stabilitě.

ECB sice svou definicí hovořící pouze o systémovém riziku míří výhradně na makrobezpečnostní politiku a jejího vykonavatele na unijní úrovni Evropskou radu pro systémová rizika (dále také jako „ESRB“). To ale není úplně přesné neboť úkolem ostatních orgánů Evropského systému finančního dohledu (dále také jako „ESFS“) je přispívat ke

²⁷ Finanční stabilita a makrobezpečnostní politika. *Web Evropské centrální banky* [online]. [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/stability/html/index.cs.html>.

²⁸ Ustanovení čl. 2 písm. b) nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1092/2010.

²⁹ HOUDEK, Tomáš. Vladimír Tomšík: Nemůžeme na vše dohlížet. *Bankovníctví*. 2106, **23**(1), 14-20.

³⁰ FRAIT, Jan a Zlataše KOMÁRKOVÁ. Finanční stabilita, systémové riziko a makrobezpečnostní politika. In: *Zpráva o finanční stabilitě 2010/2011* [online]. s. 96-110 [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2010-2011/fs_2010-2011.pdf.

³¹ Finanční stabilita. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/.

stabilitě finančního systému³² a cílem celého ESFS je zajistit náležité uplatňování pravidel vztahujících se na finanční odvětví v zájmu zachování finanční stability.³³ U ECB, logicky vzhledem k rigiditě Statutu ESCB a ECB,³⁴ není finanční stabilita akcentována.

Význam finanční stability a způsob jejího dosahování lze shrnout výrokem, jenž uvádí pracovníci ČNB jako výsledek mezinárodní diskuse v letech 2009-2011: „*Prvek finanční stability je důležitým cílem centrálních bank. Měl by být prosazován prostřednictvím makrobezpečnostní politiky jako samostatné kategorie hospodářské politiky spolu s tradičními nástroji a přístupy.*“³⁵

ČNB tedy sleduje více cílů prováděním různých činností (cenovou stabilitu sleduje měnovou politikou a finanční stabilitu sleduje makrobezpečnostní politikou, dále pak dohledem a měnovou politikou). Tyto činnosti se ale mohou dostat do rozporu. Zatímco cíl měnové politiky byl vždy deklarovaný a stanovený jako primární, cíl dohledu nikdy stanoven nebyl a tím byla vždy jasně dána přednost měnové politiky před dohledem. „*V případě konfliktu zájmů vyplývajících z výkonu jak měnových tak dohledových pravomocí by Česká národní banka upřednostnila svůj měnově-politický cíl,*“³⁶ Až v roce 2013 přibýly cíle finanční stabilita a bezpečné fungování finančního systému, jež vzhledem k výše uvedenému považují za cíl i dohledu. Vsunutím nového cíle mezi hlavní a vedlejší a absencí výslovného zákazu dotčení hlavního cíle, působí podle mě teď §2 odst. 1 tak, že sestupně řadí cíle podle jejich priority - primární, sekundární a terciální.³⁷

³² Ustanovení čl. 1 odst. 5 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1093/2010. Čl. 1 odst. 6 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1094/2010. Čl. 1 odst. 5 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1095/2010.

³³ Např. čl. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1093/2010.

³⁴ Protokol (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky.

³⁵ SEIDLER, Jakub. Makrobezpečnostní politika a CRD IV (prezentace k přednášce na CREDIT RISK FORUM 2013 v Praze, 28.2.2013). In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/seidler_20130228_crf_2013.pdf.

³⁶ JUROŠKOVÁ, Lenka. Bankovní regulace a dohled. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). ISBN 978-80-87284-26-1, s. 58.

³⁷ Srov. s tvrzením obsaženým ve výroční zprávě ČNB za rok 2016: „*Péče o finanční stabilitu a bezpečné fungování finančního systému v České republice patří mezi hlavní cíle centrální banky.*“ Viz Výroční zpráva ČNB 2016. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocnizpravy/download/vyrocnizprava_2016.pdf, s. 20.

Domnívám se, že lze tedy stále souhlasit s tvrzením o upřednostnění zájmů měnové politiky před dohledovými a nově i makrobezpečnostními, neboť zákon jí takové vodítko dává. Vzhledem k významu hodnoty, kterou finanční stabilita znamená, představuje však v praxi vyvážení měnové a makrobezpečnostní politiky i při dané souřadnosti cílů nelehký úkol pro jejich vykonavatele. Zejména v době ekonomické expanze nebo kontrakce budou měnová a makrobezpečnostní politika působit protichůdně. „*Nastavení makrobezpečnostní politiky a její koordinace s měnovou politikou tak, aby nedošlo k zabrzdění nastartovaného ekonomického růstu při zachování finanční stability, představuje jednu z hlavních výzev pro ČNB.*“³⁸

Pojem makrobezpečnostní politiky byl tou samou novelou do zákona o ČNB zaveden do výčtu úkolů ČNB v § 2 odst. 2, konkrétně pod písm. e). Slovy zákona je makrobezpečnostní politika vytvářena tak, že ČNB rozpoznává, sleduje a posuzuje rizika ohrožení stability finančního systému (systémová rizika) a v zájmu předcházení vzniku nebo snižování těchto rizik přispívá prostřednictvím svých pravomocí k odolnosti finančního systému a udržení finanční stability.

2.3 Úprava organizace

Organizaci České národní banky upravuje část druhá zákona o ČNB. Podrobná organizace je upravená vnitřním předpisem (Organizační řád ČNB), který schválila bankovní rada podle § 5 odst. 2 písm. c).

2.3.1 Bankovní rada

Na vrcholu organizační struktury je bankovní rada České národní banky. Bankovní rada je sedmičlenným kolektivním orgánem. Jejími členy jsou guvernér, dva viceguvernéři a další čtyři členové bankovní rady. Členové bankovní rady jsou v pracovněprávním poměru k ČNB a jako odměnu pobírají mzdu.

³⁸ TOMŠÍK, Vladimír. České bankovníctví v roce 2015 a makrobezpečnostní politika. *Bankovníctví*. 2016, 23(1), příloha Top finance, 5.

Základní pravidla jednání bankovní rady stanovuje zákon v § 7, podrobnější pravidla jsou obsažena ve vnitřním předpise (Jednací řád bankovní rady). Coby kolektivní orgán, rozhoduje na svých zasedáních prostou většinou hlasů a v případě rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedajícího. Bankovní rada je usnášeníschopná, je-li přítomen guvernér, nebo jím pověřený předsedající viceguvernér a alespoň další tři její členové. V případě rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedajícího.

Funkční období člena bankovní rady je šestileté a každý člen může být do funkce jmenován nejvýše na dvě funkční období. Členy jmenuje prezident republiky (čl. 62 písm. k) Ústavy a § 6 odst. 2 zák. o ČNB). Alespoň pětileté funkční období guvernéra požaduje Statut ESCB a ECB³⁹. Podmínkami pro jmenování podle § 6 odst. 6 zákona o ČNB jsou: plná způsobilost k právním úkonům (svéprávnost), ukončené vysokoškolské vzdělání, bezúhonnost, uznávaná a zkušená osobnost v měnových záležitostech nebo v oblasti finančního trhu.

Bezúhonnost je pojata poměrně přísně, když je o odstavec níž konkretizována jako absence pravomocného odsouzení za (jakýkoliv) trestný čin. Barák komparativním výkladem z absence dovětku „ledaže se na něj hledí, jako by nebyl odsouzen“ a možností Kanceláře prezidenta republiky vyžádat si pro účel jmenování opis z rejstříku trestů týkající se adepta na jmenování do bankovní rady dovozuje, že za bezúhonnou se nepovažuje osoba, jejíž pravomocné odsouzení za trestný čin bylo zahlazeno.⁴⁰ Jsem toho názoru, že ze samotné absence dovětku tento důsledek nelze dovozovat, přesvědčivěji na mě působí možnost vyžádat si opis z rejstříku trestů, což skutečně umožňuje prezidentovi neomezovat se při svém rozhodnutí nejen na trestné činy, jež nebyly zahlazeny. I tak jsem přesvědčen, že takto pojatý požadavek na bezúhonnost by popíral smysl institutu zahlazení odsouzení, o to více takto široce (prostupující napříč všemi kategoriemi trestných činů, bez ohledu na souvislost se spácháním při výkonu profese nebo v rámci oboru a ještě neomezeně do minulosti). Jistě skutečnost zahlazeného pravomocného odsouzení může vzít prezident při rozhodování v potaz a takového kandidáta na členství nenavrhnout, ale pakliže jej navrhne, neměla by podle mého názoru zavdat nezpůsobilost stát se členem bankovní rady pro absenci bezúhonnosti kandidáta. Nakonec se pokusím svou argumentaci podpořit citací Púryho, který

³⁹ Protokol (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky.

⁴⁰ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. Zákon o České národní bance: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8, s. 46.

k fikci neodsouzení (zahlázení odsouzení) uvádí: „*Výjimky z této zákonné fikce [...] může stanovit jen zákon, a to pouze pro případy a pro účely v něm uvedené.*“⁴¹ Takovou výjimku zákon o ČNB ani jiný zákon nestanovuje. Pokud tedy bezúhonnost má být pojmána takto široce, bylo by vhodné doplnit do textu výslovně, že bezúhonný není ten, kdo se dopustil být zahlázeného trestného činu. Nejsem však zastáncem takového pojetí.

Člen bankovní rady musí splňovat podmínky stanovené i v dalších zákonech. Musí mít tzv. lustrační osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb.,⁴² a musí být držitelem platného osvědčení fyzické osoby stupně utajení přísně tajné, pokud jde o guvernéra, a tajné, pokud jde o ostatní členy bankovní rady.⁴³

Členství v bankovní radě je neslučitelné s funkcemi a činnostmi, které by mohli potenciálně vyvolat střet zájmů člena bankovní rady, uvedenými v § 6 odst. 5 zákona o ČNB. Člen bankovní rady je také tzv. veřejný funkcionář podle § 2 odst. 1 písm. h) zákona 159/2006 Sb., o střetu zájmů, takže se na něj dále vztahují v tomto zákoně obsažená omezení.⁴⁴

Zákon dále uvádí právní skutečnosti mající za následek konec členství v bankovní radě (§ 6 odst. 9 zákona o ČNB). Funkce člena bankovní rady zaniká uplynutím funkčního období či vzdáním se funkce. Za určitých okolností může prezident republiky člena bankovní rady i odvolat a to přestal-li splňovat podmínky požadované k jejímu výkonu nebo dopustil-li se vážného pochybení (§ 6 odst. 10 zákona o ČNB).⁴⁵ Jelikož jde o oprávnění založené zákonem, jedná se v souladu s článkem 63 odst. 2 a 3 Ústavy o kontrასignované pravomoc. Z toho důvodu považuji případný postup bez kontrასignace založený na principu „kdo jmenuje, ten odvolává“ za protiprávní z důvodu rozporu s psaným právem, jelikož Ústava výslovně upravuje situaci, kdy je oprávnění založeno zákonem, a nejde tedy o mezeru, kterou je třeba analogií iuris vyplnit právním principem. Ani v literatuře jsem pro něj nenašel oporu.

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1235.

⁴² Rozhovor s Miroslavem Singerem: O oslabení koruny, ekonomice, životě. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2014/cl_14_141113_singer_magazin_mfd.html.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Např. nedávno zavedený zákaz být společníkem právnické osoby, která je provozovatelem rozhlasového nebo televizního vysílání nebo vydavatelem periodického tisku.

⁴⁵ Zákon ohledně důvodů odvolání přebírá dikci článku 14 odst. 2 Protokolu (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky, ale zde se vztahují na všechny členy bankovní rady, ale na rozdíl od evropské úpravy neomezuje možnost odvolání jen na guvernéra, ale na všechny členy bankovní rady

Posouzení, kdy se jedná o vážné pochybení je na prezidentovi republiky. Jen guvernér, je-li odvolán, případně i Rada guvernérů ECB může podat žalobu k Soudnímu dvoru, a to z důvodu porušení Smluv nebo některé právní normy vydané k jejich provedení.⁴⁶ Jsem toho názoru, že stejně tak je možné proti takovému aktu podat správní žalobu podle § 65 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, z důvodu zásahu do subjektivního veřejného práva.⁴⁷ Kárnou odpovědnost členů bankovní rady na rozdíl od členů NKÚ⁴⁸ zákonodárce nezavedl.

Bankovní rada se schází na svých zasedáních. Od roku 2008 se osmkrát ročně schází na měnověpolitických zasedáních, jejichž termíny jsou zveřejněny na internetových stránkách. Po skončení zasedání bývá ve 13 hodin zveřejněno rozhodnutí bankovní rady a v 14:15 je zahájena tisková konference, kde je zveřejněno prohlášení bankovní rady, které obsahuje odůvodnění přijatého rozhodnutí, podklady pro něj a výsledky hlasování bez zveřejnění jmen jednotlivých hlasujících, ta jsou zveřejněna s odstupem sedmi let. Význam tiskové konference tkví i v tom, že poskytuje prostor pro tzv. verbální intervence na podporu měnové politiky. Obvykle po osmi dnech je zveřejněn záznam z jednání, ten obsahuje pouze diskutovaná témata bez uvedení konkrétních příspěvků jednotlivých členů. Vyžaduje-li situace, může se bankovní rada sejít na mimořádném zasedání.

Působnost bankovní rady je vymezena v § 5 zákona o ČNB. Odst. 1 zní:

„Nejvyšším řídicím orgánem České národní banky je bankovní rada České národní banky [...]. Bankovní rada určuje měnovou a makroobezřetnostní politiku a nástroje pro jejich uskutečňování. Rozhoduje o zásadních opatřeních měnové a makroobezřetnostní politiky, v oblasti dohledu nad finančním trhem a v oblasti řešení krize na finančním trhu.“

Rozhodnutí souvisejících s měnovou politikou (změna inflačního cíle, případně i změna měnověpolitického režimu, rozhodnutí o úrokových sazbách, o využití dalších nástrojů) bývají předmětem zmíněných měnověpolitických zasedání. V oblasti makroobezřetnostní politiky a dohledu jde o schvalování právních předpisů, schvalování pozic a připomínek

⁴⁶ Totéž ustanovení.

⁴⁷ Podobně rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 2. 2007, sp. zn. 4 Aps 3/2005.

⁴⁸ Ustanovení § 34 zákona č. 166/1993 Sb, o Nejvyšším kontrolním úřadu.

k připravovaným českým i evropským právním předpisům a také o druhoinstanční rozhodování ve správním řízení.⁴⁹

Odst. 2 obsahuje demonstrativní výčet dalších úkolů bankovní rady:

„Bankovní rada dále zejména

- a) stanoví zásady činnosti a obchodů České národní banky;*
- b) schvaluje rozpočet České národní banky,*
- c) stanoví organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek České národní banky;*
- d) stanoví druhy fondů České národní banky, jejich výši a použití;*
- e) vykonává práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů vůči zaměstnancům České národní banky; těmito úkony může pověřit jiné osoby z řad zaměstnanců,*
- f) uděluje souhlas k podnikatelské činnosti zaměstnanců České národní banky,*
- g) stanoví mzdové a další požitky guvernéra; mzdové a další požitky viceguvernéru a dalších členů bankovní rady stanoví guvernér,*
- h) rozhoduje o rozkladech proti rozhodnutím České národní banky v prvním stupni.“*

V souladu s rozpočtovou nezávislostí rozhoduje bankovní rada o rozpočtu ČNB. Konkrétně guvernérovi je svěřeno rozhodování o mzdě a dalších požitcích ostatních členů bankovní rady a naopak zbytek bankovní rady rozhoduje o mzdě a dalších požitcích guvernéra. Roční výše mezd je zpětně každoročně zveřejňována v rámci zprávy o výsledku hospodaření. Jedinou činnost, kterou může delegovat je pod písmenem e). O rozkladech (ale třeba i o stížnostech podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím) rozhoduje bankovní rada na návrh rozkladové komise.

Dále rozhoduje o zásadních opatřeních týkajících se hotovostního i bezhotovostního peněžního oběhu, stanovuje strategii rozvoje ČNB a pravidla pro zapojení ČNB do aktivit

⁴⁹ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. Zákon o České národní bance: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8, s. 37.

EU, Evropského systému centrálních bank (ESCB) a Evropské rady pro systémová rizika (ESRB) a spolupráci s mezinárodními finančními institucemi.⁵⁰

ČNB je nezávislá a nesmí přijímat pokyny na ostatních orgánů veřejné moci, od orgánů Evropské unie nebo jiných států a od jakýchkoliv jiných subjektů. Zejména to samozřejmě platí pro bankovní radu (a její členy), coby nejvyšší řídicí orgán ČNB (§ 9 zákona o ČNB).

2.3.2 K jmenování členů bankovní rady

O tom, zda pravomoc prezidenta republiky jmenovat guvernéra a viceguvernéra spadá do pravomocí v čl. 62 písm. k Ústavy, jež nevyžadují kontrasignaci předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, nebo do pravomocí svěřených prezidentu v článku 63 odst. 2 Ústavy – otázce tak důležité, neboť souvisí s pojetím nezávislosti ČNB - rozhodoval Ústavní soud. Důvodem sporné interpretace bylo, že Ústava v článku 62 hovoří pouze o jmenování členů bankovní rady. Až v zákoně o ČNB v § 6 odst. 1 je konkretizováno, že členem bankovní rady jsou i guvernéra a viceguvernéra a druhý odstavce jmenovitě stanovuje, že nejen členy bankovní rady, ale i guvernéra a viceguvernéra jmenuje prezident republiky.

Na základě nekontrasignovaného jmenování guvernéra a viceguvernéra prezidentem republiky podala Vláda ČR a předseda vlády ústavní stížnost, v níž se domáhali vydání rozhodnutí s účinností pouze pro futuro, že jmenovací akt prezidenta republiky vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Ústavní soud následně stížnost usnesením ze dne 20. 3. 2001 ve věci Pl. ÚS 58/2000 odmítnul s tím, že se jedná o abstraktně formulovaný petit a že lze napadnout jen konkrétní jednání.

Následně byla vládou a předsedou vlády podána ústavní stížnost konkrétně napadající zmíněný jmenovací akt. O této rozhodl ústavní soud zamítavým nálezem ze dne ze dne 20. 6. 2001 ve věci Pl. ÚS 14/01. Ústavní soud uvedl, že členství guvernéra a viceguvernéra bankovní rady plyne přímo z Ústavy a ne pouze ze zákona, interpretovat tedy právo na jmenování guvernéra a viceguvernéra jako založené zákonem a na ústavní úrovni tedy

⁵⁰ Výroční zpráva ČNB 2016. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2016.pdf, s. 13.

článkem 63 odst. 2 by znamenalo zužování prezidentovy pravomoci, kdyžto smyslem článku 63 odst. 2 je poskytnutí prostoru k jejich rozšíření. Mj. přitom uvedl, že „jmenovací právo, prováděné nadstranickým prezidentem - sice po konzultacích - avšak bez přímé vazby na souhlas vlády, složené z představitelů jedné nebo více politických stran, součástí záruk nezávislosti ČNB.“ Také se, jednoduše řečeno, podivil, že je napadáno pouze jmenování konkrétních dvou osob, nikoliv dalšího viceguvernéra dříve jmenovaného stejným způsobem za funkčního období téže vlády a téhož prezidenta republiky, což označuje za libovůli (námitka estoppelu).

7 z 15 rozhodujících soudců podalo odlišná stanoviska (první odlišné stanovisko dvou soudců a druhé odlišné stanovisko 5 soudců). První odlišné stanovisko se neodchylovalo od rozhodnutí, ale pouze od odůvodnění, kdy autoři uvedli, sice že „v oblasti demokratického institucionálního myšlení není zformulována a akceptována maxima, podle které by automaticky, bez dalšího, z oprávnění kreovat členy nějakého grémia plynulo i oprávnění kreovat jeho vnitřní funkcionáře.“ Tedy autoři nejsou přesvědčení, že z Ústavy vyplívá jediná možnost, a to že i funkcionáře v rámci bankovní rady jmenuje do funkce prezident, ale vyjadřují jako ústavně konformní možnost obojího výkladu když uvádí: „V rámci výkladu příslušného (konkrétního) ustanovení Ústavy stojí proti sobě dvě interpretace, z nichž každá má své ratio a žádnou z nich nelze považovat za contra constitutionem, potom je zřejmě na místě přiklonit se k takové interpretaci, kterou podporuje ústavní praxe, tedy respektovat již takto zřejmě založenou ústavní tradici doplnili argumentací“ a dále doplňují argumentaci o názor, že jmenování guvernéra a viceguvernéra bez kontrasignace se stalo ústavní zvyklostí.

Druhé odlišné stanovisko už se odchylovalo od rozhodnutí. Uvádí: „*Zákonodárny sbor je "stranickým" orgánem. Stěží lze proto bez dalšího dospět k přesvědčení, že výsledkem jeho volby pravidelně bude "nadstranický" prezident. [...] Je-li premisa o vždy nadstranickém prezidentovi chybná, je chybný i vývod, že prezident republiky za všech okolností bude dostatečným garantem nezávislosti ČNB.*“ Dále konstatuje, že jmenovat členy bankovní rady je sice právem prezidenta přiznaným článkem 62 písm. k) Ústavy (tedy nekontrasignovaným), ale ustanovovat je do funkcí v rámci rady už je pravomoc založená pouhým zákonem. Z důvodu, že prezident je neodpovědným ze své funkce, dochází k názoru, že článek 62 písm. k) je třeba interpretovat restriktivně. Celkově tedy vyvozuje, že „*příkaz kontrasignace lze z Ústavy dovodit.*“ Proto na konto zvyklosti uvádí, že by se nejednalo o zvyklost praeter legem, ale contra legem a pro tu je třeba podstatně vyššího objemu kvantity a kvality ústavní

praxe, kterýžto není dán, neboť se jedná o praxi osmiletou, na které se podílel stále stejný prezident republiky a ani nebyla vždy dodržována.⁵¹

Způsobu jmenování guvernéra, viceguvernéra a ostatních členů bankovní rady se týkal i již zmíněný náleze Ústavního soudu ve věci Pl. ÚS. 59/2000 vydaný ve stejný den.

Jsem toho názoru, že jmenování guvernéra a viceguvernéra bez nutnosti kontrasignace je úpravou, která přispívá k nezávislosti ČNB do té míry, že znamená oddělení jmenování členů bankovní rady od vlády. V tomto ohledu považuji tento argument spolu s jednoduchým jazykovým výkladem článku 62 písm. k) za nejpádňější ve prospěch daného nálezu. Jestliže však odlišné stanovisko zpochybňovalo nadstranickost prezidenta republiky coby garance nezávislosti v době, kdy byl volen zákonodárným sborem, o to spíše lze zpochybnit, je-li volen lidem přímo, neboť kandidát musí vést rozsáhlou volební kampaň na území celého státu, která, nedisponuje-li sám velkými zdroji, které je ochoten za kampaň utratit, vyžaduje zázemí politické strany. Další slabinou je, že výhradní svěření rozhodnutí o jmenované osobě do rukou prezidenta činí tento akt závislým toliko na jeho přehledu o odbornících v oboru, důvěře v ně, případně v přístupnosti přijmout doporučení jiných osob. Také jakákoliv potřeba konsenzu a kolektivního rozhodnutí je prvkem přinášejícím větší stabilitu, zamezující excesům jednotlivce, což je kladem. Lícem sdílené jmenovací pravomoci je menší akceschopnost, která je velkým kladem současné koncepce. Jinak totiž může dojít k nežádoucím průtahům nebo k prakticky úplnému zablokování rozhodnutí při neshodě, případně může dojít ke shodě založené na „politickém handlu“. Jmenování pouze prezidentem republiky má ještě ten klad, že může bez obtíží vést k názorové homogenitě v bankovní radě,⁵² ovšem jen do doby, než je zvolen prezident z jiného názorového tábora.

V rámci úvahy o sdílené jmenovací pravomoci si můžeme položit dvě otázky. 1) Jaký orgán by na rozhodnutí participoval. 2) A jakým způsobem?

Pro výše uvedené rovnou vylučuji z úvah vládu. Příhodným se mi jeví zapojit do procesu jmenování Senát, coby početný kolektivní orgán, což omezuje možnost uzavřít politický

⁵¹ V prvním období platnosti Ústavy došlo ke jmenování dvou viceguvernéřů J. Víta a P. Kysilky s výslovným poukazem na čl. 63 odst. 2 Ústavy, tedy s kontrasignací předsedy vlády (jmenovací listiny z 12. 2. 1993, čj. 988/93).

⁵² RYCHETSKÝ, Pavel, et al. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3, s. 1040.

obchod a který zároveň není tak úzce spojen s vládou jako Poslanecká sněmovna (od níž se vláda odvozuje). Již participuje na jmenování ústavních soudců schvalováním kandidátů navržených prezidentem republiky a stejný způsob by mohl být použit i zde. Nicméně pokud jsem hovořil o akceschopnosti, tak právě v této oblasti byla funkčnost tohoto konceptu v předcházejících letech zpochybněna, když nedošlo ke shodě mezi prezidentem republiky a Senátem při jmenování ústavních soudců, který zůstal personálně oslaben.⁵³

2.3.3 Členění ústředí a pobočky

Dále se ústředí ČNB v Praze dělí na sekce, menšími útvary pak jsou samostatné odbory a odbory. Každému členu bankovní rady jednotlivě jsou podřízeny určité sekce a samostatné odbory. Jejich činnost je vymezena v organizačním řádu ČNB. Pro usnadnění koordinace mezi jednotlivými organizačními útvary jsou ještě zřizovány výbory, komise a projekční týmy.

Pobočky zastupují ČNB na území regionu, ve kterém působí. Jednotlivá pobočka se člení na odbory. ČNB uvádí, že činností poboček je zajišťování správy zásob peněz a vedení účtů státního rozpočtu a dalších klientů ČNB v působnosti pobočky a provádění platebního styku pro ně a ve vymezeném rozsahu dohled a devizová kontrola vůči subjektům finančního trhu.⁵⁴

V současné době existují 4 pobočky v těchto městech: Praha, Hradec Králové, Ostrava a Brno. Dříve byly pobočky ČNB ještě v Českých Budějovicích, Plzni a Ústí nad Labem, tato pracoviště jsou nadále vedena jako územní pracoviště ústředí. Jejich počet a umístění odpovídalo počtu krajů a sídlům krajů podle zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu.

⁵³ Ke dni zániku funkce prezidenta republiky Václava funkce 7.3.2013 byla neobsazena tři místa ústavních soudců a místo místopředsedy Ústavního soudu. Za účelem obsazení volných míst prezident republiky podal dva návrhy na jmenování ústavních soudců, ty však Senát zamítl, žádné jiné návrhy prezident nepodal.

⁵⁴ Výroční zpráva ČNB 2013. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2013.pdf, s. 48.

2.4 ČNB na evropské a mezinárodní úrovni

V rámci základních ustanovení zákona o ČNB se nachází ustanovení odkazující na zapojení ČNB do evropských systémů a na mezinárodní spolupráci (§ 1a, § 2 odst. 3 a § 2a). O konkrétní podobě mezinárodní spolupráce za uplynulý rok ČNB vždy informuje ve výroční zprávě (podrobněji pro oblast dohledu ve zprávách o výkonu dohledu nad finančním trhem).

Nedílnou součástí členství v Evropské unii je závaznost evropských předpisů. Pro ČNB jsou tedy s předností před vnitrostátním právem závazné primární a sekundární předpisy Evropské unie. Právní postavení a činnost ČNB upravuje Smlouva o fungování Evropské unie (dále jako „SFEU“),⁵⁵ Statut ESCB a ECB a četná nařízení. K návrhům nových právních předpisů EU ČNB zpracovává stanoviska a její zástupci ve výborech a pracovních skupinách prosazují její pozice.⁵⁶

ČNB je součástí Evropského systému centrálních bank (ESCB), který se skládá z Evropské centrální banky (ECB) a národních centrálních bank všech členských států EU a podílí se na plnění jeho cílů (§ 1a zákona o ČNB). Dále pak v rámci orgánů samotné ECB je guvernér ČNB členem Generální rady ECB, která se skládá z prezidenta a viceprezidenta ECB a guvernérů národních centrálních bank všech členských států EU. Pakliže Česká republika přistoupí ke společné měně, stane se guvernér ČNB členem Rady guvernérů ECB.

Výše jsem zmínil doporučení Evropské rady pro systémová rizika. ČNB je podle § 2a odst. 1 zákona o ČNB součástí také Evropského systému dohledu nad finančními trhy (nebo také Evropský systém finančního dohledu, ESFS). Představitelé ČNB se podílejí na činnosti ESRB, a to formou účasti guvernéra ČNB a dalšího člena bankovní rady ČNB v jeho Generální radě a účasti expertů ČNB v Poradním technickém výboru a jeho pracovních skupinách.⁵⁷ Zaměstnanci ČNB se podílí na činnosti evropských orgánů dohledu nad

⁵⁵ Zejména články upravující hospodářskou a měnovou politiku a ECB .

⁵⁶ Výroční zpráva ČNB 2016. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2016.pdf, s. 22.

⁵⁷ ESRB a ESFS. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinárodní_vztahy/esrb_esfs/.

finančním trhem (na úrovni rady orgánů dohledu, stálých výborů i odborných pracovních skupin).⁵⁸

ČNB je zapojena do činnosti všech pracovních skupin v rámci Národní koordinační skupiny, jejímž cílem je zajištění institucionální, technicko-organizační a legislativní přípravy na zavedení eura.⁵⁹

ČNB je také zapojena do struktur Banky pro mezinárodní platby, jejíž je akcionářkou, a podílí se na činnosti Basilejského výboru pro bankovní dohled, který je její součástí. Guvernér ČNB zastupuje ČR u Mezinárodního měnového fondu tím, že zastává funkci guvernéra za ČR ve Sboru guvernérů (ve Světové bance zastupuje ČR ministr financí) a ČNB se podílí na účasti v tzv. konstituenci. Guvernér ČNB je alternátem za ČR v Evropské bance pro obnovu a rozvoj.⁶⁰ ČNB je zapojena do aktivit Výboru pro finanční trhy Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj.⁶¹

V oblasti dohledu uzavírá ČNB s centrálními bankami ostatních zemí dohody o spolupráci (tzv. Memorandums of understanding).⁶²

2.5 Vztah ČNB k orgánům veřejné moci a veřejnosti

S otázkou institucionální a funkční nezávislosti souvisí způsob řešení vztahů ČNB k ostatním orgánům veřejné moci. Ty jsou upraveny v části třetí zákona o ČNB. Značná nezávislost je vyvažována transparentí činnosti a hospodaření, které je dosahováno povinným podáváním zpráv zejména vůči zákonodárnému sboru a jejich zpřístupňováním veřejnosti, povinnost podávat jednotlivé zprávy je upravena v § 3, § 3a, § 45d, § 47 odst. 3,4,5 6 a § 48 odst. 4. § 37 pojednává o spolupráci ČNB s Ministerstvem financí při tvorbě zákonů v odvětví finančního

⁵⁸ Výroční zpráva ČNB 2016. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2016.pdf, s. 23.

⁵⁹ Euro. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/euro/.

⁶⁰ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8, s. 21-22.

⁶¹ ČNB v EU a mezinárodní vztahy. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/

⁶² Jejich seznam dostupný na webu ČNB:

https://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/dohody_o_spolupraci/#bilateral.

práva. Vztah k prezidentovi republiky je řešen v rámci § 6 (viz výše). Nakonec úpravu některých vztahů obsahují i zvláštní zákony.

Ustanovení § 9 odst. 1 obsahuje výrazný prvek nezávislosti - zákaz přijímání pokynů:

Česká národní banka, bankovní rada ani žádný člen bankovní rady nesmějí při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvou o Evropské unii, Smlouvou o fungování Evropské unie a Statutem a při výkonu dalších činností vyžadovat ani přijímat pokyny od prezidenta republiky, Parlamentu, vlády a jiných orgánů České republiky, dále od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Evropské unie, od vlád členských států Evropské unie nebo od jakéhokoli jiného subjektu.

Stručněji, ČNB při (vší) své činnosti nesmí přijímat pokyny od kohokoliv mimo ČNB. Dikce vychází z čl. 130 SFEU, ale rozšiřuje podstatně okruh činností, okruh subjektů zůstává v merituu stejný, jen specifikovaný s ohledem na vnitrostátní úpravu státních orgánů. Zákaz navzdory své striktní formulaci není absolutní, určitou výjimkou je např. z evropského práva, když jsou národním centrálním bankám adresována doporučení ESRB.⁶³ Ustanovení je ve znění novely provedené zákonem č. 227/2013 Sb., která se snažila o to, aby lépe odpovídalo čl. 130 SFEU, přesto je ze strany ECB kritizováno, protože neadaptuje čl. 130 zcela. § 9 odst. 1 zákon o ČNB totiž obsahuje jen zákaz pokyny přijímat a vyžadovat, ale čl. 130 SFEU ve druhé větě adresuje zákaz udílet pokyny i ostatním orgánům a to ECB vnímá jako ohrožení nezávislosti při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených ČNB SFEU a statutem ESCB a ECB. Uvádí k tomu: „Nezakazuje, aby vláda ovlivňovala členy rozhodovacích orgánů ČNB, pokud by to mohlo ovlivňovat plnění úkolů ČNB souvisejících s ESCB. V tomto ohledu je třeba zákon o ČNB upravit tak, aby byl zcela v souladu s článkem 130 SFEU a článkem 7 statutu ESCB.“⁶⁴

Poslanecké sněmovně podává nejméně dvakrát ročně k projednání zprávu o měnovém vývoji (Zpráva o inflaci), kterou na schůzi sněmovny předkládá guvernér ČNB. Zprávu Poslanecká sněmovna buď vezme na vědomí, nebo požádá o její doplnění (tuto možnost zakotvenou zákonem č. 442/2000 Sb. taktéž kritizuje ECB s tím, že je „neslučitelná s nezávislostí

⁶³ Podle čl. 3 číslo 2 písm. d) a čl. 16 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1092/2010.

⁶⁴ Stanovisko ECB ze dne 31. května 2012 k zákonu o České národní bance (CON/2012/44). Web Evropské centrální banky [online]. [cit. 2017-06-02]. Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/cs_opinion_con_2012_44_f_sign.pdf, s. 3.

centrální banky“).⁶⁵ Usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna, ČNB předloží nejpozději do 30 dnů mimořádnou zprávu o měnovém vývoji. Taktéž je povinna podávat Poslanecké sněmovně nejméně jedenkrát ročně k informaci zprávu o finanční stabilitě (od sjednocení dohledu nad finančním trhem). Poslanecké sněmovně a Senátu každoročně předkládá k informaci zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem stability (také od sjednocení dohledu nad finančním trhem). A Poslanecké sněmovně každoročně předkládá roční zprávu o výsledku svého hospodaření, kterou Poslanecká sněmovna schválí, vezme na vědomí, nebo odmítne a v takovém případě musí ČNB zprávu znovu předložit zpřesněnou a doplněnou podle požadavků Poslanecké sněmovny (i tuto možnost pro výše uvedený důvod kritizuje ECB)⁶⁶. Taktéž každoročně předává Poslanecké sněmovně účetní závěrku.

Ke vztahu k prezidentu republiky bylo již uvedeno, že prezident jmenuje a odvolává členy bankovní rady.

Vládě (jako Poslanecké sněmovně a Senátu) předkládá každoročně k informaci zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem. S vládou se vzájemně informují o zásadách a opatřeních měnové, makrobezpečnostní a hospodářské politiky. ČNB zaujímá stanovisko k návrhům, předkládaným k projednání vládě, které se dotýkají působnosti České národní banky. ČNB plní poradní funkce vůči vládě v záležitostech měnově politické povahy, makrobezpečnostní politiky a finančního trhu. ČNB se s Ministerstvem financí podílí na tvorbě legislativy v oblasti finančního práva (v některých případech působí s ministerstvem jako spolupředkladatel). Ministr financí nebo jiný pověřený člen vlády je oprávněn zúčastnit se s hlasem poradním zasedání bankovní rady a může jí předkládat návrhy k projednání. Guvernér ČNB nebo jím určený viceguvernér je naopak oprávněn zúčastnit se s hlasem poradním schůze vlády.

Druhoinstanční rozhodnutí bankovní rady ve správním řízení jsou přezkoumatelná soudy ve správním soudnictví podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

Hospodaření České národní banky v oblasti výdajů na pořízení majetku a výdajů na provoz je kontrolováno Nejvyšším kontrolním úřadem (§ 3 odst. 3 zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu).

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

Ve vztahu k veřejnosti je povinným subjektem podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Také způsobem umožňujícím dálkový přístup (tedy na svých internetových stránkách) jedenkrát do roka zveřejňuje zprávu o finanční stabilitě a o výkonu dohledu nad finančním trhem. Také je povinna způsobem umožňujícím dálkový přístup informovat nejméně jednou za tři měsíce o měnovém vývoji veřejnost, činí tak čtvrtletními zprávami o inflaci zveřejňovaných na svých internetových stránkách. Ohledně své činnosti zveřejňuje výroční zprávu, která je povinně rozšířena o základní údaje o měnovém vývoji. Ohledně svého hospodaření vydává účetní závěrku, dekadní výkaz o své finanční pozici a konečně také způsobem umožňující dálkový přístup zveřejňuje roční zprávu o výsledku svého hospodaření.

Na ČNB, pokud působí jako správní úřad, se vztahuje působnost veřejného ochránce práv (§ 1 odst. 2 zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv).

2.6 Hospodaření ČNB

Hospodaření ČNB je upraveno v části třinácté zákona o ČNB v §§ 47 – 48. Hospodaření ČNB je oblastí, kde se odráží konstrukce nezávislosti ČNB, nezávislost rozpočtová je jejím výrazným prvkem. ČNB hospodaří se samostatným rozpočtem odděleným od ostatních veřejných rozpočtů, náklady na svoji činnost hradí ze svých výnosů. Rozpočet, jak uvedeno dříve, schvaluje bankovní rada. Rozpočet musí být členěn tak, aby z něj byly zřejmé výdaje na pořízení majetku a výdaje na provoz, tato část rozpočtu podléhá kontrole ze strany NKÚ.

Ač je rozpočet, co se týče příjmů, zcela nezávislý na státním rozpočtu, opačným směrem vazba existuje. Nemá k němu tedy příjmový vztah, ale odvodový.⁶⁷ V zákoně je stanoveno, že vytvořený zisk používá ČNB k doplňování rezervního fondu a dalších fondů⁶⁸ vytvářených ze zisku a k ostatnímu použití v rozpočtované výši a zbývající zisk odvádí do státního rozpočtu. Stejně tak je odvod zbývajícího zisku České národní banky uveden mezi příjmy státního rozpočtu v § 6 odst. 1 písm. e) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (dále jako „rozpočtová pravidla“).

⁶⁷ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8, s. 4.

⁶⁸ Statutární fond.

ČNB je povinná vést účetnictví podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví (dále jako „zákon o účetnictví“). Účetní závěrku je povinná nechat ověřit jedním nebo více auditory. Z jazykového výkladu § 48 odst. 2 není úplně patrné, zda povinnost bankovní rady dohodnout se s ministrem financí platí jen při určení více auditorů nebo i při výběru jednoho auditora.⁶⁹ Nevidím ale důvod pro rozdílný režim při určení jednoho auditora a při určení více auditorů.

Česká národní banka nakládá s vlastním majetkem včetně devizových rezerv s odbornou péčí. Tento požadavek na kvalitu péče se přesunul do části třinácté zákona z původního § 4 odst. 4, který stanovoval, že ČNB nakládá s odbornou péčí s majetkem, který jí byl svěřen státem. Ustanovení způsobovalo při výkladu pochybnosti o tom, čím je to vlastně majetek, s kterým ČNB hospodaří.⁷⁰ Při posuzování standardu péče bude třeba na zřetel specifickou hospodaření centrální banky, která při sledování svého cíle nebere ohled na ziskovost provedených obchodních operací.⁷¹

ČNB je veřejným zadavatelem podle § 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 134/2016 Sb. o zadávání veřejných zakázek.

Jen zopakuji, že se v oblasti činnosti ČNB uplatňuje široká míra transparentnosti, jako oprávněná snaha vyrovnat význačnou autonomii centrální banky, tím spíše v oblasti hospodaření. A to prostřednictvím předkládání Poslanecké sněmovně, popř. Senátu a vládě výše zmíněných dokumentů a jejich zpřístupňováním veřejnosti.

3 Činnost ČNB

3.1 Banka státu

Funkce banky státu byla v historii podnětem k zakládání centrálních bank. Jedním důvodem byl zájem panovníka (vlády), aby poskytovala financování státní pokladně, a druhým, aby

⁶⁹ „Účetní závěrka České národní banky je ověřována jedním nebo více auditory, kteří jsou určení po dohodě bankovní rady s ministrem financí.“

⁷⁰ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8, s. 10.

⁷¹ Tamtéž. S. 191.

soustředila finanční operace týkající se prostředků státní pokladny do jedné instituce.⁷² V současné době ČNB vede účty veřejnoprávním osobám a poskytuje jim platební služby a působí jako tzv. fiskální agent státu.⁷³

ČNB vede podle § 30 zákona o ČNB a podle § 33 odst. 2 rozpočtových pravidel souhrnné účty státní pokladny a účty podřízené státní pokladně, tj. podle § 3 písm. h např. příjmové a výdajové účty státního rozpočtu vedené pro organizační složky státu, účty příspěvkových organizací, účty státních fondů a Národního fondu aj., od novely provedené zákonem č. 501/2012 Sb. také účty veřejných výzkumných institucí, účty veřejných vysokých škol a od novely provedené zákonem č. 128/2016 Sb. také účty Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky, resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťoven a svazů zdravotních pojišťoven.

Na základě novely provedené zákonem č. 501/2012 Sb. patří mezi účty podřízené státní pokladně také účty územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí určených k příjmu prostředků poskytovaných ze státního rozpočtu, státních fondů, Národního fondu a k příjmu výnosů daní nebo podílu na nich. Objevovaly se nejasnosti, zda lze na účet ukládat pouze tyto vymezené nebo i jiné prostředky,⁷⁴ což bylo následně vyřešeno rozšířením ustanovení novelou provedenou zákonem č. 128/2016 Sb. tak, že tyto účty jsou též určeny k přijímání dalších prostředků, které si na ně územní samosprávné celky nebo dobrovolné svazky obcí převedou nebo je na ně přijmou.

Účty jsou uvedeným osobám zřizovány na základě smlouvy mezi nimi a ČNB, na kterou se vztahují ustanovení o účtu podle občanského zákoníku. Účty ČNB vede v českých korunách, případně v eurech nebo amerických dolarech. ČNB poskytuje svým klientům platební služby (bezhotovostní převody na základě příkazu k úhradě, inkasa, vklady a výběry hotovostí, služby internetového bankovníctví ABO-K a od začátku roku 2017 poskytuje též platební

⁷² REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7, s. 27.

⁷³ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8, s. 104.

⁷⁴ Některé otázky spojené s povinností ÚSC zřídit účet u ČNB. *Účetní kavárna* [online]. 11.7.2013 [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: <http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d42187v53195-nektere-otazky-spojene-s-povinnosti-usc-zridit-ucet-u-cnb/>?

karty).⁷⁵ V souvislosti s kauzou bankovních poplatků je zajímavé, že ČNB služby spjaté s účtem (vedení účtu, příkazy k úhradě atd.) zpoplatňuje dle části I. Ceníku peněžních a obchodních služeb České národní banky.

Naopak financování státu, případně jiných osob veřejného práva, návratné či nenávratné, je zakázáno. Důvodem jsou historické události, kdy při takovém financování státu docházelo k destruktivní míře inflace.⁷⁶ Opakem centrální banky vytvářející inflaci monetizací státního dluhu je tedy nezávislá centrální banka pečující o cenovou stabilitu.

Podle § 34a zákon o ČNB po vzoru článku 123⁷⁷ SFEU stanovuje, že ČNB „*nesmí poskytovat možnost přečerpání zůstatku bankovních účtů nebo jakýkoli jiný typ úvěru orgánům, institucím nebo jiným subjektům Evropské unie, ústředním vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejnoprávním orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo veřejným podnikům členských států Evropské unie; rovněž je zakázán přímý nákup jejich dluhových nástrojů Českou národní bankou.*“ Jiná věc je však nákup státních dluhopisů na sekundárním trhu (jenž mimochodem provádí Evropská centrální banka a jenž byl i předmětem řízení před Soudním dvorem Evropské unie).⁷⁸ Takové nákupy by neměly být využity k obcházení cíle článku 123 SFEU a neměly by se stát formou nepřímého měnového financování veřejného sektoru.⁷⁹ Dodržování článku 123 SFEU (a dalších povinností v SFEU národním centrálním bankám uložených) kontroluje ECB.⁸⁰ Každoročně vydává tzv. Konvergenční zprávy, kde sleduje dodržování konvergenčních kritérií (mezi něž zákaz měnového financování) zeměmi, které doposud nepřijali společnou měnu.

Roli při úvěrovém financování státu však hraje. Podle § 31 zákona o ČNB a § 26 odst. 4 zákona č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, se státní dluhopisy vydávané (za stát jednajícím Ministerstvem financí) podle českého práva, jež nemají omezenou nebo vyloučenou převoditelnost, dávají obligatorně do prodeje prostřednictvím ČNB (pro zbylé dluhopisy jde o

⁷⁵ Účty – komu může ČNB vést účet – informace pro klienty. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/ucty_komu_muze_cnb_vest_ucet.html.

⁷⁶ Například hyperinflace v meziválečném Německu.

⁷⁷ Dále specifikován v prováděcím nařízení Rady (ES) č. 3603/93 ze dne 13. prosince 1993, kterým se upřesňují definice pro použití zákazů uvedených v člancích 104 a 104b Smlouvy.

⁷⁸ Viz např. rozsudek Soudního dvora Evropské unie z 16. června 2015 ve věci C-62/14 Gauweiler a i. v. Deutscher Bundestag.

⁷⁹ Výroční zpráva ECB 2016. *Web Evropské centrální banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2016.cs.html>.

⁸⁰ Ustanovení čl. 271 písm. d) SFEU.

fakultativní možnost). Jedná se dluhopisy jak krátkodobé (státní pokladniční poukázky se splatností 3, 6, 9, 12 měsíců)⁸¹, tak střednědobé a dlouhodobé. ČNB také působí jako administrátor a provádí výplatu úroku a jistiny. Také může pro stát po dohodě s Ministerstvem financí na sekundárním trhu sjednávat obchody s investičními nástroji a jiné.

Se státními pokladničními poukázkami souvisí Systém krátkodobých dluhopisů, který provozuje ČNB a který slouží jako evidence cenných papírů a vypořádací systém obchodů s cennými papíry.⁸² Slouží k primárnímu prodeji státních dluhopisů, jeho prostřednictvím podávají elektronicky primární dealeři (klienti systému) své objednávky do aukce státních pokladničních poukázek.⁸³ Krom státních pokladničních poukázek jsou v něm evidovány i krátkodobé dluhopisy vydávané Českou národní bankou (poukázky ČNB). Zákon dává možnost evidovat širší škálu cenných papírů.⁸⁴ V praxi jsou však v systému evidovány jen výše zmíněné cenné papíry.⁸⁵ Možnost vést evidenci cenných papírů obsahuje zákon o ČNB v § 33 odst. 2. ČNB je tak vedle Centrálního depozitáře cenných papírů, a.s. dalším subjektem se sídlem v České republice oprávněným vést evidenci cenných papírů.

3.2 Banka bank

ČNB působí ve dvoustupňovém bankovním modelu jako banka bank. Podle §§ 27 – 29a zákona o ČNB komerčním bankám (bankám se sídlem v České republice, pobočkám zahraničních bank působících v České republice, spořitelním a úvěrním družstvům) vede účty a přijímá jejich vklady, poskytuje jim úvěry a provádí s nimi obchody s cennými papíry.

⁸¹ Výroční zpráva ČNB 2013. Web České národní banky [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2013.pdf, s. 38.

⁸² Systém krátkodobých dluhopisů. Web České národní banky [online]. [cit. 2017-05-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/skd/skd_popis.html

⁸³ Primární trh. Web Ministerstva financí ČR [online]. [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/primarni-trh>.

⁸⁴ Jednak se neomezuje pouze na dluhopisy, ale hovoří o cenných papírech představujících právo na splacení dlužné částky, neboť dluhopis je podle zákona o dluhopisech (§ 2 odst. 1) jen takovýto cenný papír vydaný podle českého práva. Dále neobsahuje žádné omezení ohledně splatnosti těchto cenných papírů. Nakonec neomezuje okruh emitentů, když hovoří i o jiných emitentech, než je Česká republika a ČNB.

⁸⁵ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8, s. 107.

ČNB vede komerčním bankám, které jsou členy mezibankovního platebního systému CERTIS, účty mezibankovního platebního styku. Zde může ČNB komerční bance poskytnout vnitrodenní úvěr zajištěný cennými papíry v případě, že na účtu nemá dostatek likvidních prostředků, takovýto úvěr není úročen (pakliže nepřesáhne do dalšího dne). Dále vede bankám účet pro výběry a skládání hotovosti. Nakonec může vést komerčním bankám zvláštní účet pro evidenci povinných minimálních rezerv, pokud k tomu není využit některý ani jeden z předchozích.

Poskytuje komerčním bankám krátkodobé úvěry úročené lombardní sazbou, které jsou zajištěny cennými papíry uvedenými v § 29 odst. 1 zákona o ČNB (ČNB přijímá kvalitativně stejné cenné papíry jako ty, jež jsou předmětem repo obchodů).⁸⁶ Při potížích s likviditou může ČNB komerční bance poskytnout krátkodobý zajištěný úvěr. Požadavek na předmět zajištění zákon na rozdíl od předchozího případu nestanovuje. V této souvislosti se o centrální bance hovoří jako o tzv. věřiteli poslední instance, avšak jen při potížích s likviditou. Problémy se solventností by se ideálně měly řešit v rámci mechanismu pro řešení krize.

Provádí s komerčními bankami obchody s cennými papíry. v současnosti neprovádí s bankami obchody se směnkami podle § 28 odst. 1 zákona o ČNB. V rámci repo operací provádí obchody se státními dluhopisy nebo jinými cennými papíry se státní zárukou (státní dluhopisy, pokladniční poukázky ČNB a dluhopisy Evropské investiční banky).⁸⁷

O depozitní a zápůjční facilitě a repo operacích v části věnované měnové politice.

3.3 Systém mezibankovního platebního styku

ČNB zajišťuje systém mezibankovního bezhotovostního platebního styku CERTIS.⁸⁸ ČNB je k tomu oprávněna na základě § 38 odst. 1 zákona o ČNB. Podmínky provozování stanovuje zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku. Zákon stanovuje podmínky, které musí osoba splňovat, aby mohla systém bezhotovostního platebního styku (platební systém s neodvolatelností zúčtování) provozovat. Ač platební systém s neodvolatelností zúčtování

⁸⁶ Tamtéž, s. 101.

⁸⁷ Tamtéž, s. 99.

⁸⁸ Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement System

může za splnění zákonných podmínek provozovat neomezený počet subjektů, zůstává CESRTIS v České republice jediným.

CERTIS byl vytvořen v roce 1992 v rámci zúčtovacího centra Státní banky Československé. Jeho předchůdcem byl od 80. let 20. století systém ABO, který dodnes poskytuje služby organizačním složkám státu a je napojen na systém řízení státního dluhu, denně zpracuje 300 000 plateb.⁸⁹ CERTIS zahájil provoz v roce 1992 a po rozdělení Československa a zániku SBČS zúčtovací centrum se systémem CERTIS přešlo pod ČNB.

CERTIS je platební systém s neodvolatelností zúčtování (jakmile systém přijme příkaz, ten nelze odvolat). Provádí brutto zúčtování (provádí okamžité zúčtování jednotlivých operací mezi účty, neprovádí započtení). ČNB kategorizuje účastníky v systému na:

- Přímé účastníky (v seznamu účastníků jako DP) – jsou jimi banky, spořitelní a úvěrní družstva a pobočky zahraničních bank, pro každého takového účastníka je veden jeden účet mezibankovního platebního styku v českých korunách. Zůstatky na účtech se jim započítávají do jejich povinných minimálních rezerv.
- Třetí strany (v seznamu účastníků jako 3P) – jsou jimi jiné finanční instituce, tyto nemají v ČNB účet platebního styku, mohou jen do systému předávat příkazy pro provedení mezi přímými účastníky.⁹⁰

Služby systému jsou zpoplatněny podle části V. Ceníku peněžních a obchodních služeb ČNB. Cena zpracování položky je diferencována podle denní doby, kdy ČNB obdrží příkaz k jejímu zpracování. Pro rok 2017 je základní cena 0,09 Kč a zvyšuje se po 13:00 o 1 Kč, po 14:30 o 4 Kč, s cílem motivovat účastníky, aby ke konci účetního dne nezhlcovali systém. Při větším objemu zadaných položek poskytuje ČNB za slevy na jednotlivé položky.

3.4 Devizová činnost

Podle § 35 zákona o ČNB:

⁸⁹ ABO – systém pro vedení účtů a provádění plateb. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/sluzby_pro_klienty/abo.html.

⁹⁰ Popis systému CERTIS. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-02]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html.

„Česká národní banka:

- a) stanoví, po projednání s vládou, režim kurzu české měny k cizím měnám, přičemž však nesmí být ohrožen hlavní cíl České národní banky,
- b) vyhláší kurz české měny k cizím měnám;
- c) nakládá s devizovými rezervami ve zlatě a devizových hodnotách.“

Režim kurzu české koruny je stanoven jako řízený plovoucí kurz (řízený floating), který byl zaveden po upuštění režimu fixování kurzu koruny v rámci stanoveného pásma vůči koši měn. Zásah do toho režimu znamenaly provedené devizové intervence, kdy byla na měnovém páru české koruny vůči euru zavedena jednostranná hranice bránící posílení koruny nad hodnotu 27 Kč za 1 euro.

Kurz české měny (koruny) vůči ostatním měnám, pokud jde o tzv. kurzy devizového trhu, vyhláší ČNB vždy v pracovní den v 14:30. Pokud jde o kurzy koruny vůči ostatním (exotickým) měnám, jsou vždy vyhlášeny jednou měsíčně (v poslední den kalendářního měsíce). Na vyhlášený kurz odkazují právní předpisy, jde-li o přepočty cizích měn na českou korunu.

ČNB vytváří devizové rezervy a provádí operace s nimi. Devizové rezervy tvoří devizové hodnoty - vklady u zahraničních peněžních ústavů a institucí, cenné papíry nominované v cizí měně (státní dluhopisy, dluhopisy se státní zárukou, dluhopisy nadnárodních institucí, akcie), pohledávky vůči Mezinárodnímu měnovému fondu, finanční prostředky z reverzních repo operací a v nejnižší míře valuty.⁹¹ Devizové rezervy slouží k zabezpečování devizové likvidity země a k případnému provádění devizových intervencí za účelem ovlivnění kurzu měny ve vztahu k cizí měně, například k tlumení přílišné fluktuace kurzu v režimu řízeného floatingu nebo k udržení kurzu ve stanoveném pásmu při fixním měnovém kurzu, anebo jako prostředek měnové politiky, k tomuto aktuálnímu tématu více v části o měnové politice.

⁹¹ Účetní závěrka a zpráva auditora k 31. prosinci 2016. In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/download/ruz_2016_cz.pdf, s. 9.

Za součást devizových rezerv se považují i zlaté rezervy, jejichž velikost (vyjádřená v jednotkách hmotnosti) se dlouhodobě snižuje.⁹² S devizovými hodnotami a zlatem je ČNB samozřejmě oprávněna obchodovat na finančních trzích (§ 36 písm. a) zákona o ČNB).

Vzhledem ke zrušení zákona č. 219/1995 Sb., devizový zákon, zákonem č. 323/2016 Sb., přišla ČNB o působnost a pravomoci, které jí byly tímto zákonem svěřeny (dohled na dodržování devizových předpisů, vyhlásování depozitní povinnosti společnou vyhláškou s Ministerstvem financí atd.)

3.5 Emise bankovek a mincí

Právo emise zákonných peněz historicky přináleželo panovníkům. Ti nechávali vydávat zpočátku plnohodnotné, později neplnohodnotné mince. Později začalo docházet k vydávání papírových státovek, byly to cenné papíry, které představovaly peněžní závazek státu vůči držitelům. Podobnou povahu měly bankovky, které představovaly závazek emitující banky krytý obchodními směnkami nebo drahými kovy.⁹³ Se širším prosazováním centrálních bank, byl prvním původním důvodem jejich existence bylo, aby působily jako banka státu, zejména v 19. a 20. století právo emise zákonných peněz bylo přenášeno na ně a stalo se typickou činností centrálních bank.

Zákonnými penězi v České republice jsou bankovky a mince (včetně pamětních) znějící na korunu českou. Emise tuzemských bankovek a mincí je upravena v zákoně o ČNB v §§ 12 – 22 a v zákoně č. 163/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí (dále jako „ZOBM“). Na základě zmocňovacích ustanovení ZOBM ČNB vydala prováděcí vyhlášku č. 247/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o oběhu bankovek a mincí.

ČNB je tedy svěřen monopol na vydávání bankovek a mincí, včetně mincí pamětních a řídí peněžní oběh. Spravuje zásoby bankovek a mincí (ty má uložené v trezorech v rámci ústředí a

⁹² Ze zhruba 70 tun, které ČNB připadly po vzniku České republiky, na současných necelých 10 tun. Viz Československé zlato. *Historie ČNB* [online]. [cit. 2017-06-03]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/2_ceskoslovenske_zlato.htm l. Srov. s Výroční zpráva ČNB 2016. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2016.pdf.

⁹³ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7, s. 54-60.

poboček) a organizuje dodávky bankovek a mincí od výrobců (do prostor ústředí nebo poboček) v souladu s požadavky peněžního oběhu (§ 14 zákona o ČNB). Sjednává tisk bankovek a ražbu mincí a dozírá na ochranu a bezpečnost do oběhu nevydaných bankovek a mincí a na úschovu a ničení tiskových desek, razidel a neplatných a z oběhu vyřazených bankovek a mincí (§ 15 zákona o ČNB). Vlastní tisk bankovek provádí Státní tiskárna cenin s.p. a ražbu mincí společnost Česká mincovna a.s.

V rámci řízení oběhu bankovek a mincí ČNB podle § 4 odst. 1 ZOBNM:

- a) *„rozhoduje o stažení tuzemských bankovek a tuzemských mincí opotřebovaných oběhem a nestandardně nebo běžně poškozených z oběhu, stažené tuzemské bankovky a tuzemské mince ničí a nahrazuje je tuzemskými bankovkami a tuzemskými mincemi vhodnými pro další oběh,*
- b) *zpracovává a uschovává tuzemské bankovky a tuzemské mince,*
- c) *zkoumá pravost podezřelých bankovek a mincí a vypracovává k nim odborná vyjádření,*
- d) *uschovává bankovky a mince, které jsou padělané nebo pozměněné.“*

Za standardně poškozené bankovky a mince ČNB poskytuje náhradu, pokud jsou celé nebo se jedná o bankovky, jejichž celková plocha je větší než 50 %, které jsou celistvé nebo které se skládají nejvýše ze 2 částí, jež nepochybně patří k sobě. Za nestandardně poškozené tuzemské bankovky a mince zásadně neposkytuje náhradu.⁹⁴ Avšak podle zákona v odůvodněných případech, souvisejících zejména se živelní pohromou či jinou událostí vážně postihující nebo ohrožující majetek nebo s následkem trestného činu a na žádost toho, komu byly zadrženy nebo kdo je předal, může náhradu poskytnout (§ 10 odst. 1,2,3 ZOBNM). ČNB tento výčet doplňuje v úředním sdělení ze dne 21.12.2016 o další případy, kdy náhradu poskytuje. Žádost o poskytnutí náhrady musí být podána na předepsaném formuláři dostupném na internetových stránkách ČNB.

Krom příjmu tuzemských bankovek a tuzemských mincí opotřebovaných oběhem a nestandardně nebo běžně poškozených, také vyměňuje tuzemské bankovky a mince za

⁹⁴ Pro názornost, z důvodu obtížného rozlišení mezi opotřebováním a způsoby poškození, uvádí na ČNB na svých internetových stránkách příklady bankovek a mincí opotřebovaných oběhem, běžně opotřebovaných a nestandardně opotřebovaných.

tuzemské bankovky a mince jiných nominálních hodnot, tuzemské bankovky a mince prohlášené za neplatné za platné tuzemské bankovky a mince po tzv. prekluzní dobu a pamětní mince za tuzemské bankovky nebo tuzemské mince, které nejsou pamětními mincemi (§ 6 odst. 1 ZOBM).

Nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydání do oběhu, stejně jako ukončení platnosti bankovek a mincí a způsob a dobu jejich výměny za jiné bankovky a mince stanovuje ČNB vyhláškou podle § 22 zákona o ČNB. ČNB celkem vydala 44 vyhlášek, kterými se bankovky a mince vydávají nebo se ukončuje jejich platnost, a 153 vyhlášek o vydání pamětních mincí a jedna o ukončení platnosti pamětních mincí vydaných Státní bankou Československou v letech 1945 – 1992.

Zpracovávat tuzemské bankovky a mince kromě ČNB mohou úvěrové instituce a zpracovatelé tuzemských bankovek a mincí, tj. osoby, které k tomu získaly povolení od ČNB podle ZOBM. K získání povolení se musí jednat o právnickou osobu ve formě akciové společnosti, společnosti s ručením omezením nebo státního podniku, musí mít skutečné sídlo na území České republiky a splňovat další požadavky stanovené v § 16 ZOBM.

ČNB vykonává dohled nad dodržováním pravidel o oběhu bankovek a mincí stanovených ZOBM a předpisy Evropské unie⁹⁵ (mezi něž mj. patří i utajené kontroly u bank zaměřené na výměnu poškozených bankovek)⁹⁶ Za tímto účelem může při zjištění nedostatku v činnosti úvěrové instituce nebo zpracovatele tuzemských bankovek a mincí uložit těmto osobám z výčtu uvedeného v § 25 odst. 2 ZOBM opatření k nápravě zjištěného nedostatku. ČNB je příslušná k projednávání a udělování sankcí za přestupky fyzických osob a správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob a dalších osob v oblasti oběhu bankovek a mincí a jejich ochrany. ČNB je Národní středisko pro padělky, Národním střediskem pro analýzu padělků bankovek a Národní středisko pro analýzu padělků mincí. Na základě § 33 ZOBM ČNB pořádá odborné kurzy o rozpoznávání bankovek a mincí podezřelých z padělání nebo pozměňování.

⁹⁵ Nařízením Rady (ES) č. 45/2009 byla rozšířena působnost nařízení (ES) č. 1338/2001, kterým se stanoví opatření nutná k ochraně eura proti padělání, na členské státy, které nepřijaly euro jako jednotnou měnu.

⁹⁶ Výroční zpráva ČNB 2016. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2016.pdf, s. 33.

Monopol se vztahuje pouze na emisi hotovostních peněžních prostředků (zákonných peněz, bankovek a mincí). Na emisi bezhotovostních peněz se ČNB podílí s komerčními bankami. Množství zákoných peněz tedy nemá vliv na množství peněz v ekonomice, to je ovlivňováno nástroji monetární politiky.

3.6 Měnová politika

Měnová politika (cílevědomé ovlivňování ekonomických procesů rozšiřováním nebo brzděním emise peněžní masy) je způsob, kterým ČNB zajišťuje dosahování svého hlavního cíle – péče o cenovou stabilitu. Cenovou stabilitou se nemyslí přímo neměnnost cen, z ekonomických důvodů je volena inflace, která je však mírná a v režimu cílování inflace je předem oznámena její zamýšlená výše. Cílování inflace se používá jako tzv. měnověpolitický režim od roku 1998. Česká republika jej začala používat jako desátá země na světě a dnes jej používá kolem čtyř desítek zemí.⁹⁷ Cílování inflace je jedním ze čtyř možných měnověpolitických režimů. Hlavními charakteristikami cílování inflace je střednědobost této strategie, využívání prognózy inflace a právě veřejné vyhlášení inflačního cíle. O měnové politice rozhoduje bankovní rada při svých měnověpolitických zasedáních. Při svém rozhodování posuzuje nejnovější prognózu ČNB a vyhodnocuje rizika nenaplnění této prognózy. Na základě těchto úvah pak Bankovní rada hlasuje o tom, zda a jak by se mělo změnit nastavení měnověpolitických nástrojů.⁹⁸

Když ČNB na konci roku 1997 vyhlásila přechod k inflačnímu cílování, byl zároveň vyhlášen střednědobý inflační cíl k prosinci 2000, kterým byla čistá inflace⁹⁹ v intervalu 3,5 - 5,5 %. Zároveň vyhlásila inflační cíl čisté inflace pro prosinec 1998 v intervalu 5,5 - 6,5 %. V listopadu 1998 byl ještě stanoven cíl míry čisté inflace k prosinci 1999 na interval 4 – 5 %. Takto byl inflační cíl naposledy stanoven pro prosinec 2001. Následně byl proveden přechod k cílování celkové inflace v rámci průběžného pásma pro období leden 2002 – prosinec 2005 (v tomto období se pásmo svažovalo z hodnoty 3 – 5 % v lednu 2002 na hodnotu 2 – 4 % v prosinci 2005). Pro období od ledna 2006 došlo k další změně a byl vyhlášen inflační cíl ve

⁹⁷ HOUDEK, Tomáš. Vladimír Tomšík: Nemůžeme na vše dohlížet. *Bankovníctví*. 2106, 23(1), 14-20.

⁹⁸ Cílování inflace v ČR. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html.

⁹⁹ Ukazatel spotřebitelský koš je očištěn o položky, u nichž je cena regulována.

výši 3 % s tolerančním pásmem ve výši jednoho procentního bodu oběma směry. Tento způsob cílování inflace setrval do současnosti (pouze cílovaná výše se změnila od ledna 2010 na 2 %).

Výše jsem rozebíral náleží Ústavního soudu ve věci Pl. ÚS. 59/2000, který mj. zrušil povinnost dohody s vládou při stanovení inflačního cíle zavedenou zákonem č. 442/2000 Sb. Tato povinnost měla kromě zásahu do nezávislosti při plnění hlavního úkolu ještě jednu konsekvenci. Došlo k legálnímu vyjádření měnověpolitického režimu – inflačního cílování, což v zákoně před novelou zákonem č. 442/2000 Sb. a po derogačním náleží Ústavního soudu formulováno nebylo a není. ČNB by tak byla odebrána diskrece v rozhodnutí o volbě měnověpolitického režimu.

3.6.1 Operace na volném trhu

Nejvýznamnější formou operací na volném trhu jsou tzv. repo operace (repo podle repurchase, což vyjadřuje podstatu operace, tedy zpětný odkup poskytnutých cenných papírů).¹⁰⁰ Ekonomickou terminologií se jedná o nástroj pro stažení přebytečné likvidity z trhu (dočasné snížení měnové báze). Z právního hlediska se jedná o prodej cenných papírů komerční bance se závazkem zpětné koupě v daném termínu za cenu navýšenou o dohodnutý úrok, tedy jde o dvě kupní smlouvy¹⁰¹ a nikoliv o úvěr s finančním zajištěním. Při repo operacích ČNB vypisuje tendr, v němž poptává od komerčních bank peněžní prostředky. Tendr se vypisuje způsobem tzv. americké aukční procedury. To znamená, že ČNB uveřejní nabídku, v níž stanoví, jaké množství peněžních prostředků od bank poptává. Zároveň je daná vyhlášená limitní úroková sazba pro repo operace. Úroková sazba pro repo operace v podstatě znamená nejvyšší přípustnou úrokovou sazbu (tzv. variabilní úroková sazba), jakou komerční

¹⁰⁰ Tím se liší od jiných typů operací na volném trhu – přímých operací a switch operací. Blíže viz REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7, s. 226.

¹⁰¹ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8, s. 92.

banky mohou nabídnout. ČNB si následně vybere nabídky s nejnižší (pro ni nejvýhodnější) úrokovou sazbou. Minimální požadovaný objem nabídky je 300 milionů korun.¹⁰²

Nejčastější je 2T repo operace se splatností 14 dnů, repo tendr je na ni vyhlašován obvykle třikrát týdně (v pondělí, středu a pátek). Existuje taktéž repo operace s tříměsíční splatností, avšak v současnosti se tento nástroj nevyužívá, poslední tříměsíční tendr byl vypsan v lednu 2001. Krom těchto tzv. stahovacích (nebo také prostých) repo operací vypisuje ČNB také dodávací (nebo reverzní) repo operace. Dodávací repo operace byly zavedeny v roce 2008 v reakci na ekonomickou krizi. Do konce roku 2010 byly poskytovány dodávací repo operace se splatností tři měsíce. Nadále byly vypisovány jen dodávací repo tendry se splatností 2 týdny.¹⁰³ Ty jsou vypisovány do současnosti a to jedenkrát týdně vždy v pondělí, byť v posledních letech nejsou bankami využívány.

Nakonec jsou mezi operace na volném trhu řazeny tzv. nástroje jemného ladění, jež mají podobu měnových obchodů nebo obchodů s cennými papíry. ČNB uvádí: „*Nástroje jemného ladění používá ČNB ad hoc zejména v případech nečekaných krátkodobých výkyvů v likviditě trhu, kdy je ohrožena stabilita vývoje úrokových sazeb. Použití těchto nástrojů je v praxi spíše výjimečné.*“¹⁰⁴

3.6.2 Automatické facility

Depozitní facility představuje vklad, kde na straně vkladatele je komerční banka a na straně příjemce vkladu je ČNB. Závazek není zajištěn. Pro banky znamená možnost uložit si u ČNB peníze přes noc (overnight, O/N). Uložené peníze jsou úročeny dle diskontní úrokové sazby. Minimální objem ukládaných peněz je 10 mil. Kč.

Marginální facility představuje pro banky možnost zapůjčit si od ČNB peníze přes noc. Zapůjčené peníze jsou úročeny dle lombardní sazby. Formálně jde o repo operaci, tedy z právního hlediska platí, jak uvedeno u repo operací, že jde o dvě kupní smlouvy a nejde o zápůjčku nebo úvěr. Minimální objem je též 10 mil. Kč.

¹⁰² Měnověpolitické nástroje. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

3.6.3 Úrokové sazby

Měnověpolitickými rozhodnutími bankovní rady se stanovuje výše diskontní, lombardní a (limitní) 2T repo sazby. Zákonné oprávnění stanovovat úrokové sazby obsahuje § 23 zákon a ČNB. Diskontní sazba představuje nejnižší úrokovou sazbu, kterou banka za uložení svých finančních prostředků získá, mají-li komerční banky centrální bance konkurovat, musí poskytnout sazbu vyšší. Lombardní sazba představuje nejvyšší sazbu úroků, za kterou si banka může finanční prostředky zapůjčit, mají-li komerční banky centrální bance konkurovat, musí poskytnout sazbu nižší. Takto centrální banka ovlivňuje výši krátkodobých úrokových sazeb na mezibankovním trhu,¹⁰⁵ působí tak na hodnotu peněz v celé ekonomice. Při popisu působení změn výši úrokových sazeb na ekonomiku se hovoří o tzv. transmisních kanálech. Vyšší sazby vedou k vyššímu výnosu ze střádání peněžních prostředků, dražším úvěrů a celkově k nižší inflaci. Naopak nižší sazby vedou k nižším výnosům ze střádání, levnějším úvěrům, více investicím a celkově k vyšší inflaci (úrokový a úvěrový kanál). Zvýšení úrokových sazeb také zvyšuje výnos aktiv v domácí měně oproti aktivům v ostatních měnách, tudíž způsobuje poptávku po měně a posílení měny a následkem nižší ceny importu a vyšší ceny exportu, což také vede k poklesu růstu cen (kurzový kanál). Naposled snížení dostupnosti úvěrování vede k poklesu cen aktiv a naopak,¹⁰⁶ to přináší ekonomickým subjektům, které je drží pokles jejich bohatství a to by mělo způsobit omezení spotřeby a investic (kanál cen aktiv).¹⁰⁷

Z toho plyne, že míra inflace je v antagonii vůči ostatním ekonomickým ukazatelům. Zájem na udržení cenové stability (mírné inflace) působí protichůdně k zájmu na růstu domácího produktu a vysoké zaměstnanosti, jenž je důležitý pro volenou exekutivu. Má-li tedy centrální efektivně dosahovat cíle, kterým je cenová stabilita, je třeba, aby při rozhodování o měnové politice byla nezávislá na ostatních složkách veřejné moci.

Dosahuje-li inflace v České republice významně nad inflační cíl vyhlášený ČNB, rozhodne bankovní rada o zvýšení úrokových sazeb (zprísňení měnové politiky). Dosahuje-li inflace

¹⁰⁵ Pro ilustraci, sazba PRIBOR 1D [CZK] činí od začátku roku 2017 0,12% .

¹⁰⁶ Např. v současnosti dostupnost hypotečních úvěrů působí na nárůst cen nemovitých věcí.

¹⁰⁷ KULHAVÁ, Kamila. Dopad změn sazeb ČNB do ekonomiky. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/vzdelavani/mp_clanky/kapitoly/mp_05.html.

v České republice významně pod inflační cíl vyhlášený ČNB, rozhodne bankovní rada o snížení úrokových sazeb (uvolnění měnové politiky).

Historicky nejvyšší úrokové sazby byly v roce 1997 v reakci na květnové spekulativní útoky, během nichž došlo k fluktuaci kurzu koruny pod spodní hranici tehdy stanoveného pásma. Diskontní sazba od 27.5. do srpna roku 1998 činila 13%. V týdnu od 4.6. do 11.6. činila 2T repo sazba 39%. Lombardní sazba od 16.5. do 27.6. činila 50%. Situace se uklidnila, když 27.5.1997 došlo k přechodu na nový kurzový režim a úrokové sazby se v následujícím období snižovaly (v červenci 1997 ještě docházelo k denním úpravám 2T repo sazby).¹⁰⁸ Nutno poznamenat, že tehdejším hlavním cílem ČNB byla měnová stabilita. Naopak 2.11.2012 byly nastaveny historicky nejnižší úrokové sazby, byť inflační prognóza očekávala míru inflace lehce nad inflačním cílem, avšak zejména vlivem zvýšení sazby DPH, naopak bylo očekáváno snížení inflačního tlaku poptávky v souladu s očekávaným poklesem výše HDP.¹⁰⁹ Vzhledem k dlouhodobě nízké míře inflace, sazby od té doby zůstaly nezměněny.

3.6.4 Devizové intervence

Devizové intervence (nebo také přímé kurzové intervence) znamenají, že centrální banka buď směňuje peněžní prostředky znějící na vlastní měnu za peněžní prostředky znějící na měnu cizí, nebo naopak. Ovlivňuje tak vztah mezi poptávkou zahraničních měn a domácí měny, a způsobuje tak v režimu plovoucích kurzů změnu kurzu vlastní měny k cizím měnám. Finanční prostředky znějící na cizí měnu jsou součástí devizových rezerv ČNB. Jelikož je ČNB emitentem peněžních prostředků nominovaných v české koruně, je její schopnost poptávat devizové hodnoty výměnou za českou korunu potenciálně neomezená. Naopak schopnost poptávat českou korunu výměnou za devizy je omezená výší devizových rezerv.

¹⁰⁸ Změny nastavení základních měnověpolitických nástrojů od roku 1993. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z:

https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/download/menove_nastroje.xlsx.

¹⁰⁹ Záznam z tiskové konference po jednání bankovní rady 1.11.2012. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-27]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/br_zapisky_z_jednani/2012/cmom_121101.html.

Devizové intervence jsou prováděny jen mimořádně. Významné devizové intervence byly provedeny v již zmíněném květnu roku 1997, když se kurz koruny dostával pod hranici stanoveného flukтуаčního pásma, které činilo $\pm 7,5\%$ ve vztahu ke koši měn složeného z 65% z německé Marky a z 35% z amerického Dolaru.¹¹⁰ ČNB byla tedy nucena poptávat českou korunu výměnou za zahraniční měny. Výše devizových rezerv ČNB poklesla k 31.5.1997 na 10,8 mld. USD, oproti 12,4 mld. USD k 31.12.1996.¹¹¹

Další významné devizové intervence však našly své místo i v době, kdy je hlavním cílem ČNB cenová stabilita a kurz měny. V době, kdy míry úrokových sazeb ČNB byly již rok na tzv. technické nule (kde setrvávají)¹¹² a míra inflace se pohybovala pod tolerančním pásmem,¹¹³ rozhodla bankovní rada na svém zasedání 7.11.2013 o použití devizových intervencí s okamžitou platností a o stanovení kurzového závazku držet kurz koruny vůči euru poblíž hodnoty 27 CZK/EUR, jako nástroje pro další uvolnění měnové politiky, kterého již nebylo možno dosáhnout změnou úrokových sazeb. Prezentovala odhodlání intervenovat „v takovém objemu a tak dlouho, jak bude potřeba k dosažení požadované hodnoty měnového kurzu.“¹¹⁴ Závazek byl více specifikován až na tiskové konferenci po dalším zasedání bankovní rady (17.12.2013), kdy bylo uvedeno, že „ČNB bude bránit přílišnému posílení kurzu koruny pod úroveň 27CZK/EUR svými intervencemi na devizovém trhu, [...] Na slabší straně hladiny 27 CZK/EUR nechává ČNB kurz plovat dle vývoje nabídky a poptávky na devizovém trhu.“¹¹⁵ Jeho trvání bylo stanoveno na dobu, která měla trvat při nejmenším do začátku roku 2015.

O možnosti použití devizových intervencí bez jasnějších kontur se hovořilo na tiskových konferencích po zasedáních bankovní rady už v průběhu roku 2013. Na tiskové konferenci následující po zasedání bankovní rady, která jako poslední přecházela té z 7.11.2013 (tj.

¹¹⁰ TOMÁŠEK, M. Ústavní pojetí centrální banky – dynamika tvorby a výkladu čl. 98 Ústavy ČR. In *Deset let Ústavy České republiky*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 380.

¹¹¹ Údaje o stavu devizových rezerv dostupné v databázi časových řad ARAD ČNB. Viz: Stav devizových rezerv: Devizové rezervy (netto leden 1993 - říjen 2014). *Databáze časových řad ARAD ČNB* [online]. [cit. 2017-05-27]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=420&p_uka=1%2C2%2C3&p_strid=ADD&p_od=199301&p_do=201410&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C.

¹¹² Diskontní: 0,05%, 2T repo: 0,05%, lombardní: 0,25%.

¹¹³ Meziroční míra inflace pro říjen 2013 byla 0,9%.

¹¹⁴ Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 7.11.2013. *Web České národní banky* [online]. 2013 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: www.cnb.cz/TK_BR/tk_2013/131107_tk_07.flv.

¹¹⁵ Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 17.12.2013. *Web České národní banky* [online]. 2013 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: www.cnb.cz/TK_BR/tk_2013/131217_tk_08.flv.

zasedání bankovní rady 26.9.2013), bylo prezentováno, že pravděpodobnost zahájení devizových intervencí zůstává vysoká.¹¹⁶

Kurzový závazek byl zvolen jako nástroj odpovídající lépe než záporné úrokové sazby a kvantitativní uvolňování podmínkám České republiky, charakterizované jako malá otevřená ekonomika s přebytkem likvidity a „mělkým kapitálovým trhem.“¹¹⁷

31.3.2017 bylo po řádném zasedání bankovní rady oznámeno, že ČNB zachovává devizový závazek, avšak, že k jeho ukončení může dojít kdykoliv po 31.3.2017.¹¹⁸ 6.4.2017 bylo na mimořádném zasedání bankovní rady rozhodnuto o ukončení kurzového závazku s okamžitým účinkem. Podle prohlášení bankovní rady došlo k naplnění podmínek pro udržitelné plnění dvouprocentního inflačního cíle do budoucna, a dalšího setrvávání v režimu kurzového závazku tak nebylo potřeba.¹¹⁹ Zároveň, právě z důvodů zlepšujících se makroekonomických ukazatelů, indikujících vymizení důvodů pro setrvávání v režimu kurzového závazku se v očekávání brzkého upuštění od devizového závazku zvětšovala míra spekulativních obchodů, poptávajících korunu, a zvyšovaly se tak objemy provedených intervencí. Zatímco devizové rezervy k 31.10.2013 činily 894 mld. Kč, k 31.3.2017 činily 3 314 mld. Kč, přičemž jen za období od 31.12.2016 do 31.3.2017 vzrostly o 1 117 mld. Kč.¹²⁰

Téhož dne došlo k jen drobnému posílení České koruny vůči Euru, zhruba o 1,6%,¹²¹ a ani v následujících dnech nedošlo k výraznějšímu pohybu kurzu. Toto klidné opuštění kurzového závazku lze hodnotit kladně zejména ve srovnání s ukončením devizových intervencí

¹¹⁶ Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 26.9.2013. *Web České národní banky* [online]. 2013 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: www.cnb.cz/TK_BR/tk_2013/130926_tk_06.flv.

¹¹⁷ HOUDEK, Tomáš. Vladimír Tomšík: Nemůžeme na vše dohlížet. *Bankovníctví*. 2106, 23(1), 14-20.

¹¹⁸ Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 30. 3. 2017. *Web České národní banky* [online]. 2017 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/TK_BR/tk_2017/170330_tk_02.mp4

¹¹⁹ Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 6. 4. 2017. *Web České národní banky* [online]. 2017 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/TK_BR/tk_2017/170406_tk_mimoradne.mp4

¹²⁰ Stav devizových rezerv: Devizové rezervy (brutto od ledna 2012). *Databáze časových řad ARAD ČNB* [online]. [cit. 2017-05-27]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=32052&p_uka=1%2C2%2C3%2C4%2C5%2C6%2C7%2C8%2C9%2C10%2C11%2C12%2C13%2C14%2C15%2C16%2C17%2C18%2C19%2C20%2C21%2C22%2C23%2C24%2C25&p_strid=ADC&p_od=201201&p_do=201704&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C

¹²¹ Kam se vydá koruna po ukončení intervencí? *Kurzy.cz* [online]. [cit. 2017-05-27]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/zpravy/420786-kam-se-vyda-koruna-po-ukonceni-intervenci/>.

prováděných švýcarskou centrální bankou za účelem oslabování švýcarského franku v roce 2015, kdy švýcarský frank následně posílil oproti Euru o 41%.

3.6.5 Povinné minimální rezervy

Zatímco předchozí nástroje byly ekonomické (tržní) povahy, povinné minimální rezervy mají povahu administrativního nástroje. Každá povinná osoba (banka, pobočka zahraniční banky, podnikající v České republice na základě licence od ČNB nebo na základě jednotné licence a od 1. 1. 2012 družstevní záložna), je povinna podle § 24 zákona o ČNB mít uloženo na účtu vedeném u ČNB stanovenou část svých zdrojů. Jejich výše se vypočítá pro jednotlivé povinné osoby podle stanovené procentuální sazby ze základu (okruh závazků, z nichž se povinné minimální rezervy udržují) a to pro udržovací období (doba, po kterou je subjekt povinen je udržovat). K jejich stanovení je ČNB zmocněna vydat vyhlášku podle § 26 zákona o ČNB, v současnosti je úprava ve vyhlášce č. 253/2013 Sb., kterou se stanoví podmínky tvorby povinných minimálních rezerv. Vyhláška je ještě doplněna úředním sdělením.

Minimální rezervy měly původně roli dvojí – jako měnověpolitický nástroj a jako nástroj bankovní regulace.¹²² Jako měnověpolitický nástroj ovlivňují tempo růstu peněžní báze. Vyšší povinné minimální rezervy jsou znakem restriktivní měnové politiky, snižují peněžní multiplikátor a zpomaluje se rozšiřování peněžní báze. Nižší povinné minimální rezervy jsou znakem uvolněné měnové politiky, zvyšují peněžní multiplikátor a zrychluje se rozšiřování peněžní báze. Jako regulatorní nástroj působí tak, aby povinné subjekty měli dostatečně množství likvidních prostředků a neocitly se v neschopnosti splnit splatné závazky.

Změny ve výši sazeb povinných minimálních rezerv jsou v České republice a v Eurozóně spíše sporadické.¹²³ Některé země povinnost vytvářet povinné minimální rezervy vůbec nemají.¹²⁴ V České republice je sazba povinných minimálních rezerv od roku 1999 ve výši 2%. Zákon o ČNB dává prostor pro diskreci ze strany ČNB, zda bude povinné minimální

¹²² JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). ISBN 978-80-87284-26-1, s. 27.

¹²³ Evropská centrální banka provedla její změnu pouze jedenkrát za svoji existenci (snížení z 2% na 1% v roce 2012).

¹²⁴ Kanada, Austrálie, Nový Zéland.

rezervy úročit. Ta je v prvních letech své existence neúročila, od roku 2001 jsou však úročeny 2T repo sazbou.

ČNB uvádí, že v našich podmínkách výrazného přebytku likvidity role měnověpolitického nástroje ustupuje do pozadí a povinné minimální rezervy slouží zejména jako rezerva prostředků pro hladký průběh mezibankovního platebního styku,¹²⁵ povinné minimální rezervy jsou totiž pro účastníky systému CERTIS evidovány na účtu mezibankovního platebního styku. Také mohou být evidovány na účtu pro čerpání a skládání oběživa. Pokud povinná osoba nemá ani jeden z těchto účtů, pak je pro vedení povinných minimálních rezerv zřízen zvláštní účet.

Pokud povinná osoba neudrží povinné minimální rezervy ve stanovené výši, může jí ČNB podle § 25 zákona o ČNB jako sankci účtovat z částky, o kterou nejsou stanovené povinné minimální rezervy naplněny, úrok ve výši odpovídající dvojnásobku průměrné lombardní sazby v období, po které měla povinné minimální rezervy udržovat (§ 25 zákona o ČNB).

3.7 Dohled obecně

Dohledová pravomoc ČNB je zakotvena v části X. zákona o ČNB. § 44 odst. 1 uvádí výčet dohlížených subjektů. Dohled nad nimi je pak zvlášť rozveden ve zvláštních právních předpisech, tzv. sektorových zákonech a právních předpisech Evropské unie. Při provádění dohledu se uplatní procesní předpisy -zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, a zákon č. 255/2012 Sb., kontrolní řád.

Jak jsem zmínil dříve, ČNB je tzv. orgánem sjednoceného dohledu. Od roku 2006 na základě zákona č. 57/2006. Sb, o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, přebrala působnost Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami, Komise pro cenné papíry a Úřadu pro dozor nad pojišťovnictvím a penzijním připojištěním.

¹²⁵ Měnověpolitické nástroje. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/.

Původně podle vládního usnesení č. 452 ze 12. května 2004¹²⁶ mělo sjednocení proběhnout ve dvou etapách.. V první etapě mělo dojít k integraci dohledu nad bankami a dohledu nad družstevními záložnami do ČNB a k integraci státního dozoru nad kapitálovým trhem se státním dozorem v pojišťovnictví a penzijním připojištění do Komise pro cenné papíry. Ve druhé etapě mělo dnem přistoupení České republiky do Hospodářské a měnové unie dojít ke konečné integraci do ČNB. Nakonec však došlo k úplnému sjednocení dohledu v rámci ČNB k 1. dubnu 2006.

*„Zejména z hlediska konstrukce nezávislosti byla ČNB ideálním univerzálním dozоровým orgánem.“*¹²⁷ Nejprve došlo ke vzniku nových sekcí podle sektorového modelu, v roce 2008 se přešlo na funkcionální model.¹²⁸ Jako výhody integrovaného dohledu lze uvést eliminaci překrývání dozоровé činnosti různých orgánů/osob a stejně tak mezer v dohledu, efektivní předávání informací z různých dozоровaných oblastí a sjednocení dozоровých standardů vedoucí k větší právní jistotě.¹²⁹

Ustanovení § 44 odst. 2 pak obecně uvádí, jaké činnosti dohled zahrnuje:

- a) *„rozhodování o žádostech o udělení licencí, povolení, registrací a souhlasů,*
- b) *kontrolu dodržování podmínek stanovených udělenými licencemi a povoleními,*
- c) *kontrolu dodržování zákonů a přímo použitelných předpisů Evropské unie, jestliže je k této kontrole Česká národní banka zmocněna, a kontrolu dodržování vyhlášek vydaných Českou národní bankou,*
- d) *získávání informací potřebných pro výkon dohledu podle jiných právních předpisů a jejich vymáhání, ověřování jejich pravdivosti, úplnosti a aktuálnosti,*
- e) *ukládání opatření k nápravě,*
- f) *řízení o správních deliktech a přestupcích.“*

¹²⁶ Usnesení vlády České republiky ze dne 12. května 2004 č. 452. In: *Web Úřadu vlády ČR* [online]. [cit. 2017-06-14]. Dostupné z:

https://kormoran.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/E534C3F5C6B555E4C12571B6006F87CA.

¹²⁷ ŠIMÁČEK, Milan. 10 let od sloučení dohledu. Zvládla ČNB svůj úkol? *Bankovnictví*. 2016, **23**(11), 10-13.

¹²⁸ Výroční zpráva ČNB 2008. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2008.pdf.

¹²⁹ ŠIMÁČEK, Milan. 10 let od sloučení dohledu. Zvládla ČNB svůj úkol? *Bankovnictví*. 2016, **23**(11), 10-13

Dohled probíhá na dálku (analýzou povinně podaných zpráv a výkazů, auditorských zpráv, zvláště vyžádaných informací a informací veřejně přístupných) nebo přímo na místě u dohlížené osoby umožňující detailnější kontrolu jednotlivostí. Také se rozlišuje mezi dohledem na individuálním základě a na skupinovém základě (kdy je pozornost věnována podnikatelskému seskupení, jehož je dohlížená osoba součástí). Dohlíženo je dodržování dvou množin povinností, za prvé se jedná o povinnosti obezřetného podnikání, jejichž smyslem je zabezpečit finanční zdraví dohlížené osoby, druhý se týká pravidel jednání se zákazníky, zvláštní nároky jsou kladeny zvláště na jednání se spotřebiteli.

ČNB je orgánem dohledu, to znamená, že dohlíží na dodržování pravidel stanovených právními předpisy (zákony, mezinárodními smlouvami, legislativními akty Evropské unie), jejichž tvorba je svěřena jiným orgánům a v jeho rámci vydává individuální rozhodnutí. Proto se uvádí, že ČNB provádí dohled, nikoliv regulaci. Nicméně nelze opomenout podíl ČNB na normotvorbě v oblasti zákonné (spolupráce s Ministerstvem financí) a vlastní podzákonnou normotvorbu (četná zákonná zmocnění k podrobnější úpravě formou vyhlášky ČNB). ČNB je také v případech, kdy je k tomu zákonem zmocněna, oprávněna vydávat abstraktně-konkrétní opatření obecné povahy. ČNB vydává věstník, v němž uveřejňuje úřední sdělení, jejichž prostřednictvím vydává doporučení, výkladová stanoviska a metodiky. Také zveřejňuje na internetových stránkách odpovědi na otázky spadající do oblasti její působnosti.

Údaje o dohledu za uplynulý rok uvádí ČNB každoročně ve zprávě o výkonu dohledu nad finančním trhem (obsahuje např.: přehled o vývoji evropské i vnitrostátní legislativy v oblasti regulace, informace o jí prováděném dohledu, ekonomické informace o dohlížených sektorech).

3.7.1 Dohled nad bankami

Stěžejními prameny práva pro bankovní dohled krom zákona o ČNB je také zákon č. 21/1992, o bankách (dále jako „ZoB“), do nějž bylo následně zapracováno i několik evropských směrnic, mj. také směrnici Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU (dále jako „CRD IV“), a recentně nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 575/2013 (dále jako „CRR“), které s platností od 1.1.2014 upravuje mnohé povinnosti, které do té doby upravoval zákon o

bankách, kterému v těchto oblastech nadále zbývá úprava požadavků na pobočky bank jiných než členských států EU a EHP.

Ustanovení § 44 odst. 1 písm. a) zákona o ČNB svěřuje ČNB působnost v oblasti dohledu nad bankami, pobočkami zahraničních bank, které podnikají na území České republiky na základě Českou národní bankou udělené licence. Dále „*velmi omezeně a při respektování principu přednosti dohledu z domovské země*“¹³⁰ vykonává dohled nad činností bank majícími sídlo na území členského státu Evropské unie nebo státu patřícího do Evropského hospodářského prostoru (jiného než je Česká republika) a podnikajícími na území České republiky na základně jednotné licence – tj. oprávnění k výkonu bankovní činnosti jim bylo uděleno v domovském státě. ČNB může vyhláškou stanovit, že se takovýto režim uplatní i pro banky dalších z dalších zemí mimo EU a EHP, kterým v jejich domovských zemích bylo uděleno příslušné oprávnění, stanoví-li tak mezinárodní smlouva. Tato množina je zatím prázdná.

Právnícká osoba se sídlem v České republice může podnikat jako banka jen na základě licence od ČNB. Licence lze udělit subjektu, který je právníckou osobou ve formě akciové společnosti, popř. též evropské společnosti se základním kapitálem ve výši minimálně 500 000 000 Kč¹³¹ a splňuje další tzv. kritéria autorizace v §4 ZoB (další kapitálové požadavky, požadavky důvěryhodnosti a odborné způsobilosti samotné společnosti, osob ve vedení a významných akcionářů, požadavky technické povahy, organizační požadavky, požadavky na osoby propojené) Otázkou je, zda je na vydání licence zákonný nárok. Dřevínek k tomu uvádí: „*Při splnění podmínek stanovených zákonem o bankách je ČNB povinna bankovní licenci udělit.*“¹³² Licence vymezuje jednotlivé povolené činnosti a může vymezovat rozsah povolené činnosti. Banka zásadně nesmí vyvíjet jinou činnost než uvedenou v licenci a činnosti s činnostmi uvedenými v licenci přímo související. Licence se uděluje na dobu neurčitou (na rozdíl např. od povolení k činnosti nebankovním poskytovatelům spotřebitelského úvěru) a je nepřenosná. ČNB také vede evidenci bank a poboček zahraničních bank.

ČNB vykonává dohled zejména nad těmito povinnostmi:

¹³⁰ BAKEŠ, Milan, et al. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-440-7, s. 53 a 54.

¹³¹ Od roku 1999.

¹³² LIŠKA, Petr, et al. *Zákon o bankách: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-385-3, s. 41.

1. Banka je povinná dostát požadavkům na svou organizaci podle části třetí (§ 8 an.) ZoB. Banka je povinná vytvořit požadovaný řídicí a kontrolní systém. Stanovy povinně obsahují ustanovení nad rámec obecné úpravy akciových společností. Představenstvo musí být alespoň tříčlenné, správní rada pětičlenná, členem voleného orgánu banky musí být fyzická osoba, u té je dána neslučitelnost funkcí atd. Banka povinně zřizuje výbor pro rizika, výbor pro jmenování a výbor pro odměňování. Podrobněji požadavky na organizaci stanoví vyhláška ČNB – v současnosti vyhláška ČNB č. 163/2014 Sb.
2. Dále banka musí splňovat provozní požadavky a povinnosti podle části čtvrté ZoB, podrobněji upravených vyhláškou ČNB č. 163/2014 Sb., nařízením CRR a četnými provádějícími nařízeními komise EU. Jsou jimi:
 - a. Informační povinnosti vůči veřejnosti a klientům a povinnost zavést účinný postup pro vyřizování stížností klientů a taktéž o něm informovat (§ 11 – 11c ZoB, čl. 431 – 455 CRR).
 - b. Povinnost jednat obezřetně. Provádět obchody způsobem, který nepoškozuje zájmy jejích vkladatelů a neohrožuje bezpečnost a stabilitu banky. Požadavek obezřetnosti v § 12 ZoB je obecným základem ve vztahu k ostatním specifickým obezřetnostním požadavkům.¹³³
 - c. Kapitálové požadavky, aby banka měla dostatečně vysoký a kvalitní kapitálový polštář. Podle § 12 ZoB a čl. 92 CRR musí banka i pobočka banky z jiného než členského státu udržovat alespoň 8% kapitálový poměr k celkovému objemu rizikové expozice. Banky musí podle § 12c ZoB udržovat množství kapitálu ke krytí rizik, které interně stanoví a některé kapitálové rezervy v rámci kombinované kapitálové rezervy (§ 12m ZoB).
 - d. Pravidla angažovanosti, aby stabilita banky nebyla existenčně spjata se stabilitou jiného subjektu. Banky musí splňovat limity expozic podle čl. 387 – 404 CRR a pobočky bank z nečlenských států podle § 13 ZoB a vyhlášky ČNB.
 - e. Pravidla likvidity, aby byla banka schopná dostát v kterýkoliv moment svým splatným závazkům. Banka musí splňovat požadavek krytí likvidity a

¹³³ Tamtéž, s. 169.

stabilního financování podle čl. 411 a 412 CRR. Pobočka banky z jiného než členského státu musí podle § 14 ZoB dodržovat pravidla stanovené vyhláškou ČNB.

- f. Povinnost vyžádat si předchozí souhlas ČNB k vypočteným jednáním a rozhodnutím pod sankcí neplatnosti, ČNB o žádosti provede správní řízení, o dalších vypočtených rozhodnutích a jednáních je banka povinna ČNB informovat. Ohledně jiných rozhodnutí – usnesení valné hromady, které jsou v rozporu se zákonem, je ČNB aktivně legitimována podat žalobu k soudu, aby vyslovil jejich neplatnost. (§ 16 – 16b ZoB)
- g. Omezení účasti na jiných právnických osobách. Např. banka se nesmí stát neomezeně ručícím společníkem právnické osoby (§§ 17 a 17a ZoB).
- h. Zákaz provádět s osobami, které mají k bance zvláštní vztah, obchody, které vzhledem ke své povaze, účelu nebo riziku by nebyly provedeny s ostatními klienty (§§ 18 a 19 ZoB).
- i. Povinnost odborné péče při obchodování s cennými papíry na vlastní účet (§ 19a ZoB).
- j. Akcie s hlasovacím právem musí být vydávány pouze jako zaknihované (§ 20 odst. 1 ZoB).
- k. Nabýt nebo zvýšit kvalifikovanou účast na bance nebo banku ovládnout může osoba nebo osoby jednající ve shodě pouze za souhlasu ČNB (§ 20 odst. 3 ZoB), jestliže však souhlas nebyl dán, může ČNB ve správním řízení pozastavit právo akcionáře na účast na valné hromadě a též požádat o svolání valné hromady, totéž platí, zjistí-li ČNB, že působení osoby nebo osob s kvalifikovanou účastí na bance je na újmu řádnému a obezřetnému podnikání banky nebo toto lze důvodně očekávat. Před konáním valné hromady je banka je povinna předložit České národní bance výpis všech akcionářů a správců z emise akcií banky nejpozději 6 dní před konáním valné hromady. ČNB jej schválí a označí bez zbytečného odkladu ty akcionáře, kterým byla již dříve pozastavena jejich akcionářská práva, se kterými se vede správní řízení o pozastavení akcionářských práv, nebo u kterých nově shledala důvod pro pozastavení akcionářských práv. Bez písemného vyjádření České národní banky k výpisu z emise akcií banky se valná hromada banky nesmí konat (§ 20a ZoB).

3. Banka je povinna podle části páté ZoB a zákona o účetnictví, vést účetnictví, kde eviduje odděleně ochody na účty klientů a na vlastní účet. Účetní závěrku povinně ověřuje auditor. Ověřuje také řídicí a kontrolní systém banky a systém řízení rizik. Auditora vybírá banka, je však povinna jeho osobu oznámit ČNB, která je oprávněna jej odmítnout. Banka vyhotovuje výroční zprávu, popř. konsolidovanou výroční zprávu a zveřejňuje ji a taktéž ji předkládá ČNB do 4 měsíců od konce účetního období. Banka také zřizuje výbor pro audit podle zákona č. 93/2009 Sb., o auditorech.
4. Povinnost dodržovat bankovní tajemství ohledně všech bankovních obchodů, peněžních služeb bank, včetně stavů na účtech a depozit s výjimkou případů, kdy je dán souhlas klienta a poskytování informací osobám pověřeným výkonem bankovního dohledu, civilním soudům, orgánům činným v trestním řízení, správci daně a dalším stanoveným orgánům a osobám (§ 38 ZoB).
5. Povinnost účastnit se systému pojištění pohledávek z vkladů. V důsledku směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/49/EU (DGSD) byla účinností od 1.1.2016 zrušena povinnost podle § 41c odst. 6 odvádět do Fondu pojištění vkladů pevně stanovený příspěvek ve výši 0,04 % z průměru objemu pojištěných pohledávek z vkladů za příslušné kalendářní čtvrtletí. Nadále podle § 41ca odst. 2 ZoB ČNB stanoví do 31. května každého roku výši ročního příspěvku banky podle obecných pokynů Evropského orgánu pro bankovníctví upravujících metody výpočtu příspěvků do systémů pojištění vkladů (EBA/GL/2015/10) tak, aby zohledňovala celkový objem krytých pohledávek z vkladů a míru rizika, které banka podstupuje. ČNB uveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup roční sazbu příspěvků a hodnotu koeficientu upravujícího celkovou výši ročních příspěvků. A podle třetího odstavce ČNB zveřejní způsob výpočtu rizikových vah formou úředního sdělení České národní banky ve Věstníku České národní banky.¹³⁴
6. Povinnost přispívat do Fondu pro řešení krize na základě zákona o řešení krize (k němu více níže). K 1.1.2016 byl Fond pojištění vkladů transformován na Garanční systém finančního trhu, který od tohoto data spravuje finanční prostředky Fondu pojištění vkladů a Fondu pro řešení krize. Výše individuálního příspěvku instituce do

¹³⁴ Pro letošek Úřední sdělení České národní banky ze dne 20. ledna 2017 ke způsobu výpočtu rizikových vah pro účely stanovení příspěvků do Fondu pojištění vkladů

FŘK je závislá na její velikosti a rizikovém profilu a je blíže specifikována v Nařízení Komise v přenesené pravomoci 2015/63. Výpočet provádí ČNB.

Zmiňují-li Garanční systém, tak úkolem ČNB je i zaslat mu písemné oznámení o neschopnosti banky nebo pobočky banky z jiného než členského státu dostát závazkům vůči oprávněným osobám za zákonných a smluvních podmínek.

V případě zjištěného pochybení ČNB uloží bance opatření k nápravě podle § 26 ZoB. Zákonem č. 135/2014, jenž novelizoval zákon o bankách, byla zrušena možnost udělit bance pokutu až do výše 50 000 000 Kč podle § 26 odst. 2 písm. e). Nicméně je stále možné ji udělit za správní delikt. Při přetrvávání závažných nedostatků, při úpadku a z dalších důvodů (stanovených v ZoB a CRR) může ČNB bance nebo pobočce banky sídlící v jiném než členském státě odejmout bankovní licenci. ČNB je také příslušná k projednání a udělování sankcí za správní delikty bank (u nejzávažnějších až do výše 50 000 000 Kč), jiných právnických osob a podnikajících fyzických osob a za přestupky fyzických osob.

1.1.2016 nabyt účinnosti zákon č. 374/2015, o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu (dále jako „zákon o řešení krize“), kterým se transponuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/59/EU (BRRD). Zákonem byla zrušena ustanovení ZoB upravující nucenou správu, coby krajního opatření k nápravě nedostatků v činnosti banky. Zákon zavádí nová opatření, která může ČNB přijmout z pozice orgánu pro řešení krize na finančním trhu. Obdobou nucené správy jsou instituty dočasné správy, správy pro řešení krize a přechodu majetku a dluhů banky pod správu jiné osoby. Dočasná správa patří mezi tzv. opatření včasného zásahu, při ní ČNB jmenuje dočasného správce z řad svých zaměstnanců nebo třetích osob, ale nedochází k pozastavení akcionářských práv. Pokud banka selhává, opatření včasného zásahu nebo opatření k nápravě dle ZoB nedokážou selhání zabránit a řešení krize je ve veřejném zájmu může být zavedena správa pro řešení krize, při níž převezme ČNB správu banky sama nebo ji vykonává prostřednictvím pověřeného zaměstnance, příp. je jmenován tzv. zvláštní správce a zároveň dochází k pozastavení kompetencí valné hromady. Při přechodu majetku a dluhů rozhodne ČNB o přechodu majetku a dluhů (nebo jejich části) na (i) jinou banku nebo (ii) na překlenovací instituci s majetkovou účastí státu. Současně s předchozími možnostmi (i a ii) lze provést přechod majetku a dluhů (nebo jejich části)

povinné osoby (banky) nebo překlenovací instituce na osobu pro správu aktiv (obchodní korporace s majetkovou účastí státu).¹³⁵

Jen ČNB může dát návrh na jmenování likvidátora, zrušuje-li se banka s likvidací.

3.7.2 Dohled nad spořitelními a úvěrními družstvy

Ustanovení § 44 odst. 1 písm. a) zákona o ČNB svěřuje ČNB působnost v oblasti dohledu nad spořitelními a úvěrními družstvy (družstevními záložnami). Jak jsem již zmiňoval, ČNB byla tato činnost svěřena v roce 2006, kdy ji převzala od Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami.

Úprava spořitelních a úvěrních družstev je obsažena zejména v zákoně č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech¹³⁶ (dále jen „ZSÚD“). Vzhledem k tomu, že spořitelní a úvěrní družstvo stejně jako banka spadá pod pojem úvěrové instituce vlastní evropskému právu, vztahuje se regulatorní legislativa Evropské unie stejně tak jako na banky. Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech zapracovává evropské směrnice včetně CRD IV a i na spořitelní a úvěrní družstva spadá nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 575/2013.

Úprava družstevních záložen se po problémech se spořitelními a úvěrními družstvy v 90. letech zpřísnila a přiblížila úpravě bank. Od převzetí dohledu ČNB odebrala povolení k činnosti 6 ze 17 družstevních záložen. Následně po dohodě s Ministerstvem financí připravila stručnou, ale významnou novelu zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, která byla po dlouhém procesu schválena jako zákon 333/2014 Sb. Ta se snaží posílit zainteresovanost členů družstev na jejich podnikání, řízení a hospodaření¹³⁷ a provádí změny významné pro případ hospodářských potíží záložny. Zavedla tzv. pravidlo 1:10¹³⁸. Zvýšila výši příspěvků do Fondu pojištění vkladů na dvojnásobek výše příspěvku bank. Zavedla

¹³⁵ Více viz GRIM, Pavel. Nucená správa bank po implementaci směrnice BRRD. *EPRAVO.CZ Digital* [online]. 2016, 5 [cit. 2017-05-28]. Dostupné z: <http://tablet.epravo.cz/5-2016/tema-vydani-nucena-sprava-bank-po-implementaci-smernice-brrd/>.

¹³⁶ Plným jménem: Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁷ TOMŠÍK, Vladimír. Rozlišujeme mezi družstevnictvím a bankovnictvím. *Bankovnictví*. 2015, 22(1), I-IV.

¹³⁸ V ustanovení § 3 odst. 4: „Souhrn zůstatků vkladů člena spojený s úrokem nebo obdobnou výhodou nesmí překročit desetinásobek souhrnu jeho splaceného základního členského vkladu a splaceného dalšího členského vkladu.“

zvýšení příspěvků záložny do rezervního fondu z 10 % na 20 % ročního zisku a doplnění rizikového fondu z 20 % na 30 % nesplácených úvěrů a záruk. Novela také zavedla s účinností od 1.1.2018 maximální bilanční sumu (souhrn všech pasiv a aktiv) pro družstevní záložnu ve výši 5 000 000 000 Kč. Nutí tedy velké družstevní záložny ke změně na banku. V důsledku došlo k transformaci jedné ze dvou největších družstevních záložen a u druhé to lze vbrzku očekávat. Zajímavostí je výjimka zmírňující požadavek na základní kapitál takto se přeměňující družstevní záložny.

Spořitelní a úvěrní družstvo může vyvíjet činnost jen na základě povolení od ČNB. Povolení může být uděleno jen družstvu s alespoň 30 členy, majícímu základní kapitál alespoň 500 000 Kč a splacený kapitál ve výši alespoň 35 000 000 Kč (který představuje základní kapitál, popř. rizikový fond a rezervní fond), se sídlem v České republice a splňujícímu další kritéria autorizace (§ 2 a § 2a odst. 4). Povolení se uděluje na dobu neurčitou. Družstevní záložna je oprávněna vykonávat činnosti uvedené v povolení a za účelem jejich zajištění může vykonávat další v zákoně vypočtené činnosti. ČNB také vede evidenci spořitelních a úvěrních družstev.

Spořitelní a úvěrní družstva mají podobné povinnosti jako banky:

Uveřejnit stanovené informace. Zavést účinný postup pro vyřizování stížností klientů. Dodržovat požadavky na organizaci – vytvořit požadovaný řídicí a kontrolní systém, uvádět ve stanovách údaje nad rámec běžné úpravy, zřídit výbor pro rizika, výbor pro jmenování, výbor pro odměňování, členem voleného orgánu může být pouze důvěryhodná a odborně způsobilá osoba, ta má pak povinnost vykonává svou činnost s odbornou péčí. Postupovat obezřetně a pečlivě. Dodržovat kapitálové požadavky, pravidla likvidy, pravidla angažovanosti. Povinnost vyžádat si předchozí souhlas České národní banky s rozdělení nebo fúzi, k uzavření smlouvy, na jejímž základě dochází k jakékoliv dispozici s obchodním závodem nebo jeho částí. Zákaz nabývání podílu na jiné právnické osobě a jakéhokoliv získání vlivu na jinou právnickou osobu. Zákaz poskytovat vyjmenovaným osobám úvěry za jiných podmínek než ostatním členům družstva. Nabýt nebo zvýšit kvalifikovanou účast na spořitelním a úvěrním družstvu nebo jej ovládnout může osoba nebo osoby jednající ve shodě pouze za souhlasu ČNB. Zasilat schválenou výroční zprávu ČNB a plnit vůči ní další informační povinnosti. Zachovávat v tajnosti a chránit před zneužitím údaje o svém

členovi a o jeho obchodech s družstevní záložnou. Účastnit se systému pojištění pohledávek z vkladů a odvádět příspěvky do Fondu pro řešení krize. Vést účetnictví podle zákona o účetnictví, provádět audit a zřídit výbor pro audit. Na rozdíl od banky zřizuje úvěrovou komisi rozhodující o poskytování úvěrů, zajišťování úvěrů a poskytování záruk. Povinně zřizuje rizikový a rezervní fond.

V případě zjištěného pochybení ČNB uloží družstevní záložně opatření k nápravě podle § 28 ZSÚD. Při přetrvávání závažných nedostatků v činnosti družstevní záložny a z dalších důvodů (stanovených v zákoně o spořitelních a úvěrních družstvech a CRR) jí ČNB povolení odejme. Okamžikem nabytí právní mocí odnětí dochází k zrušení družstevní záložny. ČNB je také příslušná k projednání a udělování sankcí za správní delikty družstevních záložen (u nejzávažnějších až do výše 20 000 000 Kč), jiných právnických osob a podnikajících fyzických osob a za přestupky fyzických osob.

ČNB je ve vypočtených případech aktivně legitimována k podání návrhu na zrušení družstevní záložny a její likvidaci (výše kapitálu klesla pod minimální předepsanou výši, počet členů klesl pod minimální předepsanou výši, nápravná opatření uložená ČNB nebyla účinná). ČNB podává návrh soudu na jmenování a odvolání likvidátora.

I na družstevní záložny se vztahuje zákon o řešení krize (neboť zahrnuje pod tzv. „povinné osoby“ podle zákona také „instituce“ a těmi se rozumí též „úvěrové instituce“, tedy i družstevní záložny), jsou tedy vůči nim použitelná opatření podle tohoto zákona. Včetně opatřením obdobným nucené správě (jak uvedeno výše). Nucená správa od roku 2006, kdy byla provedena novela zákona o spořitelních a úvěrních družstvech zákonem č. 57/2006 Sb. nad družstevní záložnou být zavedena nemohla.

3.7.3 Dohled nad pojišťovnami, zajišťovnami a dalšími osobami v oblasti pojišťovnictví

Ustanovení § 44 odst. 1 písm. c) zákona o ČNB svěřuje ČNB působnost v oblasti dohledu nad pojišťovnami, zajišťovnami a dalšími osobami působícími v oblasti pojišťovnictví (pojišťovacími zprostředkovateli, samostatnými likvidátory pojistných událostí, jejich zástupci). ČNB tuto činnost vykonává od roku 2006. Také vede jejich evidenci.

Úprava těchto subjektů je obsažena zejména v zákoně č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví (dále jen „zákon o pojišťovnictví“), zákoně č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, které zároveň zapracovávají směrnice evropské unie v dané oblasti, naposled ve znění novelizovaném zákonem č. 304/2016 Sb., účinném od 23.9.2016 i směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/89/EU (Solventnost II).

Tuzemská pojišťovna může provozovat pojišťovací činnosti¹³⁹ jen na základě a v rozsahu povolení od ČNB. V České republice dále může provozovat pojišťovací činnost pojišťovna z jiného členského státu (EU, EHP) na základě jednotného pasu a to prostřednictvím pobočky nebo dočasným poskytováním služeb. Pojišťovny z dalších států taktéž k provozování pojišťovací činnosti na území České republiky potřebují povolení ČNB.

Povolení se od účinnosti současného zákona o pojišťovnictví v důsledku implementace evropských předpisů uděluje k provozování životních pojištění nebo neživotních pojištění. Držiteli smíšeného pojištění jsou pouze osoby, které je získaly před účinností zákona. Tuzemská pojišťovna může být jen právnická osoba ve formě akciové společnosti nebo družstva (evropské společnosti, evropského družstva) se skutečným sídlem na území České republiky, která splnila podmínky podle § 13 zákona o pojišťovnictví, mezi nimi požadavek na základní kapitál (požadavek na jeho výši se liší podle druhu pojištění a pojistných odvětví¹⁴⁰), funkční a efektivní řídicí a kontrolní systém a realistický obchodní plán pojišťovny.

Provozovat na území České republiky zajišťovací činnost může tuzemská zajišťovna nebo pojišťovna s povolením od ČNB, dále zajišťovna nebo pojišťovna z jiného členského státu, z jiného členského státu (EU, EHP) na základě jednotného pasu a to prostřednictvím pobočky nebo dočasným poskytováním služeb, nebo zajišťovna nebo pojišťovna z třetího státu, které bylo od ČNB uděleno povolení.

Tuzemská zajišťovna musí být právnická osoba ve formě akciové společnosti (evropské společnosti), která splnila požadavky stanovené v § 36 odst. 6 zákona o pojišťovnictví.

¹³⁹ Přebírání pojistných rizik na základě uzavřených pojistných smluv a plnění z nich, přičemž součástí pojišťovací činnosti jsou činnosti přímo vyplývající z povolené pojišťovací činnosti

¹⁴⁰ 105 000 000 Kč pro odvětví životního pojištění, 70 000 000 Kč až 200 000 000 Kč pro odvětví neživotního pojištění.

Podmínky § 36 odst. 6 se obdobně vztahují na pojišťovnu, která žádá o povolení k provozování zajišťovací činnosti. Oproti podmínkám pro vydání povolení k provozování pojišťovací činnosti se liší podstatně vyššími požadavky na základní kapitál osoby.

Ustanovení § 85 zákona o pojišťovnictví jako předmět dohledu příkladmo uvádí: hospodaření pojišťovny nebo zajišťovny z hlediska zabezpečení splnitelnosti jejích závazků, výše, způsob tvorby a použití technických rezerv, dodržování zásady obezřetného investování aktiv, výpočet solventnostního a minimálního kapitálového požadavku a dostatečnost použitelného kapitálu pojišťovny nebo zajišťovny, vedení účetnictví, řídicí a kontrolní systém, dodržování požadavků na jednání s jinými osobami.

Pojišťovny a zajišťovny také provádí vnitřní audit a zřizují výbor pro audit. Pojišťovna a zajišťovny předkládají ČNB informace o sobě, své finanční situaci, uplatňovaných obezřetnostních pravidlech a své činnosti. Tuzemské pojišťovny mají informační povinnost ještě o něco širší. ČNB dává předchozí souhlas k některým rozhodnutím – snížení základního kapitálu pojišťovny, nabytí kvalifikované účasti nebo ovládnutí tuzemské pojišťovny nebo získání nebo překročení podílu na hlasovacích právech ve výši 20 %, 30 % nebo 50 % osobou nebo osobami jednajícími ve shodě (jinak nemohou vykonávat svá hlasovací práva), přeměně tuzemské pojišťovny nebo zajišťovny. Pojišťovna má povinnost mít odpovědného pojistného matematika, ten zpracovává jednou ročně zprávu o své činnosti, kterou pojišťovna předává ČNB.

Tuzemská pojišťovna nebo tuzemská zajišťovna nejpozději do 4 měsíců po skončení účetního období předkládá České národní bance svoji výroční zprávu a konsolidovanou výroční zprávu. Pojišťovny a zajišťovny také předkládají ČNB pozvánku na valnou hromadu nebo oznámení o jejím konání a zápis z valné hromady bez zbytečného odkladu poté, co byly vyhotoveny, a doklady a jiné materiály, informace a vysvětlení nezbytné pro výkon dohledu, které si Česká národní banka vyžádá.

V případě zjištěného pochybení ČNB uloží osobě opatření k nápravě podle § 95 zákona o pojišťovnictví. Při závažných nedostacích uvedených v §§ 116 – 118 zákona o pojišťovnictví (např. je-li pojišťovna nebo zajišťovna předlužena) jí ČNB povolení odejme. ČNB je také příslušná k projednání a udělování sankcí za správní delikty pojišťoven a zajišťoven, jiných právnických osob a podnikajících fyzických osob a za přestupky fyzických osob.

ČNB je aktivně legitimována k podání návrhu soudu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady tuzemské pojišťovny, jestliže je v rozporu se zákonem, ohrožuje finanční stabilitu tuzemské pojišťovny nebo jinak poškozuje účastníky pojištění, zaměstnance tuzemské pojišťovny, její věřitele nebo menšinové akcionáře (§ 26 odst. 2 zákona o pojišťovnictví).

ČNB provádí dohled také nad Českou kanceláří pojistitelů. Ta se zavádí zákonem 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla jako profesní organizace pojistitelů, mj. spravující garanční fond. Zákon stručně zakotvuje dohled nad Kanceláří ČNB v § 25. ČNB může Kanceláři při zjištění nedostatků uložit opatření k nápravě. Nedojde-li k nápravě, nebo jestliže se nedostatky opakují, lze uložit pokutu až ve výši 10 000 000 Kč.

V případě likvidace pojišťovny likvidátora jmenuje a odvolává ČNB a určuje také výši jeho odměny. Likvidátor předkládá České národní bance účetní závěrku a jiné výkazy a doklady zpracované v průběhu likvidace v souladu se zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Na písemné vyžádání České národní banky další podklady, které jsou nezbytné k posouzení činnosti likvidátora a průběhu likvidace.¹⁴¹

K výmazu tuzemské pojišťovny nebo tuzemské zajišťovny z obchodního rejstříku je třeba souhlas České národní banky.

Co se týče dalších osob. Pojišťovací zprostředkovatel a samostatný likvidátor pojistných událostí také podléhají dohledu ČNB. Musí být zapsáni do registru vedeného ČNB, splňovat podmínky důvěryhodnosti a podmínky stanovené zákonem pro základní kvalifikační stupeň odborné způsobilosti, což v některých případech znamená složit odbornou zkoušku. Pojišťovací agent a pojišťovací makléř, pakliže skládají odbornou zkoušku, skládají ji před tříčlennou komisí jmenovanou bankovní radou. Ostatní pojišťovací zprostředkovatelé, samostatní likvidátoři pojistných událostí, případně jejich odpovědní zástupci zkoušku skládají v instituci, která je oprávněna poskytovat vzdělávací programy zaměřené na dosažení odborné způsobilosti.

ČNB může v případě pochybení pojišťovacím zprostředkovatelům a samostatným likvidátorům pojistných událostí uložit opatření k nápravě podle § 23 zákona o pojišťovacích

¹⁴¹ ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ, et al. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-735-5, s. 525.

zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí. V jejich rámci jim může nejdéle na 6 měsíců pozastavit činnost. Jestliže osoba neuvede svou činnost v této době do souladu se zákonem, ČNB ji ze seznamu vyškrtne. ČNB také projednává a ukládá sankce za správní delikty právnických osob, právnických a fyzických osob podnikajících jako pojišťovací zprostředkovatelé a samostatní likvidátoři pojistných událostí a za přestupky fyzických osob.

3.7.4 Dohled nad subjekty kapitálového trhu

Podle § 44 odst. 1 písm. b) vykonává ČNB dohled nad obchodníky s cennými papíry, emitenty cenných papírů, centrálním depozitářem, organizátory trhů s investičními nástroji a dalšími osobami. Stěžejními předpisy v této oblasti je zákon č. 256/2004, o podnikání na kapitálovém trhu (dále jako „ZPKT“), který zapracovává evropské předpisy, zejména směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES (dále jako „MiFID“), ale také CRD IV. Na směrnici MiFID navazuje prováděcí nařízení Evropské komise č. 1287/2006. V roce 2014 byla přijata směrnice Evropského parlamentu a rady 2014/65/EU (MiFID II). Ta musí být členskými státy implementována do 3. července 2017 (původně 3. července 2016). Směrnice byla promítnuta do novely ZPKT, jenž je v současnosti v rámci legislativního procesu v Poslanecké sněmovně jako sněmovní tisk č. 869. Spolu s MiFID II bylo vydáno nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 600/2014 (MIFIR). Také na tuto oblast dopadá působnost nařízení Evropského parlamentu a rady č. 575/2013. Úpravu výkonu dohledu obsahuje ještě zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu, dříve upravující právní úpravu Komise pro cenné papíry.

ZPKT upravuje celou řadu osob, nad nimiž vykonává dohled ČNB, které jsou vypočtené v § 135 odst. 1 ZPKT. Pro ilustraci stručně uvedu úpravu obchodníků s cennými papíry. Jako obchodník s cennými papíry může podnikat osoba s povolením k činnosti obchodníka s cennými papíry od ČNB nebo osoba z jiného členského státu Evropské unie na základě jednotného pasu prostřednictvím pobočky nebo bez umístění pobočky.

Obchodník s cennými papíry musí pro získání povolení k činnosti být právnickou osobou ve formě akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným. Jako akciová společnost může vydat pouze listinné akcie na jméno nebo zaknihované akcie, jako společnost s ručením omezeným musí mít zřízenu dozorčí radu a tato dozorčí rada má takové pravomoci, jako jsou

pravomoci dozorčí rady akciové společnosti. Dále musí mít sídlo i skutečné sídlo na území České republiky, průhledný a nezávadný původ počátečního kapitálu včetně základního kapitálu, který dosahuje předepsané výše a je zcela splacen, je důvěryhodná, disponuje věcnými, personálními a organizačními předpoklady pro výkon činnosti obchodníka s cennými papíry a pro plnění jeho povinností, předloží plán obchodní činnosti podložený reálnými ekonomickými propočty a vyjmenované osoby spjaté s osobou obchodníka splňují zákonem stanovené požadavky.

Obchodník s cennými papíry je povinen dodržovat pravidla angažovanosti, kapitálové přiměřenosti, musí vytvářet předepsané kapitálové rezervy. Je povinen poskytovat investiční služby s odbornou péčí, obezřetně poskytovat investiční služby, za tímto účelem zřizuje a udržuje řídicí a kontrolní systém, postupy pro zjišťování a řízení střetu zájmů, aj. Jedná se s zákazníky kvalifikovaně, čestně a spravedlivě a v jejich nejlepším zájmu, přičemž dodržuje četná další předepsaná pravidla. Uveřejňuje základní údaje o sobě, o složení akcionářů, struktuře konsolidačního celku, jehož je součástí, a o své činnosti a finanční situaci.

Obchodník s cennými papíry musí ohlásit ČNB:

- Jestliže rozhodne o zrušení společnosti s likvidací nebo o změně stanov, společenské smlouvy nebo zakladatelské listiny spočívající ve změně předmětu podnikání, je obchodník s cennými papíry povinen tuto skutečnost oznámit.
- Osoba nebo osoby jednající ve shodě bez zbytečného odkladu oznámí, že snižují svoji kvalifikovanou účast na obchodníkovi s cennými papíry tak, že klesne pod 50 %, 30 % nebo 20 %, nebo ji zcela pozbývají, tak, že jej přestávají ovládat.

Předchozí souhlas nebo povolení ČNB je třeba v těchto případech:

- K ovládnutí nebo nabytí kvalifikované účasti nebo zvýšení kvalifikované účasti na obchodníkovi s cennými papíry tak, že dosáhne nebo překročí 20 %, 30 % nebo 50 % osobou nebo osobami jednajícími ve shodě je třeba souhlas.
- V případě přeměny.
- K uzavření smlouvy o převodu obchodního závodu nebo části obchodního závodu obchodníka s cennými papíry, smlouvy o zastavení obchodního závodu nebo části obchodního závodu obchodníka s cennými papíry nebo smlouvy

o pachtu obchodního závodu nebo části obchodního závodu obchodníka s cennými papíry je třeba povolení.“

- Vedoucí osoba obchodníka s cennými papíry musí mít k výkonu své funkce předchozí souhlas.

V případě pochybení může ČNB dohláženým osobám uložit opatření k nápravě vyjmenovaná v § 136 odst. 1 ZPKT. V druhém odstavci pak jsou opatření, která lze navíc uložit osobám, které jsou obchodníky s cennými papíry. Mezi opatření uvedená v odst. 1 patří mj. i oprávnění ČNB pozastavit obchodování s investičními nástroji a oprávnění zavést nucenou správu.

Ustanovení § 137 ZPKT zakládá ČNB pravomoc vydat opatření obecné povahy, kterým se pozastaví obchodování se všemi investičními nástroji na regulovaném trhu nebo mnohostranném obchodním systému (nebo na jejich části) nebo s pouze určitými investičními nástroji. A to hrozí-li velké hospodářské ztráty nebo jsou-li závažně ohroženy zájmy investorů, nebo pokud nastaly velké hospodářské ztráty nebo byly závažně ohroženy zájmy investorů.

Nucenou správu lze zavést u obchodníka s cennými papíry, který není bankou a nemá omezené poskytování investičních služeb, provozovatele vypořádacího systému s neodvolatelností vypořádání se sídlem v České republice, který není bankou, a organizátora regulovaného trhu nebo centrálního deponitáře.

ČNB projednává a uděluje sankce za správní delikty jednotlivých dohlážených právnických osoba a podnikajících fyzických a přestupky fyzických osob.

3.7.5 Dohled v oblasti kolektivního investování

Podle § 44 odst. 1. písm. b) dohledu ČNB podléhají investiční společnosti a investiční fondy. Konkrétněji v § 534 zákona č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech (dále jako „ZISIF“) jsou to investiční společnost, samosprávný investiční fond, hlavní administrátor, deponitář investičního fondu, hlavní podpůrce investičního fondu a další jmenované osoby.

Základním právním předpisem je ZISIF, kterým byly implementovány evropské předpisy, zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/65/ES (UCITS IV) a směrnice

Evropského parlamentu a Rady 2011/61/EU (AIMFD). Dále pak také zákon o dohledu v oblasti kapitálového trhu, případně i ZPKT.¹⁴²

ČNB udílí subjektům povolení k podnikání v této oblasti. Např. jako investiční společnost může podnikat osoba, která získala povolení a je právnickou osobou se sídlem na území České republiky. Povolení opravňuje v rozsahu v něm uvedeném k obhospodařování, administraci investičního fondu nebo zahraničního investičního fondu případně k dalším činnostem vyjmenovaným v § 11 odst. 1 písm. c) až f) ZISIF. K působení jako obhospodařovatel, příp. administrátor musí té splnit podmínky stanovené pro výkon činnosti obhospodařovatel, příp. administrátora. Povolení od ČNB ke svému fungování potřebuje také samostatný investiční fond, který je samostatnou právnickou osobou a je oprávněn se samostatně obhospodařovat a provádět svou administraci.

I zde podléhají některá právní jednání schválení Českou národní bankou, např. k přeměně fúzi nebo rozdělení investiční společnosti, která obhospodařuje fond kolektivního investování. Dále zde se zde uplatní oznamovací povinnosti. Např. obhospodařovatel investičního fondu nebo zahraničního investičního fondu je povinen poskytnout ČNB svou výroční zprávu, pololetní zprávu nebo konsolidovanou výroční zprávu, jsou-li vyhotovovány, taktéž administrátor investičního fondu nebo zahraničního investičního fondu je povinen poskytnout ČNB statut tohoto fondu a oznámí jí každou jeho změnu.

V případě pochybení může ČNB dohlíženému subjektu uložit opatření k nápravě podle § 539 ZISIF. Např. nařídit změnu obhospodařovatele, administrátora, depozitáře nebo auditora investičního fondu nebo zahraničního investičního fondu. Může též zavést nucenou správu dohlíženého subjektu. Může též odejmout povolení k činnosti, u fondu kolektivního investování, který má právní formu podílového fondu, může rozhodnout o jeho zrušení. ČNB je také příslušná v dané oblasti k projednání a udělování sankcí za správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob a za přestupky fyzických osob.

¹⁴² Pokud jde o obhospodařovatele a administrátora, kteří poskytují investiční služby.

3.7.6 Dohled nad penzijními společnostmi

Penzijní společnosti se řídí zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření (dále jako „zákon o doplňkovém penzijním spoření“). Zákonem 376/2015 Sb. bylo ukončeno důchodové spoření a k 1.1.2018 dochází ke zrušení zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, kde je upraveno obhospodařování důchodových fondů penzijními společnostmi. Na dohled se vztahuje úprava zákona o dohledu v oblasti kapitálového trhu.

Jako penzijní společnost poskytující doplňkové penzijní spoření se státní podporou (a penzijní připojištění se státním příspěvkem) může podnikat pouze právnická osoba ve formě akciové společnosti s počátečním kapitálem ve výši alespoň 50 000 000 Kč, která získala povolení k činnosti od ČNB. Podmínkami pro získání povolení je: vydání akcií na jméno nebo zaknihovaných akcií, skutečné sídlo na území České republiky, průhledný a nezávadný původ kapitálu společnosti a splacený základní kapitál, věcné, personální a organizační předpoklady pro výkon svých činností, osoby ve vedení a s kvalifikovanou účastí splňují předepsané požadavky, předložení reálného obchodního plánu a dalších dokumentů (§ 31 zákona o doplňkovém penzijním spoření).

Penzijní společnost má povinnost postupovat s odbornou péčí a vykonávat svoji činnost řádně a obezřetně, k čemuž má povinnost zřídit řídicí a kontrolní systém, postupy pro zjišťování a řízení střetu zájmů, opatření k ochraně vnitřních informací a opatření k předcházení manipulace s trhem. Při výkonu své činnosti jedná kvalifikovaně, čestně, spravedlivě a v nejlepším zájmu účastníků. Uchovává předepsané dokumenty a záznamy. Odděleně účtuje o majetku účastnických fondů a o svém majetku. Penzijní společnost posílá ČNB a zveřejňuje na internetových stránkách pololetní zprávy a výroční zprávy ověřené auditorem.

Souhlas ČNB je stejně jako u předchozích osob potřeba, jestliže osoba nebo osoby jednající ve shodě mají nabýt kvalifikovanou účast na penzijní společnosti, zvýšit kvalifikovanou účast na ni nebo ji ovládnout. Snížení, pozbytí kvalifikované účasti je třeba notifikovat ČNB. Souhlasu je potřeba k přeměně, kterou lze učinit pouze vnitrostátní fúzí sloučením. Rozhodnutí o zrušení penzijní společnosti s likvidací, návrh na jmenování likvidátora a žádost o odnětí povolení k činnosti penzijní společnosti musejí být bez zbytečného odkladu doručeny České národní bance.

ČNB dohlíží na dodržování povinností stanovených zákonem, statutem účastnického fondu, statutem transformovaného fondu, depozitářskou smlouvou a individuálním rozhodnutím. Dozor nad poskytováním a vrácením státního příspěvku vykonává Ministerstvo financí.

Při zjištění nedostatků uloží ČNB penzijní společnosti opatření k nápravě podle § 142 odst. 2 nebo jiné opatření podle § 142 odst. 2 zákona o doplňkovém penzijním spoření (nařízení mimořádného auditu, změny vedoucí osoby, převod obhospodařování účastnických fondů na jinou penzijní společnost a další). I zde je možnost zavést nucenou správu, pakliže penzijní společnost opakovaně nebo závažně porušila povinnost stanovenou zákonem o doplňkovém penzijním spoření nebo porušila podmínku nebo povinnost stanovenou ve vykonatelném rozhodnutí vydaném podle téhož zákona, nebo jsou ohroženy zájmy účastníků a hrozí nebezpečí z prodlení. Krajní možností je odebrání povolení k činnosti podle § 152 zákona o doplňkovém penzijním spoření (penzijní společnost je v úpadku, nadále nesplňuje podmínky pro výkon činnosti, dalším trváním nucené správy nelze dosáhnout jejího účelu atd.). ČNB projednává a ukládá sankce za správní delikty, až na výjimky, kdy je k tomu příslušné Ministerstvo financí.

Likvidátora penzijní společnosti jmenuje a odvolává ČNB. Pokud o zrušení penzijní společnosti s likvidací rozhodne soud, jmenuje likvidátora na návrh České národní banky. Na činnost likvidátora též dohlíží ČNB.

ČNB podle zákona o doplňkovém penzijním spoření vykonává dohled i nad dalšími subjekty, které jsou vyjmenovány v § 141 odst. 2 zákona o doplňkovém penzijním spoření.

3.7.7 Dohled nad osobami podle zákona o platebním styku

Ustanovení § 44 odst. 1 písm. c) zákona o ČNB svěřuje ČNB působnost v oblasti dohledu nad institucemi elektronických peněz, zahraničními institucemi elektronických peněz, které vykonávají činnost na území České republiky prostřednictvím své pobočky, vydavateli elektronických peněz malého rozsahu, platebními institucemi, zahraničními platebními institucemi, které vykonávají činnost na území České republiky prostřednictvím své pobočky, poskytovateli platebních služeb malého rozsahu, provozovateli platebních systémů s neodvolatelností zúčtování.

Tyto osoby a jejich činnost upravuje zákon č. 284/2009, o platebním styku (dále jako „zákon o platebním styku“), který implementuje evropské předpisy, zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/26/ES, 2007/64/ES, 2009/110/ES, a nejnověji také směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2014/92/EU.

ČNB vydává povolení/oprávnění případně provádí registraci subjektů upravených zákonem o platebním styku za splnění zákonných podmínek a vede jejich seznamy. ČNB se povinně oznamují některá právní jednání dohlížených osob a ČNB k nim dává souhlas. Osoby dohlížené osobě, jež se dopustila pochybení, může ČNB uložit opatření k nápravě § 135d zákona o platebním styku. ČNB také projednává a udílí sankce za správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob a přestupky dle zákona o platebním styku.

3.7.8 Dohled nad směnářskou činností

Směnářskou činnost upravuje zákon č. 277/2013 Sb., o směnářské činnosti (dále jako „zákon o směnářské činnosti“). Stanovuje dohled ČNB nad osobami, které jsou oprávněny vykonávat směnářskou činnost. Jsou tedy dalšími osobami, nad kterými ČNB vykonává dohled, jak je uvedeno v § 44 odst. 1 písm. f zákona o ČNB.

Směnářskou činnost¹⁴³ mohou provozovat pouze banky, zahraniční banky a zahraniční finanční instituce, spořitelni a úvěrní družstva, jsou-li k tomu tyto subjekty v rámci své licence nebo povolení oprávněny, ČNB za podmínek stanovených zákonem o ČNB a směnářství (§ 3 zákona o směnářské činnosti).

Směnářník je osoba oprávněná provozovat směnářskou činnost na základě povolení k činnosti uděleného Českou národní bankou. Směnářníkem může být fyzická nebo právnická osoba, která má sídlo, podnik nebo organizační složku podniku na území České republiky, je důvěryhodná, její vedoucí osoby, které skutečně řídí provozování směnářské činnosti, dosáhly středního vzdělání s maturitní zkouškou, a pokud je směnářníkem fyzická osoba, dosáhla věku 18 let a má plnou způsobilost k právním úkonům (§ 6 odst. 1 zákona o

¹⁴³ Soustavná činnost provozovaná vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku, která spočívá v provádění směnářských obchodů

směnárenské činnosti). Směnárník je zapsán v Českou národní bankou vedeném registru směnárníků.

Osoby, které provozují směnárenskou činnost, jsou povinny provozovat směnárenskou činnost pouze v označené provozovně, v níž mají uveřejněný kurzovní lístek. Dále povinen poskytnout před uzavřením směnárenského obchodu informace stanovené v zákoně a po provedení směnárenského obchodu o něm vydat doklad. O plnění těchto povinností vede záznamy v rozsahu, který je nezbytný pro hodnověrné osvědčení jejich řádného plnění. Informace o objemu směnárenských obchodů povinně poskytují ČNB.

V případě pochybení může ČNB uložit osobám vykonávajícím směnárenskou činnost uložit opatření k nápravě, případně jim i zakázat výkon činnosti nebo uložit, aby omezili výkon činnosti, dokud nesplní uložené opatření (§ 18 zákon a směnárenské činnost). Směnárníkovi může odebrat povolení, jestliže opakovaně nebo závažným způsobem porušil povinnost stanovenou zákonem, nesplňuje podmínky stanovené zákonem pro udělení povolení k činnosti směnárníka, nebo získal povolení v důsledku nedovoleného postupu. Jiným osobám než směnárníkovi lze omezit licenci nebo povolení k činnosti podle zákonů, které je upravují. Nakonec je ČNB příslušná k projednávání a ukládání sankcí za přestupky fyzických osob, správní delikty směnárníků a jiných osob oprávněných vykonávat směnárenskou činnosti a dalších právnických osob.

3.7.9 Dohled nad nebankovními poskytovateli spotřebitelských úvěrů

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (dále jen „ZSÚ“), který nabyl účinnosti k 1. prosinci 2016, jenž nahradil dosavadní zákon o spotřebitelském úvěru č. 145/2010 Sb., zavedl dohled ČNB nad nebankovními poskytovateli spotřebitelských úvěrů. Jde o osoby, které doposud vykonávaly svou činnost jako vázanou živnost na základě živnostenského oprávnění vydaného živnostenským úřadem. Správní dozor nad nimi vykonávala Česká obchodní inspekce. Krom nebankovních poskytovatelů spotřebitelských úvěrů ČNB dohlíží i nad tzv. samostatnými zprostředkovateli, vázanými zástupci, zprostředkovateli vázaného spotřebitelského úvěru, zahraničními zprostředkovateli a akreditovanými osobami. Současně s novým zákonem o spotřebitelském úvěru nabyt účinnosti i zákon č. 258/2016 Sb., který toto rozšíření působnosti ČNB promítl do zákona o ČNB.

Zákon o spotřebitelském úvěru implementuje směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES,¹⁴⁴ (dále jako „CCD“), směrnici Komise 2011/90/EU¹⁴⁵ a oproti zákonu č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, také směrnici Evropského parlamentu a rady 2014/17/EU,¹⁴⁶ (dále jako „MCD“).

Článek 35 MCD obsahuje požadavek: „*Členské státy zajistí, aby neúvěrové instituce podléhaly odpovídajícímu řízení o udělení oprávnění k činnosti, včetně zápisu neúvěrové instituce do registru, a mechanismu dohledu příslušného orgánu.*“ Článek 20 CCD obsahuje požadavek: „*Členské státy zajistí, aby věřitelé podléhali dohledu vykonávanému subjektem nebo orgánem nezávislým na finančních institucích, nebo aby byli regulováni.*“ Zákon jak pro nebankovní poskytovatele spotřebitelských úvěrů na bydlení, tak pro nebankovní poskytovatele ostatních spotřebitelských úvěrů řízení o udělení oprávnění k činnosti, zápis do registru a dohled do působnosti ČNB.

Jak plyne z důvodové zprávy k zákonu, nejde o nijak výjimečné řešení, neboť „*v rámci Evropského hospodářského prostoru je ve většině států dohled nad povinnostmi stanovenými směrnicí CCD integrován do jednoho subjektu (v 7 státech je tímto subjektem centrální banka). Rozdělený dohled bankovních a nebankovních poskytovatelů úvěrů má v současnosti již jen 6 států.*“¹⁴⁷

Zpráva RIA k tomu uvádí, že nejednotná právní úprava institucionální regulace pro poskytování spotřebitelských úvěrů na nemovitosti určených k bydlení a ostatních spotřebitelských úvěrů by byla „*zcela nedůvodná*“. A že by dále vyvolávala riziko regulatorní arbitráže, způsobovala podnikatelům dodatečné náklady na zajištění souladu s odlišnými

¹⁴⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

¹⁴⁵ Směrnice Komise 2011/90/EU ze dne 14. listopadu 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů

¹⁴⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010.

¹⁴⁷ Vládní návrh zákona o spotřebitelském úvěru: Důvodová zpráva. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/12/45/00124543.pdf>, str. 146.

požadavky jednotlivých předpisů, přinášela spotřebitelům náklad na seznamování se s rozdílnými úpravami a komplikovala i samotný výkon dohledu.¹⁴⁸

Co se týče nezodpovědného půjčování, filozofie neustálého zvyšování zisku a vzrůstající zasyčenost trhu s úvěry a zápůjčkami vede podnikatele rizikovějšímu úvěrování a zapůjčování. Mediální sféra je zaplněna reklamami na „rychlé peníze“. Pluralita úvěrů a zápůjček u jednoho dlužníka, který závazky z nich není schopen plnit, vede k tomu, že nemalý počet dlužníků se tímto způsobem dostane do úpadku. A jen někteří z nich splní podmínky k tomu, aby „dosáhli“ na institut oddlužení. Ve vazbě na tento problém je vhodné si povšimnout iniciativy ministra spravedlnosti cílící na větší zpřístupnění oddlužení.¹⁴⁹

Dále je uvedeno, že „řada nebankovních poskytovatelů má svou podnikatelskou činnost postavenou spíše na sankcích vyplývajících z neschopnosti dlužníka úvěr řádně a včas splácet, než na úvěrové službě jako takové (extrémně vysoké úroky z prodlení, zpoplatněné upomínky, nepřehledné smluvní podmínky, rozhodčí doložky).“¹⁵⁰ Nejenže jde o morální selhání takovýchto věřitelů, ale jde i o selhání dlužníků, kteří se nezřídkou vyznačují pasivitou a začínají věc řešit, až když dojde na exekuční vymáhání. Úvěr nebo zápůjčka se dále prodražuje o náklady soudního a exekučního řízení. Přitom je na nich starat se o svá práva a povinnosti.

To vede k dalšímu rozrůstání právní úpravy, jejímž cílem je chránit spotřebitele. Zároveň, dovolím si říct, až neschopnost takových spotřebitelů vystupovat jako subjekt právních vztahů v tržní ekonomice liberálního státu bez přílišného paternalismu, je smutnou výpovědí o malé úspěšnosti snah o zvyšování spotřebitelské gramotnosti.

Zákon tedy v první řadě nově upravuje podmínky pro vstup do podnikání v odvětví. Spotřebitelské úvěry mohou poskytovat pouze osoby taxativně vypočtené v § 7 ZSÚ. Jednak tedy banky, zahraniční banky, zahraniční finanční instituce, spořitelny a úvěrní družstva a

¹⁴⁸ Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace (RIA): Návrh zákona o úvěru pro spotřebitele. In: Web Poslanecké sněmovny PČR [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/12/45/00124540.pdf>, str. 12.

¹⁴⁹ Zrušením podmínky pro vstup do oddlužení spočívající v minimálním očekávaném uspokojení věřitelů ve výši 30 % pohledávek. Viz např.: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=350941>

¹⁵⁰ Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace (RIA): Návrh zákona o úvěru pro spotřebitele. In: Web Poslanecké sněmovny PČR [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/12/45/00124540.pdf>, str. 32.

subjekty podle zákona o platebním styku za podmínek stanovených zvláštními zákony.¹⁵¹ A jednak výslovně zavádí kategorii tzv. nebankovních poskytovatelů spotřebitelského úvěru. Máme-li je vymežit, z negativního hlediska jde o osoby odlišné od osob výše jmenovaných. Pozitivní definici obsahuje § 9 ZSÚ, který, že jimi jsou právnické osoby, které jsou oprávněny poskytovat spotřebitelský úvěr na základě oprávnění k činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru, které jim udělila Česká národní banka.

Poskytovat spotřebitelské úvěry nebankovním poskytovatelem spotřebitelského úvěru je tedy nadále povoleno jen při získání oprávnění od ČNB. Osoby, které byly oprávněny poskytovat spotřebitelský úvěr na základě živnostenského oprávnění, před nabytím účinnosti zákona o spotřebitelském úvěru, byly povinny (pro další výkon této činnosti) zažádat o udělení oprávnění k činnosti do 3 měsíců ode dne nabytí účinnosti zákona – tj. do 28. 2. 2017. Nebankovním poskytovatelem spotřebitelského úvěru může být jen osoba, která je akciovou společností, evropskou společností, nebo společností s ručením omezeným, má sídlo i skutečné sídlo na území České republiky, má počáteční kapitál alespoň ve výši 20 000 000 Kč, je odborně způsobilý, důvěryhodný a splňuje další podmínky § 10 ZSÚ.

Zákon obsahuje dílčí úpravu řízení o žádosti, pro řízení podpůrně platí správní řád. Zákon také stanovuje zvláštní lhůtu pro vydání rozhodnutí o této žádosti v délce 4 měsíců. Přejíždě ustanovení § 169 však stanovuje výjimku pro řízení na základě žádosti osob, které byly oprávněny poskytovat spotřebitelský úvěr na základě živnostenského oprávnění, před nabytím účinnosti zákona. Pokud tyto osoby podaly žádost o udělení oprávnění k činnosti do 3 měsíců ode dne nabytí účinnosti zákona, jak uvedeno výše, ČNB o udělení oprávnění rozhodne ve lhůtě 15 měsíců. V situaci, kdy počet osob poskytujících spotřebitelské úvěry, které pro setrvání v této podnikatelské činnosti budou muset zažádat o udělení oprávnění, vysoký, jeví se řešení zcela logické. Ani nepůsobí k tíži těchto podnikatelů, neboť ti mohou po celou dobu do rozhodnutí poskytovat spotřebitelské úvěry na základě živnostenského oprávnění. Do vydání rozhodnutí o jejich žádosti podléhají stále doзору České obchodní inspekce. Pokud ČNB žádosti o vydání o udělení oprávnění nevyhoví, žádost rozhodnutím zamítne. Rozhodne-li ČNB o žádosti kladně, nevydává formální rozhodnutí, osobu pouze zapíše do registru.

¹⁵¹ Zákony upravující jednotlivé osoby.

Registrem se rozumí elektronický registr nebankovních poskytovatelů spotřebitelských úvěrů a zprostředkovatelů spotřebitelských úvěrů spravovaný a provozovaný ČNB. Stejně jako ostatní seznamy osob, které ke svému podnikání mají oprávnění od ČNB, je přístupný na internetových stránkách ČNB.

Oprávnění trvá do konce pátého roku následujícího po roce, ve kterém byl nebankovní poskytovatel spotřebitelského úvěru zapsán do registru. Oprávnění se prodlužuje na základě uhrazení správního poplatku o dobu dalších 60 měsíců.

Po stránce organizační se počítá s tím, že právě poplatky „licenční“ a „obnovovací“ pokryjí významnou část nákladů, které rozšíření dohledové působnosti s sebou přinese.¹⁵² Zákon o správních poplatcích stanovuje pro nebankovní poskytovatele spotřebitelských úvěrů správní „licenční“ a obnovovací“ poplatek na 50 000 Kč a 25 000 Kč. Výše poplatků je podobná vyšším ostatním správním poplatkům stanovených pro řízení u ČNB, v poměru k minimálnímu základnímu kapitálu představují 0,25% a 0,125%.

Podle zkušenosti ze Slovenska, kde byla s účinností od 1.4.2015 zavedena povinnost věřitelů poskytujících spotřebitelský úvěr získat povolení k činnosti od Národní banky Slovenska, se předpokládá, že ČNB obdrží desítky, maximálně stovky žádostí o oprávnění k činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelských úvěrů.¹⁵³ Pro zajímavost, dle statistiky živností Ministerstva průmyslu a obchodu subjektů majících živnostenskou oprávnění k poskytování nebo zprostředkování spotřebitelských úvěrů v České republice k 30. 9. 2016 bylo 68 112. K 31. 12. 2015 to bylo 64 081 subjektů a k 31. 12. 2014 to bylo 57 468 subjektů.¹⁵⁴

Nebankovní poskytovatel spotřebitelského úvěru je povinen zavést a udržovat postupy a pravidla upravující řádné administrativní a účetní postupy, pro posuzování úvěruschopnosti spotřebitele, pro jednání se spotřebiteli, kteří jsou v prodlení, pravidla pro vymáhání pohledávek atd. (§ 15 ZSÚ). Je stanovena maximální výše smluvní pokuty, kterou smí poskytovatel uplatňovat (§ 122 ZSÚ).

¹⁵² Vládní návrh zákona o spotřebitelském úvěru: Důvodová zpráva. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/12/45/00124543.pdf>, str. 146

¹⁵³ KRATINA ČERNOVSKÁ, Kateřina. Co čeká nebankovní poskytovatele v roce 2017. *Bankovníctví*. 2016, **23**(12), příloha Top finance, 16.

¹⁵⁴ Statistiky živností. *Web Ministerstva průmyslu a obchodu ČR: Registr živnostenského podnikání* [online]. [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://www.rzp.cz/statistikyZiv.html>

Poskytovatel i zprostředkovatel jsou povinni jednat s odbornou péčí (§ 75), dále jednat čestně, transparentně a zohledňovat práva a zájmy spotřebitele (§ 76 ZSÚ). Při komunikaci se spotřebitelem, včetně propagačního sdělení, nesmí používat nejasné, nepravdivé, zavádějící nebo klamavé informace (§ 77 ZSÚ).

Ustanovení § 135 zakotvuje dohled nad poskytovateli, zprostředkovateli a akreditovanými osobami. Jestliže ČNB při výkonu dohledu zjistí, že činnost nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru je v rozporu se zákonem, má pravomoc uložit mu opatření k nápravě. Při závažnějších pochybeních může spolu s opatřeními k nápravě uložit též zákaz nebo omezení činnosti, dokud nedojde k nápravě pochybení.

Odejmout oprávnění k činnosti nebankovního poskytovatele lze nebankovnímu poskytovateli spotřebitelského úvěru odejmout, jestliže (§ 146 ZSÚ):

- přestane splňovat zákonné podmínky pro provozování činnosti,
- mu bylo uloženo opatření k nápravě a to k nápravě nevedlo,
- opakovaně nebo závažně poruší povinnost stanovenou zákonem o spotřebitelském úvěru, nebo jiným právním předpisem upravujícím postup při poskytování spotřebitelského úvěru,
- poruší podmínku nebo povinnost stanovenou ve vykonatelném rozhodnutí vydaném podle tohoto zákona
- oprávnění mu bylo uděleno na základě nepravdivých nebo zavádějících údajů.

Krom toho ZSÚ obsahuje širokou škálu správních deliktů, kterých se můžou dopustit osoby upravené v ZSÚ a další poskytovatelé spotřebitelských úvěrů. Pravomoc rozhodovat o těchto správních deliktech a ukládat za ně sankce je taktéž svěřena ČNB. Zákon zavádí 3 skupiny správních deliktů podle závažnosti s pokutami do 5, 10 a 20 milionů Kč.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Vládní návrh zákona o spotřebitelském úvěru: Důvodová zpráva. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/12/45/00124543.pdf>, str. 148.

3.7.10 Ochrana spotřebitele

V zájmu ochrany spotřebitele je ČNB svěřena působnost v oblasti dohledu nad jednáním podnikatelů se spotřebitelem podle § 44a zákona o ČNB a podle zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

Ustanovení § 44a zákona a o ČNB pověřuje ČNB vykonáváním dohledu nad dodržováním povinností stanovených v §§ 1841 – 1851 občanského zákoníku pro uzavírání smluv o finančních službách na dálku, bez ohledu na osobu podnikatele.¹⁵⁶ Dále nad dodržováním povinností při poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru osobami uvedenými v § 44 odst. 1 zákona o ČNB.

§ 23 odst. 8 zákona o ochraně spotřebitele stanovuje působnost ČNB v dohledu nad osobami, které vykonávají činnost na základě povolení, licence nebo registrace České národní banky, pokud jde o: zákaz nekalých obchodních praktik (tj. jednání podnikatele vůči spotřebiteli, které je v rozporu s požadavky odborné péče a je způsobilé podstatně ovlivnit jeho rozhodování tak, že může učinit obchodní rozhodnutí, které by jinak neučinil; zejména klamavá konání a opomenutí a agresivních obchodních praktiky), zákaz diskriminace spotřebitele nehledě na její důvod, povinnost informovat o ceně prodávaných výrobků nebo poskytovaných služeb a informační povinnost o mimosoudním řešení spotřebitelských sporů.

Stejně jako v předchozích případech (byť až od roku 2013) může ČNB, pokud shledá v jednání dohlížené osoby nedostatek, uložit jí opatření k nápravě. Také projednává a ukládá sankce za správní delikty na poli ochrany spotřebitele, jejichž skutková podstata je vymezena v zákoně o ochraně spotřebitele, ZSÚ a v zákoně o ČNB.

3.8 Orgán příslušný k řešení krize

Podle již zmíněného zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu implementující směrnice BRRD a prováděcí směrnice. ČNB je od 1.1.2016 tzv. orgánem příslušným k řešení krize (neboli rezoluční autorita, § 4). Směrnice je součástí legislativy

¹⁵⁶ Půjde zejména o osoby uvedené v § 44 odst. 1 zákona o ČNB, ale může se teoreticky jednat např. i o jednorázovou směnu měn osobou, která nevykonává směnářskou činnost.

Evropské unie vztahující se k Bankovní unii a reaguje na situace, kdy v rámci pomoci systémově významným bankám v potížích během krize byly použity veřejné prostředky (tzv. bail-out) a zavádí takové nástroje a postupy, aby případnými problémy selhávající banky byli postiženi akcionáři a věřitelé a nedošlo k použití veřejných prostředků (bail-in). Rezoluční autorita by měla zahájit postup vůči povinné osobě v momentě, kdy se tato navzdory svému podrobení dohledu dostala do situace, že selhává.

Směrnice vyžaduje strukturální oddělení dohledové a rezoluční autority. Na úrovni Evropské unie došlo ke zřízení samostatné instituce Jednotného výboru pro řešení krize (k 1.1.2015). Jelikož v České republice byla role rezoluční autority svěřena ČNB, zákon o řešení krize v § 6 odst. 1 stanovuje, že ČNB zajistí funkční oddělení útvaru vykonávajícího působnost orgánu příslušného k řešení krize od ostatních činností ČNB, což má blíže upravit vnitřním předpisem, zároveň má ale zajistit úzkou spolupráci mezi všemi dotčenými útvary včetně výměny informací. Výsledkem je svěření působnosti orgánu příslušného k řešení krize novému samostatnému odboru restrukturalizace.

Směrnice (zákon) je postavena na třech pilířích: 1. Příprava a prevence. 2. Včasný zásah při problémech. 3. Řešení krize při selhávání povinné osoby.¹⁵⁷

1. Prevence. Zákon ukládá povinným osobám, které jsou institucemi¹⁵⁸, která není členem skupiny podléhající dohledu na konsolidovaném základě, se sídlem v České republice a evropské ovládající osobě, která ovládá skupinu dohlíženou ČNB na konsolidovaném základě povinnost vypracovat a udržovat ozdravný plán, příp. skupinový ozdravný plán obsahující ozdravná opatření pro případ zhoršení jejich finanční situace. Ten předkládají ČNB k přezkoumání a posouzení. Zjistí-li ČNB, že plán má významné nedostatky nebo že existují významné překážky jeho provedení, uloží instituci povinnost předložit ve lhůtě 2 měsíců přepracovaný plán. ČNB sama vypracovává plán řešení krize pro každou instituci nebo skupinový plán řešení krize.

¹⁵⁷ Ozdravné postupy a řešení krize bank. *Web Evropské rady a Rady Evropské unie* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/banking-union/single-rulebook/bank-recovery-resolution/>

¹⁵⁸ Osoba podle čl. 4 odst. 1 bodu 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 575/2013 a osoba podle čl. 4 odst. 1 bodu 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 575/2013, která má povinnost mít minimální počáteční kapitál alespoň 730000 EUR.

ČNB dále stanovuje minimální požadavek na kapitál a způsobilé závazky těchto institucí (tzv. MREL).

Fond pro řešení krize založený zákonem. Cílový objem majetku ve Fondu pro řešení krize, který musí být naplněn do 31. prosince 2024, je 1 % celkového objemu krytých pohledávek z vkladů. Instituce odvádějí do fondu pravidelné příspěvky. Pokud majetek ve Fondu pro řešení krize nepostačuje pro jeho účely, rozhodne ČNB o výběru mimořádných příspěvků. Pakliže navzdory předchozím dvěma postupům není ve fondu dost majetku, může si fond obstarat peníze na trhu. Jestliže stále není ve fondu dost majetku, může Fond pro řešení krize požádat o úvěr mechanismus financování řešení krize jiného členského státu. Jako varianta ultima ratio, může být na žádost Garančního systému poskytnuta Fondu pro řešení krize dotace nebo návratná finanční výpomoc ze státního rozpočtu. Prostředky fondu jsou určeny k (§ 212 zákona o řešení krize):

- poskytnutí dočasné podpory institucím, jejichž krizi je třeba vyřešit (podpora může mít formu půjček, záruk, odkupu aktiv nebo poskytnutí kapitálu pro překlenovací instituce);
- vyplacení kompenzací akcionářům či věřitelům, avšak pouze v případě, že by jim ze zapojení do řešení krize banky vznikla vyšší ztráta, než jakou by utrpěli v případě úpadkového řízení (princip no creditor worse off);
- ve stanovených výjimečných případech by mohly být použity k absorbování ztrát nebo rekapitalizaci banky;
- splácení jistiny a úroku z úvěru poskytnutého mechanismem financování řešení krize jiného členského státu nebo poskytnutí úvěru mechanismu financování řešení krize jiného členského státu.

2. Včasný zásah. Dříve než nastane situace, že instituce selhává, může ČNB použít tzv. opatření včasného zásahu. ČNB může instituci uložit, aby např.:

- provedla jedno nebo více opatření uvedených v ozdravném plánu nebo upravila ozdravný plán podle aktuální situace a provedla jedno nebo více opatření podle upraveného ozdravného plánu;
- vyměnila člena vedoucího orgánu instituce;

- vypracovala realistický plán jednání o restrukturalizaci svých dluhů s jedním nebo více věřiteli.

Sama může odvolat členy vedoucího orgánu instituce a rozhodnout, že volba nebo jmenování nových osob podléhá jejímu předchozímu souhlasu. Případně může zavést dočasnou správu instituce.

3. Řešení krize. Jestliže povinná osoba selhává (tj. je splněna alespoň jedna z podmínek v §4 odst. 1 zákona o řešení krize nebo je pravděpodobné, že ke splnění některé podmínky dojde), zároveň s přihlédnutím ke všem okolnostem nelze důvodně předpokládat, že by jiné opatření než opatření k řešení krize odvrátilo její selhání, a řešení krize je ve veřejném zájmu, který je definován v § 80 (zajistit pokračování zásadních činností, předcházet ohrožení nebo narušení finanční stability, minimalizovat objem veřejné podpory a chránit pojištěné vklady a likvidace nebo insolvenční řízení by nevedly k dosažení uvedených účelů) může ČNB použít opatření k řešení krize. ČNB může:

- Použít některé opatření podle § 82 zákona o řešení krize (odvolat nebo nahradit členy vedoucích orgánů a osoby ve vrcholném vedení povinné osoby, zakázat povinné osobě nakládání s majetkem v rozsahu nezbytně nutném a na dobu nezbytně nutnou a další);
- zavést správu pro řešení krize povinné osoby;
- odepsat nebo konvertovat odepisovatelné kapitálové nástroje povinné osoby
- rozhodnout o přechodu obchodní činnosti povinné osoby na soukromého nabyvatele, překlenovací instituci nebo osobu pro správu aktiv;
- rozhodnout o odepsání nebo konvertování odepisovatelných závazků.

3.9 Makrobezřetnostní politika

V souvislosti se zavedeným cílem ČNB finanční stabilitou a bezpečným fungováním finančního systému České republiky byl, jak jsem výše zmiňoval, do zákona o ČNB ve stejnou dobu zaveden s tímto cílem úzce spjatý pojem makrobezřetnostní politiky, jejímž je ČNB na území České republiky vykonavatelem.

Zopakují, že podle §2 odst. 2 písm. e) zákona o ČNB je makrobezpečnostní politika rozpoznávání, sledování a posuzování rizika ohrožení stability finančního systému (systémová rizika) a v zájmu předcházení vzniku nebo snižování těchto rizik přispívání k odolnosti finančního systému a udržení finanční stability, které provádí ČNB prostřednictvím svých pravomocí.

„V praktické rovině lze makrobezpečnostní politiku definovat jako aplikaci sady nástrojů, jejichž cílem je snížit zranitelnost (resp. zvýšit odolnost) finančního systému prostřednictvím omezování vzniku rizik, která mohou pro systém jako celek vytvářet jednotlivé finanční instituce nebo jejich vzájemné vazby.“¹⁵⁹

„Makrobezpečnostní politika pomáhá dosáhnout stability prostřednictvím snižování zranitelnosti a posilování odolnosti celého finančního systému. Její hlavní důraz spočívá v preventivním přístupu. Pokud někde vznikají zárodky systémových rizik, měla by autorita mající na starosti provádění makrobezpečnostní politiky bez prodlení reagovat.“¹⁶⁰

Zatímco mikrobezpečnostní dohled je zaměřen na zdravé hospodaření jednotlivých osob, makrobezpečnostní politika pohlíží na celý finanční systém a pozornost věnuje tzv. systémovým rizikům. Tento pohled by měl zabránit tzv. klamu skladby, který vzniká tak, že celek je posuzován prostě jako souhrn jeho částí a to následně vede k chybnému vyhodnocení situace.¹⁶¹ Stejně jako u dohledu jsou zde pro dohlížené osoby, mezi nimi tvoří zvláštní kategorii tzv. systémově významné instituce, stanovována nebo specifikována závazná pravidla a je vymáháno jejich dodržování, příp. jsou publikována nezávazná doporučení.

Systémově významná instituce je taková, jejíž selhání nebo špatné fungování by mohlo vést ke vzniku systémového rizika (čl. 3 odst. 1 bod 30 CRD IV). Systémové riziko je narušení kontinuity finančního systému, které může mít závažné negativní dopady na finanční systém a reálnou ekonomiku (čl. 3 odst. 1 bod 10 CRD IV), nebo jednodušeji riziko ohrožení stability

¹⁵⁹ Makrobezpečnostní politika. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/makrobezretnostni_politika/.

¹⁶⁰ HOUDEK, Tomáš. Vladimír Tomšík: Nemůžeme na vše dohlížet. *Bankovníctví*. 2106, **23**(1), 14-20.

¹⁶¹ TOMŠÍK, Vladimír. Makrobezpečnostní politika a její výkon v ČNB (prezentace k přednášce na konferenci Rozjed' svoji kariéru, VŠE Praha, 21.10.2015). In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-17]. Dostupné z:

https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/tomsik_20151021_vse.pdf.

finančního systému. Podle Frait a Komárkové má systémové riziko dvě dimenze – časovou a průřezovou. Časová zahrnuje skutečnost, že systémové riziko vzniká v expanzivní fázi finančního cyklu, finanční instituce vytvářejí korelované expozice vůči stejným makroekonomickým faktorům, hovoří se o procyklickém chování finančních institucí. Průřezová dimenze tkví v propojenosti finančních institucí a dalších osob vzájemnými a zřetěženými expozicemi.¹⁶²

Co se týče nástrojů tak, ČNB vytváří makrobezpečnostní politiku tak, že přispívá k odolnosti finančního systému a udržení finanční stability prostřednictvím svých pravomocí. Jelikož pravomoci nejsou dále specifikovány, lze teoreticky hovořit o všech nástrojích, kterými ČNB disponuje, pokud jsou způsobilé dosáhnout takového cíle.

V tomto duchu Rýdl uvádí: „*Základní pravomoci, kterými ČNB přispívá k finanční stabilitě, jsou:*

- *výkon dohledu nad účastníky finančního trhu,*
- *vydávání a ovlivňování podoby právních předpisů a dalších regulatorních pravidel, kterými se řídí finanční instituce (v první řadě kapitálové požadavky a další obezřetnostní pravidla)*
- *monitoring spolehlivého fungování platebních a vypořádacích systémů,*
- *měnověpolitické nástroje,*
- *různá upozornění, doporučení a varování pro veřejnost, příslušné orgány nebo dotčené osoby.*

*Z toho je patrné, že makrobezpečnostní politika je průřezovým oborem centrálněbankovních činností.*¹⁶³

Viceguvernér ČNB Vladimír Tomšík však hovoří o potřebě oddělení nástrojů makrobezpečnostní a měnové politiky a poukazuje, že v souladu s touto tezí ČNB nevyužila

¹⁶² FRAIT, Jan a Zlatuše KOMÁRKOVÁ. Finanční stabilita, systémové riziko a makrobezpečnostní politika. In: *Zpráva o finanční stabilitě 2010/2011* [online]. s. 96-110 [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2010-2011/fs_2010-2011.pdf.

¹⁶³ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8, s. 20.

měnověpolitických nástrojů ke zpomalení růstu objemu hypotečních úvěrů.¹⁶⁴ Úžeji pojímá nástroje makrobezpečnostní politiky i ČNB ve Zprávě o finanční stabilitě 2016/2017¹⁶⁵ a na svých webových stránkách.¹⁶⁶ V souladu s těmito zdroji lze jako v současné době využívané makrobezpečnostní nástroje vypočíst kapitálové rezervy (proticyklická, bezpečnostní, ke krytí systémového rizika) a Doporučení k řízení rizik spojených s poskytováním retailových úvěrů zajištěných rezidenční nemovitostí.

Bezpečnostní kapitálová rezerva je určena k pokrytí ztrát v nepříznivých fázích ekonomického cyklu.¹⁶⁷ Finanční instituce jsou povinny udržovat pevně zákonem stanovenou kapitálovou rezervu tvořenou kmenovým kapitálem tier 1 ve výši 2,5% (zavedení této výše požaduje CRD IV nejpozději k 1.1.2019) z celkového objemu rizikové expozice (§ 12n ZoB, § 8ak zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, § 9ak ZPKT).

Proticyklická kapitálová rezerva je určena k omezení rizika spojeného s nadměrným růstem úvěrů a finanční páky (akumulace systémového rizika) v expanzivní části cyklu, aby mohla být rozpuštěna v zátěžovém období.¹⁶⁸ Je tvořena kmenovým kapitálem tier 1 a její výše je Českou národní bankou čtvrtletně stanovena opatřením obecné povahy a pohybuje se ve výši 0 – 2,5%, avšak bude-li to důvodné, může být stanovena i vyšší (§ 12o ZoB, § 8al zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, § 9al ZPKT).

Kapitálová rezerva ke krytí systémového rizika může být stanovena k omezení různých zdrojů necyklických rizik pro stabilitu bankovního sektoru. ČNB může stanovit, aby banky, skupina druhově určených bank nebo jednotlivá banka průběžně udržovaly kapitálovou rezervu ke krytí systémového rizika na individuálním a konsolidovaném základě. Je tvořena z kmenového kapitálu tier 1. Sazbu ČNB stanovuje rozhodnutím nebo opatřením obecné povahy (§ 12r ZoB, § 8ao zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, § 9ao ZPKT). ČNB

¹⁶⁴ TOMŠÍK, Vladimír. České bankovníctví v roce 2016 a výzvy makrobezpečnostní politiky. *Bankovníctví*. 2016, **23**(12), příloha Top finance, 5.

¹⁶⁵ Zpráva o finanční stabilitě 2016/2017. In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2016-2017/fs_2016-2017.pdf.

¹⁶⁶ Makrobezpečnostní politika. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/makrobezretnostni_politika/.

¹⁶⁷ Zpráva o finanční stabilitě 2016/2017. In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2016-2017/fs_2016-2017.pdf, s. 80.

¹⁶⁸ Tamtéž. LIŠKA, Petr, et al. *Zákon o bankách: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-385-3, s. 183.

využívá tuto rezervu k omezení strukturálních rizik spojených s existencí systémově významných bank.¹⁶⁹

Doporučením k řízení rizik spojených s poskytováním retailových úvěrů zajištěných rezidenční nemovitostí (první publikované v roce 2015, poslední publikované Úředním sdělením ze dne 13. června 2017) reagovala ČNB na situaci, v níž docházelo ke zrychlování růstu trhu s úvěry zajištěnými rezidenčními nemovitostmi, na čemž se sama podílela uvolněnou měnovou politikou. Dostupnost hypotečních úvěrů vedla k růstu cen nemovitostí a ten zpětně vedl k růstu výší úvěrů a většímu dluhovému zatížení úvěrovnaných (ceny nemovitostí ke konci roku byly nadhodnoceny asi o 8 až 9%, průměrná výše úvěru vzrostla ve druhé polovině roku meziročně o 4%).¹⁷⁰ Došlo k uvolnění úvěrových standardů a úvěrové instituce poskytovaly úvěry klientům s vyšším rizikovým profilem náchylnějším na případně příjmové či úrokové šoky. Tato situace byla Českou národní bankou identifikována jako potenciální systémové riziko.¹⁷¹ Doporučení se vztahuje k hodnotě ukazatele LTV¹⁷², hodnocení schopnosti klienta splácet a odolat zvýšené zátěži (za pomoci ukazatelů DTI¹⁷³ a DSTI¹⁷⁴) a délky splatnosti.

3.10 Centrální registr úvěrů

ČNB vytváří na základě § 38a odst. 2 ZoB informační databázi o záležitostech, které vypovídají o bonitě a důvěryhodnosti bankovních klientů, které mezi sebou banky z důvodu požadavku na obezřetné podnikání sdílejí (§ 38a odst. 1 ZoB). Je jí Centrální registr úvěrů (CRÚ). V rámci CRÚ jsou evidovány údaje o úvěrových závazcích právnických osob a

¹⁶⁹ Zpráva o finanční stabilitě 2016/2017. In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2016-2017/fs_2016-2017.pdf, s. 80.

¹⁷⁰ Zpráva o finanční stabilitě 2016/2017. In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2016-2017/fs_2016-2017.pdf, s. 86 a 87.

¹⁷¹ TOMŠÍK, Vladimír. České bankovníctví v roce 2015 a makroobezřetnostní politika. *Bankovníctví*. 2016, 23(1), příloha Top finance, 5.
TOMŠÍK, Vladimír. České bankovníctví v roce 2016 a výzvy makroobezřetnostní politiky. *Bankovníctví*. 2016, 23(12), příloha Top finance, 5.

¹⁷² Vyjadřuje poměr celkové výše dluhů spotřebitele ze spotřebitelských úvěrů zajištěných stejnou obytnou nemovitostí k hodnotě zajištění.

¹⁷³ Vyjadřuje poměr celkové výše dluhů spotřebitele k jeho příjmům.

¹⁷⁴ Vyjadřuje poměr výdajů spotřebitele vyplývajících z celkové výše dluhů spotřebitele k jeho příjmům.

fyzických osob podnikatelů (nejsou evidovány údaje o vkladových účtech, spotřebitelských úvěrech, aj.). Informace jsou sdíleny mezi členy, kterými jsou všechny banky a pobočky zahraničních bank, působící na území České republiky a další osoby, stanoví-li tak zákon. Dále k nim mají přístup ČNB pro účely dohledu a ECB.¹⁷⁵

3.11 Centrální evidence účtů

S přijetím zákona č. 300/2016, o centrální evidenci účtů (dále jen „zákon o CEÚ“), dostala ČNB do vínku další činnost – správu centrální evidence účtů (dále jen „CEÚ“). Centrální evidence účtů je evidence informací o účtech vedených bankami, zahraničními bankami, které vykonávají svou činnost na území České republiky prostřednictvím pobočky, spořitelními a úvěrními družstvy pro jejich klienty (tj. úvěrovými institucemi) a Českou národní bankou (§ 3 písm. a) a § 5 zákona o CEÚ).

V CEÚ jsou evidovány: označení úvěrové instituce vedoucí účet, datum zřízení účtu, číslo účtu, identifikační údaje klienta, datum vzniku a datum zániku oprávnění klienta k nakládání s peněžními prostředky na účtu a případně datum zrušení účtu (§ 4 zákona o CEÚ). Není tedy evidován zůstatek na účtu. O údaje z CEÚ jsou oprávněny žádat pouze orgány činné v trestním řízení, Finanční analytický úřad, orgány Finanční správy, orgány Celní správy a zpravodajské služby České republiky (§ 6 odst. 1 zákona o CEÚ).

Během přípravy realizace evidence se vyskytla otázka, zda bude moci ČNB provozovat evidenci, resp., zda tak bude moci činit na svůj náklad.¹⁷⁶ Aby nedošlo k rozporu s článkem 123 SFEU, protože provozování evidence pro potřeby státu na náklad ČNB by mohl být považováno za financování státu centrální bankou, byla uzavřena smlouva o financování pořízení a provozu evidence mezi Českou republikou (prostřednictvím Ministerstva financí) a ČNB. Také to bylo promítnuto v § 16 odst. 1 zákona o CEÚ, kde se uvádí: „*V souladu se Smlouvou o fungování Evropské unie a ji provádějícím přímo použitelným předpisem Evropské unie Česká republika hradí České národní bance v plné výši náklady spojené s pořízením a provozem centrální evidence účtů.*“

¹⁷⁵ *Centrální registr úvěrů* [online]. Česká národní banka [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/centralni_registr_uveru/

¹⁷⁶ KAZDA, Libor. *Centrální evidence účtů v Česku. Jaké bude mít dopady?* Bankovníctví. 2016, **23**(7), 25-27.

Zákon o CEÚ má dělenou účinnost. Část zákona nabyla účinnosti v roce 2016, zbytek zákona nabude účinnosti k 1.1.2018.

3.12 Statistická činnost

ČNB sbírá data a následně sestavuje statistiky, důležité pro výkon měnové politiky, dohledu a zabezpečování finanční stability. Statistické činnosti je věnována část devátá, hlava druhá zákona o ČNB. Úprava části devátá byla do současné podoby rozšířena zákonem č. 227/2013 Sb. Podle § 43a odst. 1 zákona o ČNB jsou sestavovány: měnové statistiky, statistiky platební bilance, statistika čtvrtletních finančních účtů, statistika finančních trhů, statistika cenných papírů a další statistiky v oblasti její působnosti. Ustanovení § 42 promítá do zákona úpravu požadavků evropských nařízení a čl. 5 Statutu ESCB/ECB na statistickou činnost centrálních bank členských států. Statistiku v souladu s § 43g zákona o ČNB uveřejňuje ČNB na svých internetových stránkách. ČNB při své statistické činnosti spolupracuje s Českým statistickým úřadem (§ 43b zákona o ČNB).

3.13 Bankovní databáze kybernetických bezpečnostních incidentů

V současnosti je v legislativním procesu návrh zákona novelizujícího zákon o bankách, který je Poslaneckou sněmovnou projednávána jako sněmovní tisk č. 1061/0. Ta v navrhovaném § 38aa ZoB počítá se zavedením databáze, jejímž prostřednictvím se budou banky a pobočky zahraničních bank, coby její účastníci, a s nimi také ČNB povinně informovat o kybernetických bezpečnostních incidentech podle zákona o kybernetické bezpečnosti a o opatřeních přijatých v souvislosti s jejich řešením. Provozovatelem databáze bude dle návrhu ČNB. Také se budou moci informovat o kybernetických bezpečnostních událostech podle zákona o kybernetické bezpečnosti. Uživatelé se budou podílet na úhradě nákladů spojených s vytvořením a provozem databáze tak, aby všechny náklady uhradili.

4 Přípravovaná novela zákona o ČNB

V současnosti je v legislativním procesu novela zákona o ČNB, která je Poslaneckou sněmovnou projednávána jako sněmovní tisk č. 1009/0, tou mají být změněna některá ustanovení napříč zákonem o ČNB. Níže uvedu některé navrhované změny.

Co se týká základních ustanovení, § 2 odst. 2 písm. a) zákona o ČNB by měl nově stanovovat, že ČNB nejen určuje měnovou politiku, ale také ji provádí. Pod písm. e) se nově vkládá, že ČNB přispívá k omezování nárůstu systémových rizik. A do § 2 odst. 3 zákona o ČNB se doplňuje, že ČNB také spolupracuje s dalšími zahraničními a mezinárodními orgány, které plní obdobné úkoly jako Česká národní banka.

Co se týče navrhovaných změn v oblasti činnosti ČNB, návrh zákona ruší oddíly „*Ochody s bankami*“ a „*Jiné obchody České národní banky*“ části šesté zákona o ČNB, konkrétně §§27 až 29a a mění § 32 zákona o ČNB. § 32 je nově nadepsán „*Obchody na volném trhu a úvěrové operace*“ a nově umožňuje ČNB při provádění měnové politiky „*obchodovat s širším spektrem aktiv než doposud, a současně s širším okruhem subjektů na finančním trhu*“¹⁷⁷ (tj. obchodování s investičními nástroji a dalšími cennými papíry, devizovými hodnotami, drahými kovy, pohledávkami a dalšími aktivy se subjekty i jinými než banky). I při poskytnutí úvěru Českou národní bankou je nově vyžadováno „*dostatečné zajištění*“ bez další zákonné specifikace. Celkově tedy jde o odbourání omezení a poskytnutí větší autonomie ČNB při provádění obchodních operací k naplnění jejích úkolů. Úprava se inspirovuje statutem ESCB a ECB (např. čl. 17, 18 a 20).¹⁷⁸

Dále mají být do zákona o ČNB vloženy §§ 45a až 45c. § 45b odst. 1 zmocňuje ČNB k vydání opatření obecné povahy, kterým stanoví horní hranici jednoho nebo více úvěrových ukazatelů, kterými jsou ukazatele LTV,¹⁷⁹ DTI,¹⁸⁰ DSTI,¹⁸¹ pro spotřebitelské úvěry zajištěné obytnou nemovitostí. Pokud dojde k vydání takového opatření obecné povahy, osoba

¹⁷⁷ Sněmovní tisk č. 1009/0: Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=120554, s. 25.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 19.

¹⁷⁹ Vyjadřuje poměr celkové výše dluhů spotřebitele ze spotřebitelských úvěrů zajištěných stejnou obytnou nemovitostí k hodnotě zajištění.

¹⁸⁰ Vyjadřuje poměr celkové výše dluhů spotřebitele k jeho příjmům.

¹⁸¹ Vyjadřuje poměr výdajů spotřebitele vyplývajících z celkové výše dluhů spotřebitele k jeho příjmům.

oprávněná poskytovat spotřebitelský úvěr nesmí poskytnout spotřebitelský úvěr zajištěný obytnou nemovitostí, pokud by tím došlo k překročení horní hranice jednoho nebo více úvěrových ukazatelů s výjimkou určitého marginálního počtu úvěrů (navrhovaný § 46a zákona o ČNB). ČNB může osobě, která tuto povinnost poruší, uložit opatření k nápravě.

Účelem navrhovaných ustanovení §§ 45a až 45c zákona o ČNB je omezení zdrojů systémového rizika,¹⁸² v rámci zákona tak rozvádí pojetí ČNB jako osoby pečující o finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému. Návrh úpravy reaguje na současnou situaci, kdy ČNB zatím ke stanovení takové povinnosti používá právně nezávazné doporučení, konkrétně Doporučení k řízení rizik spojených s poskytováním retailových úvěrů zajištěných rezidenční nemovitostí publikovaná ve Věstníku ČNB.

Výše sankce za neudržování stanovené výše povinných minimální rezerv v § 25 zákona o ČNB se mění z dvojnásobku průměrné lombardní sazby v období, po které měla povinné minimální rezervy udržovat, na průměrnou lombardní sazbu v období, po které měla povinné minimální rezervy udržovat, zvýšenou o pět procentních bodů, nejméně však ve výši 5 %. Jde o reakci na nízkou výši lombardní sazby v posledních letech, jejíž dvojnásobná výše ztrácí kýžený odrazující efekt.¹⁸³

Nově by ČNB podle § 12 zákona o ČNB měla mít oprávnění emitovat nejen pamětní mince, ale i pamětní bankovky. Zároveň by ČNB podle § 20 bylo svěřeno vydávat obchodní mince české dukáty, které nejsou zákonnými penězi. V souvislosti s tím obsahuje návrh zákona derogaci zákona č. 76/1976 Sb., o ražbě československých dukátů.

V souvislosti s pojetím přestupku podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, návrh obsahuje změnu části jedenácté zákona o ČNB a namísto správních deliktů zahrnujících přestupky a správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob zavádí jednotnou kategorii přestupků.

¹⁸² Sněmovní tisk č. 1009/0: Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=120554, s. 19.

¹⁸³ Tamtéž.

5 Závěr

Nezávislost je esenciálním rysem pro charakteristiku postavení ČNB. Abych stručně shrnul její komponenty, některé dílčí prvky, z nichž se skládá, požaduje Evropská unie (alespoň pětileté funkční období guvernéra a důvody odvolávání členů bankovní rady, zákaz přijímání pokynů při plnění činností svěřených ČNB evropskou legislativou, zákaz financování státu). Komplexněji je dotvořena českým zákonodárcem (statut samostatné právnické osoby, úprava postavení bankovní rady a jejích členů, notně rozšířený evropský zákaz přijímání pokynů, tvorba vlastního rozpočtu a financování z vlastních zdrojů). Základním stavebním kamenem nezávislého postavení ČNB je však ústavní koncepce, resp. výklad Ústavního soudu z roku 2001, který ve svém nálezu vymezil jeho rozsah, a posléze už v této oblasti nevzniklo sporu.

Pokud se jedná o zmiňované výtky ze strany ECB ohledně souladnosti ustanovení upravujících zákaz přijímání pokynů a podávání zpráv Poslanecké sněmovně, z toho důvodu, že nezakazují, resp. umožňují udílení pokynů ČNB při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim SFEU a statutem ESCB a ECB, považuji takové vnímání ECB za poněkud přecitlivělé. Zákaz udílet pokyny adresovaný ostatním orgánům je pouhým protipólem imperativu adresovaného ČNB a pravomoc Poslanecké sněmovny vyžádat si mimořádnou nebo zpřesněnou zprávu o měnovém vývoji a taktéž požadovat zpřesnění a doplnění zprávy o výsledku hospodaření nemá podle mého mínění potenciál zasahovat ze strany Poslanecké sněmovny do činností ČNB nebo na ni při jejich vykonávání činit nátlak, jako by tomu bylo při schvalování byť části rozpočtu. Proto považuji současnou zákonnou úpravu za dostačující. Je správné, že zákonná úprava u takovéto osoby svými ustanoveními cílí na transparentci její činnosti, které pak dále sama ČNB nad zákonný rámec přispívá.

Jsem toho názoru, že při zohlednění připravované novely ani v jiných ohledech právní postavení České národní banky neskýtá problémy a neotevívá tedy prostor pro úvahy o výraznějších změnách. Výjimkou je podle mého názoru téma jmenování členů bankovní rady. Pokud jsem hovořil o participaci Senátu, tak spíše jako kladný vedlejší efekt, lze v závěru uvést, že by důsledkem bylo posílení jeho role v situaci, kdy je opakovaně zpochybňován smysl jeho existence. Otázkou by byla i politická průchodnost takové změny, která by byla odvislá od nadcházejících sněmovních a prezidentských voleb.

Co se týče činnosti ČNB, jak evropskou, tak českou legislativou jsou ČNB přidávána nová pole působnosti s novými činnostmi a nástroji k jejich realizaci. Jelikož se Česká republika

neúčastní druhého a třetího pilíře bankovní unie, tedy jednotného dohledového mechanismu a jednotného rezolučního mechanismu, zůstává jediným dohledcem subjektů českého bankovního sektoru (s výjimkou poboček zahraničních bank působících na základě jednotného evropského pasu), kde jí legislativa svěřuje ještě další úkoly. Mezi nejčerstvěji vykonávané činnosti patří vedení centrální evidenci účtů, výkon dohledu nad nebankovními poskytovateli spotřebitelského úvěru a plnění úkolů národní rezoluční autority.

Vytvoření kategorie nebankovních poskytovatelů spotřebitelského úvěru, jež jsou oprávněni k podnikání jen na základě povolení uděleného Českou národní bankou při splnění vstupních podmínek, a následný dohled ČNB hodnotím kladně, byť s sebou nese nárůst právní regulace, v tomto případě nicméně vzhledem k situaci v oblasti nebankovních poskytovatelů spotřebitelských úvěrů žádoucí. Avšak zdali změna přinese kýžené změny, ukáže čas, důležité je, že nový ZSÚ přinesl i další změny (z mého pohledu zejména maximální limit výše smluvních sankcí). Zcela správně se pak i bez výslovného zákonného pověření ČNB snaží vzdělávat obyvatelstvo v oblasti finanční gramotnosti. Za zcela logické považuji svěřením role rezoluční autority zrovna ČNB, neboť je to uznávaná instituce, která provádí dohled a v jeho rámci se již dříve potýkala s hospodářskými problémy bank, disponuje tedy odborným zázemím a vytváří podmínky pro bezprostřední komunikaci mezi vykonavateli těchto činností.

Dochází tedy k větší koncentraci moci v rámci ČNB, což o to více vede k otázce, zda je nositelem nové moci – moci finanční. Shrnu to tak, že svými nástroji a svými vazbami k ostatním mocím ve státě odpovídá moci výkonné, od níž je však pevně oddělena. Ve vztahu k moci výkonné je druhově stejná, ale samostatná, menší, specifitější, z ní vydělená. V tomto smyslu by se dala užít takováto kategorizace: moc všeobecně-výkonná, moc finančně-výkonná.

Role ČNB nicméně s integrací v rámci Evropské unie měla být marginalizována ve prospěch unijních institucí. S přijetím společné měny eura by měla přijít o některé z typických pravomocí, přišla by o výlučný emisní monopol bankovek a mincí znějících na českou korunu,¹⁸⁴ přestala by provozovat platební systém CERTIS a přestala by vykonávat

¹⁸⁴ Z výlučného emitenta bankovek a mincí by se stal nevýlučný emitent eurobankovek. Vydávání eurobankovek ještě podléhá povolení ECB. Viz článek 128 odst. 1 SFEU. Euromince podle odst. 2 vydávají členské státy. Bylo by logické, pokud by jejich vydáváním byla zákonem pověřena ČNB.

samostatnou měnovou politiku a nadále by se jen podílela na společné evropské měnové politice. Ač Česká republika nemá výjimku ze závazku přijmout společnou měnu, to se zdá být v nedohlednu. Dluhová krize ukázala úskalí jednotné měnové politiky při rozdílných hospodářských situacích v jednotlivých zemích. Politická reprezentace (současná vláda) nemá vůli ke stanovení termínu pro přijetí jednotné měny¹⁸⁵ (v současné době tedy žádný stanovení), nejsou plněna konvergenční kritéria (Česká republika se neúčastní mechanismu směnných kurzů ERM II). Ostatně to koresponduje i s doporučením obsaženým ve Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s Eurozónou pro rok 2016 vydaným Českou národní bankou a Ministerstvem financí ČR.¹⁸⁶ Postoj veřejnosti k zavedení jednotné měny eura je většinou odmítavý (se zavedením nesouhlasí 78% občanů).¹⁸⁷ I členové bankovní rady se vyjadřují k otázce přijetí eura zdrženlivě.¹⁸⁸

Vzhledem k dosavadnímu vývoji je tedy otázka, jak významnou roli bude ČNB zaujímat do budoucna, těžko předvídatelnou. V krátkodobém horizontu nelze zřejmě čekat velké změny. Ale v dlouhodobějším horizontu se vzhledem k evropským událostem¹⁸⁹ jeví v rámci Evropské unie pravděpodobná tenze k silnější integraci. To z důvodu obavy z ocitnutí se na periferii „vícerychlostní Evropy“ podněcuje v posledních dnech určitou revizi zdrženlivého postoje, když se ozývají volání z nejvyšších míst po účasti na této očekávané silnější integraci a po otevření diskuse o přijetí eura.¹⁹⁰ Záležet bude také na ekonomickém vývoji České

¹⁸⁵ To se však může změnit. Záviset bude zejména na výsledku říjnových voleb do Poslanecké sněmovny PČR.

¹⁸⁶ To uvádí, že MF ČR a ČNB „doporučují vládě ČR prozatím nestanovovat cílové datum vstupu do eurozóny“ a „Česká republika by v průběhu roku 2017 neměla usilovat o vstup do kurzového mechanismu ERM II. Viz Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s Eurozónou. In: *Web České národní banky* [online]. 2016 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2016.pdf, s. 2.

¹⁸⁷ Občané ČR o budoucnosti EU a přijetí eura - duben 2016. *Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR* [online]. 4.5.2016 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2059/f9/pm160504.pdf.

¹⁸⁸ VlogČNB: Marek Mora: Přijetí eura bych v tuto chvíli nedoporučoval. In: *Web České národní banky* [online]. 25.4.2017 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/vlog_cnb/2017/20170425_mora.html.

¹⁸⁹ Vystoupení Velké Británie z Evropské unie, nový proevropský francouzský prezident a pravděpodobná proevropská německá vláda sestavená po zářijových volbách do spolkového sněmu.

¹⁹⁰ DĚDEK, Oldřich. Euro a vícerychlostní Evropa – výzvy pro českou ekonomiku. In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/dedek_20170510_vsmvv.html.

republiky (schopnost plnit konvergenční kritéria) a také na domácím politickém vývoji, pro nějž budou pro následující čtyři roky (nedojde-li k předčasným volbám) určující říjnové volby do Poslanecké sněmovny. Pro politickou vůli bude zase důležitý ekonomický vývoj Eurozóny, kde je stále problémem vysoké zadlužení členských států.

Česká národní banka si z mého pohledu svým působením vysloužila velký kredit, což se nejspíš zračí právě i ve svěřování nových pravomocí. Finanční sektor dohlížený Českou národní bankou přestál ekonomickou krizí bez větších otřesů a nebylo potřeba zachraňovat žádný z jeho subjektů z veřejných prostředků. Nedávné opuštění režimu devizových intervencí proběhlo hladce. S tím souvisí, že poskytuje cennou možnost provádět samostatnou měnovou politiku tvořenou na míru potřebám české ekonomiky. Proto bych přistupoval zdrženlivě ke změnám toho, co se osvědčilo.

Jak jsem avizoval v úvodu, jedná se o široké, komplexní téma a snažil jsem se jej pojmut co nejkompexněji a neopomenout žádnou relevantní část materie. Právní úprava postavení ČNB je po řadu let od nálezů Ústavního soudu a vstupu České republiky do Evropské unie vcelku stabilní a každé pojednání na toto téma se bude ve značné míře potýkat se stejnou problematikou. Rozsah činností se s určitou dynamikou vyvíjí, krom významných činností jsem věnoval pozornost i těm, z pohledu centrální banky, méně významným činnostem, a to jak už dříve vykonávaným, tak i nově přibývajícím, mezi něž patří např. správa Centrální evidence účtů, nebo nově plánované databáze kybernetických bezpečnostních incidentů. Osobně mě zaujalo zejména svěřeni dohledu nad nebankovními poskytovateli spotřebitelského úvěru, protože jsem se s těmito společnostmi ve svém krátkém profesním působení setkal. Téma má jak právní, tak ekonomický rozměr, v tomto ohledu jsem se, musím přiznat, někdy cítil limitován absencí ekonomického vzdělání. Téma jsem se pokusil zpracovat s ohledem na aktuální dění a v praxi zvolené postupy, což bylo možné zejména u měnové politiky, kde se veřejně mění nastavení nástrojů, lícem takového přístupu však je, že práci ubírá na nadčasovosti.

Sobotka chce termín přijetí eura, bojí se vedlejších efektů „vicerychlostní Evropy“. *Kurzy.cz* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/zpravy/423078-sobotka-chce-termin-prijeti-eura-boji-se-vedlejsich-efektu-vicerychlostni-evropy/>.

Použité prameny a literatura

a) Prameny

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Ústavní zákon č. 448/2001 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., ústavního zákona č. 300/2000 Sb. a ústavního zákona č. 395/2001 Sb.

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru.

Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu.

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla).

Zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech.

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv.

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

Zákon č. 289/2009 Sb., o platebním styku.

Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

Zákon č. 277/2013 Sb., o směnářské činnosti.

Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

Zákon č. 376/2015 Sb., o ukončení důchodového spoření.

Zákona č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech.

Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla).

Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí.

Zákon č. 374/2015 Sb., o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu.

Zákon č. 135/2014 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti se stanovením přístupu k činnosti bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry a dohledu nad nimi.

Zákon č. 163/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí.

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Zákon č. 300/2016, o centrální evidenci účtů.

Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek.

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu.

Zákon 159/2006 Sb., o střetu zájmů.

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů.

Zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem.

Zákon č. 333/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 258/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebitelském úvěru

Zákon č. 323/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti peněžního oběhu a devizového hospodářství a kterým se zrušuje zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 128/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 501/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 227/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Vyhláška č. 163/2014 Sb., o výkonu činnosti bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry.

Smlouva o fungování Evropské unie

Protokol (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a ECB.

Nařízení Rady (ES) č. 1338/2001 ze dne 28. června 2001, kterým se stanoví opatření nutná k ochraně eura proti padělání.

Nařízení Rady (ES) č. 45/2009 ze dne 18. prosince 2008, kterým se mění nařízení (ES) č. 1339/2001, kterým se rozšiřuje působnost nařízení (ES) č. 1338/2001, kterým se stanoví opatření nutná k ochraně eura proti padělání, na členské státy, které nepřijaly euro jako jednotnou měnu.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1092/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o makrobezpečnostním dohledu nad finančním systémem na úrovni Evropské unie a o zřízení Evropské rady pro systémová rizika.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1093/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro bankovníctví), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/78/ES.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1095/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/77/ES.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1094/2010, ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/79/ES.

Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnostem úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010.

Rozhodnutí Evropské rady pro systémová rizika ze dne 25. března 2011, kterým se přijímá kodex chování Evropské rady pro systémová rizika (ESRB/2011/3).

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 6.2005, sp. zn. 4 Aps 3/2005 [online]. [cit. 5.5.2017]. Dostupné z: http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2005/0003_4Aps_0500035A_prevedeno.pdf.

Usnesením Ústavního soudu ze dne 20. 3. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 58/2000 [online]. [cit. 5.5.2017]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=37975>.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 59/2000 [online]. [cit. 5.5.2017]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=37947>.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2001, sp. zn. 14/01 [online]. [cit. 5.5.2017]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=40748>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.04.2009, sp. zn. 25 Cdo 1011/2007 [online]. [cit. 5.5.2017]. Dostupné z: http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/10834B9BB64590CDC1257A4E0064D9F4?openDocument&Highlight=0.

Nález Ústavního soudu ze dne 9. října 2003, sp. zn. IV. ÚS 150/01 [online]. [cit. 5.5.2017]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=40118&pos=1&cnt=1&typ=result>.

b) Literatura

Monografie a příspěvky ve sbornících

BAKEŠ, Milan, et al. *Finanční právo*. 6., upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-440-7.

ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ, et al. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-735-5.

HENDRYCH, Dušan, et al. *Správní právo: obecná část*. 8. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-254-3.

HENDRYCH, Dušan, Cyril SVOBODA, et al. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: C.H. Beck, 1997. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-717-9084-2.

KLÍMA, Karel, et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3.

LIŠKA, Petr, Štefan ELEK a Karel MAREK. *Bankovní obchody*. Vyd. 2. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-510-8.

JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. Studie (Auditorium). ISBN 978-80-87284-26-1.

LIŠKA, Petr, et al. *Zákon o bankách: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-385-3.

PAVLÍČEK, Václav, et al. *Ústavní právo a státověda*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-084-0.

REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.

RYCHETSKÝ, Pavel, et al. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3.

RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3., aktualiz. a upr. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-002-8.

ŠÁMAL, Pavel, et al. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

TOMÁŠEK, M. Ústavní pojetí centrální banky – dynamika tvorby a výkladu čl. 98 Ústavy ČR. In *Deset let Ústavy České republiky*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 373-396.

URBAN, Jan. *Teorie národního hospodářství*. 3., dopl. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-579-3.

WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-564-7.

Odborné články

HOUDEK, Tomáš. Vladimír Tomšík: Nemůžeme na vše dohlížet. *Bankovníctví*. 2106, **23**(1), 14-20.

KAZDA, Libor. Centrální evidence účtů v Česku. Jaké bude mít dopady? *Bankovníctví*. 2016, **23**(7), 25-27.

KRATINA ČERNOVSKÁ, Kateřina. Co čeká nebankovní poskytovatele v roce 2017. *Bankovníctví*. 2016, **23**(12), příloha Top finance, 16.

TOMŠÍK, Vladimír. České bankovníctví v roce 2016 a výzvy makrobezpečnostní politiky. *Bankovníctví*. 2016, **23**(12), příloha Top finance, 5.

TOMŠÍK, Vladimír. České bankovníctví v roce 2015 a makrobezpečnostní politika. *Bankovníctví*. 2016, **23**(1), příloha Top finance, 5.

TOMŠÍK, Vladimír. Rozlišujeme mezi družstevnictvím a bankovníctvím. *Bankovníctví*. 2015, **22**(1), I-IV.

ŠIMÁČEK, Milan. 10 let od sloučení dohledu. Zvládla ČNB svůj úkol? *Bankovníctví*. 2016, **23**(11), 10-13.

What' s gone wrong with the democracy? *Economist*. 2014, (3), 46.

c) Elektronické zdroje

ABO – systém pro vedení účtů a provádění plateb. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/sluzby_pro_klienty/abo.html.

Československé zlato. *Historie ČNB* [online]. [cit. 2017-06-03]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/2_ceskoslovenske_zlato.html.

ČNB v EU a mezinárodní vztahy. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/.

Centrální registr úvěrů [online]. Česká národní banka [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/centralni_registr_uveru/.

Cílování inflace v ČR. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html.

DĚDEK, Oldřich. Euro a vícerychlostní Evropa – výzvy pro českou ekonomiku. In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/dedek_20170510_vsmvv.html.

Důvěra ústavním institucím v lednu 2014. *Centrum pro výzkum veřejného mínění*, Sociologický ústav AV ČR [online]. 3.2.2014 [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1695/f9/pi140203.pdf.

Důvěra v ČNB a banky obecně. *STEM Ústav empirických výzkumů, z.ú.* [online]. 17.2.2014 [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/duvera-v-cnb-a-banky-obecne-2330>.

Euro. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/euro/.

ESRB a ESFS. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/esrb_esfs/.

Finanční stabilita. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/.

Finanční stabilita a makrobezpečnostní politika. *Web Evropské centrální banky* [online]. [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/stability/html/index.cs.html>.

FRAIT, Jan a Zlataše KOMÁRKOVÁ. Finanční stabilita, systémové riziko a makrobezpečnostní politika. In: *Zpráva o finanční stabilitě 2010/2011* [online]. s. 96-110 [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2010-2011/fs_2010-2011.pdf

GRIM, Pavel. Nucená správa bank po implementaci směrnice BRRD. *EPRAVO.CZ Digital* [online]. 2016, 5 [cit. 2017-05-28]. Dostupné z: <http://tablet.epravo.cz/5-2016/tema-vydani-nucena-sprava-bank-po-implementaci-smernice-brrd/>.

Kam se vydá koruna po ukončení intervencí? *Kurzy.cz* [online]. [cit. 2017-05-27]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/zpravy/420786-kam-se-vyda-koruna-po-ukonceni-intervenci/>.

KULHAVÁ, Kamila. Dopad změn sazeb ČNB do ekonomiky. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/vzdelavani/mp_clanky/kapitoly/mp_05.html.

Makrobezpečnostní politika. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/makrobezretnostni_politika/.

Měnověpolitické nástroje. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/.

Některé otázky spojené s povinností ÚSC zřídít účet u ČNB. *Účetní kavárna* [online]. 11.7.2013 [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: <http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d42187v53195-nektere-otazky-spojene-s-povinnosti-usc-zridit-ucet-u-cnb/>?

Občané ČR o budoucnosti EU a přijetí eura - duben 2016. *Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR* [online]. 4.5.2016 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2059/f9/pm160504.pdf.

Ozdravné postupy a řešení krize bank. *Web Evropské rady a Rady Evropské unie* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/banking-union/single-rulebook/bank-recovery-resolution/>.

Popis systému CERTIS. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-02]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html.

Primární trh. *Web Ministerstva financí ČR* [online]. [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/primarni-trh>.

Proč je ČNB nezávislá? *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/faq/proc_je_cnb_nezavisla.html

Rozhovor s Miroslavem Singerem: O oslabení koruny, ekonomice, životě. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2014/cl_14_141113_singer_magazin_mfd.html.

SEIDLER, Jakub. Makrobezpečnostní politika a CRD IV (prezentace k přednášce na CREDIT RISK FORUM 2013 v Praze, 28.2.2013). In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_pro_ojevy/vystoupeni_projevy/download/seidler_20130228_crf_2013.pdf.

Sněmovní tisk č. 1009/0: Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=120554.

Sněmovní tisk č. 1061/0: Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=121296

Sobotka chce termín přijetí eura, bojí se vedlejších efektů „vícerychlostní Evropy“. *Kurzy.cz* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/zpravy/423078-sobotka-chce-termin-prijeti-eura-boji-se-vedlejsich-efektu-vicerychlostni-evropy/>.

Stanovisko ECB ze dne 31. května 2012 k zákonu o České národní bance (CON/2012/44). Web Evropské centrální banky [online]. [cit. 2017-06-02]. Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/cs_opinion_con_2012_44_f_sign.pdf.

Statistiky živností. *Web Ministerstva průmyslu a obchodu ČR: Registr živnostenského podnikání* [online]. [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: <http://www.rzp.cz/statistikyZiv.html>.

Stav devizových rezerv: Devizové rezervy (netto leden 1993 - říjen 2014). *Databáze časových řad ARAD ČNB* [online]. [cit. 2017-05-27]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=420&p_uka=1%2C2%2C3&p_strid=ADD&p_od=199301&p_do=201410&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C.

Stav devizových rezerv: Devizové rezervy (brutto od ledna 2012). *Databáze časových řad ARAD ČNB* [online]. [cit. 2017-05-27]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=32052&p_uka=1%2C2%2C3%2C4%2C5%2C6%2C7%2C8%2C9%2C10%2C11%2C12%2C13%2C14%2C15%2C16%2C17%2C18%2C19%2C20%2C21%2C22%2C23%2C24%2C25&p_strid=ADC&p_od=201201&p_do=201704&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C.

Systém krátkodobých dluhopisů. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financi_trhy/skd/skd_popis.html.

Účetní závěrka a zpráva auditora k 31. prosinci 2016. In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/download/ruz_2016_cz.pdf.

TOMŠÍK, Vladimír. Makrobezpečnostní politika a její výkon v ČNB (prezentace k přednášce na konferenci Rozjeď svoji kariéru, VŠE Praha, 21.10.2015). In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/tomsik_20151021_vse.pdf

Účty – komu může ČNB vést účet – informace pro klienty. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/ucty_komu_muze_cnb_vest_ucet.html.

Usnesení vlády České republiky ze dne 12. května 2004 č. 452. In: *Web Úřadu vlády ČR* [online]. [cit. 2017-06-14]. Dostupné z:

https://kormoran.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/E534C3F5C6B555E4C12571B6006F87CA.

Vládní návrh Ústavy ČR: Důvodová zpráva. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1992cnr/tisky/t0152_03.htm.

Vládní návrh zákona o spotřebitelském úvěru: Důvodová zpráva. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/12/45/00124543.pdf>.

VlogČNB: Marek Mora: Přijetí eura bych v tuto chvíli nedoporučoval. In: *Web České národní banky* [online]. 25.4.2017 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/vlog_cnb/2017/20170425_mora.html.

Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou. In: *Web České národní banky* [online]. 2016 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2016.pdf.

Výroční zpráva ČNB 2008. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2008.pdf.

Výroční zpráva ČNB 2013. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2013.pdf.

Výroční zpráva ČNB 2016. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2016.pdf.

Výroční zpráva ECB 2016. *Web Evropské centrální banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2016.cs.html>.

Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace (RIA): Návrh zákona o úvěru pro spotřebitele. In: *Web Poslanecké sněmovny PČR* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/12/45/00124540.pdf>.

Záznam z tiskové konference po jednání bankovní rady 1.11.2012. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-27]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/br_zapisky_z_jednani/2012/cmom_121101.html.

Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 26.9.2013. *Web České národní banky* [online]. 2013 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: www.cnb.cz/TK_BR/tk_2013/130926_tk_06.flv.

Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 7.11.2013. *Web České národní banky* [online]. 2013 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: www.cnb.cz/TK_BR/tk_2013/131107_tk_07.flv.

Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 17.12.2013. *Web České národní banky* [online]. 2013 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: www.cnb.cz/TK_BR/tk_2013/131217_tk_08.flv.

Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 30. 3. 2017. *Web České národní banky* [online]. 2017 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/TK_BR/tk_2017/170330_tk_02.mp4.

Záznam z tiskové konference bankovní rady dne 6. 4. 2017. *Web České národní banky* [online]. 2017 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/TK_BR/tk_2017/170406_tk_mimoradne.mp4.

Změny nastavení základních měnověpolitických nástrojů od roku 1993. *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/download/menove_nastroje.xlsx.

Zpráva o finanční stabilitě 2016/2017. In: *Web České národní banky* [online]. [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2016-2017/fs_2016-2017.pdf.

Seznam zkratk

BRRD	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/59/EU ze dne 15. května 2014, kterou se stanoví rámec pro ozdravné postupy a řešení krize úvěrových institucí a investičních podniků a kterou se mění směrnice Rady 82/891/EHS, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES, 2002/47/ES, 2004/25/ES, 2005/56/ES, 2007/36/ES, 2011/35/EU, 2012/30/EU a 2013/36/EU a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1093/2010 a (EU) č. 648/2012
ČNB	Česká národní banka
CRD IV	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES
CCD	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010
CEÚ	Centrální evidence účtů
CRR	Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012
CRÚ	Centrální registr úvěrů
DGSD	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/49/EU ze dne 16. dubna 2014 o systémech pojištění vkladů
ECB	Evropská centrální banka
ESCB	Evropský systém centrálních bank
ESFS	Evropský systém finančního dohledu
ESRB	Evropská rada pro systémová rizika
MCD	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad

SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Statut ESCB a ECB	Protokol (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Zákon o CEÚ	Zákon č. 300/2016 Sb., o centrální evidenci účtů
Zákon o ČNB	Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance
Zákon o doplňkovém penzijním spoření	Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření
Zákon o pojišťovnictví	Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví
Zákon o řešení krize	Zákon č. 374/2015 Sb., o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu
Zákon o směnářenské činnosti	Zákon č. 277/2013 Sb. o směnářenské činnosti
Zákon o účetnictví	Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví
ZoB	Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
ZOBM	Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí
ZPKT	Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu
ZSÚ	Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru

Klíčová slova

Klíčová slova: Česká národní banka, centrální bankovníctví, monetární politika

Keywords: Czech national bank, central banking, monetary policy

Shrnutí

Právní postavení a činnost České národní banky

Centrální banky jsou napříč celým světem instituce značného významu pro ekonomiky jejich zemí a to zvláště během let finanční nestability, v některých případech mající vliv i na ekonomiky dalších zemí. Diplomová práce pojednává o České národní bance, coby centrální bance České republiky, jejím postavení v právním řádu České republiky a jejích činnostech s ohledem na dynamický vývoj v této oblasti v posledních letech.

Práce je rozdělena do kapitol odrážející název a obsahové zaměření práce. Úvod je zaměřen na uvedení čtenáře do tématu a stručně popisuje strukturu práce. Úvod je následován dvěma hlavními kapitolami - „Právní postavení“ a „Činnost ČNB“. Kapitoly jsou dále složeny z dílčích podkapitol, které se dělí na části. Práce je zakončena závěrem.

V druhé kapitole je pojednáno o ústavní úpravě postavení České národní banky a o zákonné úpravě obsažené v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance, s odkazy na příslušná ustanovení normativních právních aktů Evropské unie. Kapitola také pojednává o dvou rozhodnutích Ústavního soudu vztahujících se k úpravě České národní banky a obsahuje úvahy o některých zákonných ustanoveních. Zvláštní pozornost je věnována právní koncepci nezávislého postavení ČNB ve vztahu k vládě, jiným orgánům a osobám veřejného práva a vlastně jakéhokoliv jiného subjektu.

Třetí, největší, kapitola popisuje široké spektrum aktivit svěřených ČNB, jak jsou obsaženy v zákoně o České národní bance a dalších sektorových zákonech. Zaměřuje se na typické činnosti centrálních bank, jako je emise měny, funkce banky státu a banky bank, výkon měnové politiky, vytváření a správa devizových rezerv, zastupování České republiky na mezinárodní úrovni a výkon dohledu nad nejen nad bankami, ale i celého finančního sektoru České republiky (což např. zahrnuje pojišťovny, investiční společnosti, penzijní společnosti a jiné). Také funguje jako zúčtovací centrum platebního styku a na základě nedávné implementace evropské legislativy se stala orgánem příslušným k řešení krize na finančním trhu.

Čtvrtá kapitola si všímá návrhu novely zákona o České národní bance, který je nemomentálně v legislativním procesu, v podobě, jak byl navržen vládou České republiky. Kapitola se zaměřuje na hlavní změny, které s sebou přináší.

Pátá kapitola shrnuje a uzavírá to, co bylo uvedeno v předešlých kapitolách, stručně pohlíží na budoucí vývoj České národní banky s ohledem na očekávatelný vývoj Evropské unie a zhodnocuje téma.

Summary

Legal position and activities of the Czech National Bank

Central banks world-widely are institutions of crucial importance for economics of their countries, especially during the years of financial instability, in some cases having also an influence to other economies. The thesis deals with the topic of Czech National Bank (as the central bank of the Czech Republic), its legal position within the Czech legal system and its activities with regards to dynamic development in this area in recent years.

The thesis is divided into chapters accordingly to its name and the subject matter. Introduction aims to introduce into topic, briefly describes the structure of the thesis. Introduction is followed by two main chapters – “Legal position of the CNB” and “Activities of the CNB”, respectively. These chapters are composed of fractional subchapters and more fractional parts. Thesis is ended by conclusion.

Second chapter analyses constitutional provisions relating to Czech National Bank and statutory provision included in Act No. 6/1993 Coll., on the Czech National Bank, with references to respective provisions of law of the European Union. It concerns also two significant rulings of Constitutional court related to the CNB and involves thoughts of some rules currently applied. Special attention is dedicated to the legal conception of CNB’s independent position in relation to government and public institutions and to any other subject recognized by the law as well.

Third, the largest, chapter describes wide-ranged field of activities deputed on the CNB regulated in Act on Czech Nation Bank and sectoral laws. It focuses on typical central banks’ activities such as currency issuance, exercising the function of banker to government and banker’s bank, exercising the monetary policy, holding foreign exchange reserves and their administration, international representation and performing supervision of not only banks, but the whole financial sector of the Czech Republic (for instance including insurance companies, investment firms, investment companies and common funds, pension companies and others), also on providing function of the clearing house and upon recent implementation embodying role of national resolution authority.

Fourth chapter notices amendment of Act on Czech Nation Bank currently in legislative process as it was drafted by the Government of the Czech Republic. Chapter focuses on main changes that it brings.

Fifth chapter summarizes the content of previous chapters and closes the topic, briefly anticipates future perspective of Czech National Bank with regards to expected development of the European Union and evaluates the topic.